

Ташка су сибү –
сездән, көлдерү –
БЕЗДӘН!
© «Мунча Ташы»

**МУНЧА
ТАШЫ**

Казан
«Ихлас»
2012

ББК 63,3 Тат.
УДК 93/94
М84

Төзүче-автор: **Илфак Шиһапов**

М84 **Мунча ташы.** – Казан, «Ихлас», 2012. – 208 бит

ISBN978-5-90473-603-3

© Гамил Әсхәдулла, 2012

МУНЧА ТАШЫ

Мөхәррире *Алмаз Гыймадиев*
Техник мөхәррире *Азат Яшәр*
Тышлык дизайны *Радмир Әхияров*

Басарга кул куелды 17.12.2012. Форматы 70×100^{1/32}. «Arial» гарнитурасы.
Офсет басма. Нәшер-хисап табагы 13,0. Тиражы 5000 данә.
Заказ М-1857.

ООО «Ихлас»
420066, Казан, Декабристлар урамы, 2

«Татмедиа» ААҖ филиалы «Идел-пресс» полиграфия-нәшрият комплексы.
420066, Казан, Декабристлар урамы, 2

Мунча ташы

(гимн)

Алмаз Хәмзин сүзләре.

Рөстәм Сәрвәров көе.

Мунча ташы – кызган таба,
Кайнар жылләрә исә.
Безнең күңел булыр иде,
Сезгә шифасы тисә.

Су буенда тал арасы,
Яңа салган мунчасы.
Их, татарларның мунчасы,
Көн дә шулай булсачы!

Кушымта:

Алкышлагыз, кул чабыгыз,
«Мунча ташы»на килгәч.

Менә ничек рәхәт икән,
Бергәләп көлә белгәч.

Сүз башы

Казанның УНИКС концертлар залы. «Мунча ташы» эстрада мини-Катюралар театрының инде алтынчымы, жиденчеме көн тамашалары бара. Урамда, концертлар залы алдында басып торам. Тиле әйтмешли, сап-сары чәчле ике маржа, чатнатып урысча сөйләшә-сөйләшә, тамашага килеп маташалар. Кем әйткәндәй, болар, бәлки, маржа да түгелдер, чәчләрен сарыга буяган үзебезнең хатыннардыр. Тик менә телләренә караганда...

— Знаешь, Марина, — ди озынрак буйлысы, — я уже два раза посмотрела — все равно смешно. Почему — сама не вникну. С тобой вот сегодня третий раз.

— В третий раз я угорала, когда этот с припудренными усами говорил как бабушка. Ну прямо как наша соседка Фаузия апа — усы бы еще только сбрить...

— А этот полный на нашего начальника цеха похож. Я вот смотрю когда он в шляпе — сразу его вспоминаю. И манеры такие же...

«Маржалар» чыркылдашып көлә. Озакламый тамаша башланасы. Агыла халык. Ничә еллар шушындыйрак шөгылдә булсам да, УНИКС залында мондый нәрсә күргән юк иде. Меңнән артык кеше сыйдырышлы бинада ун көннән артык, бер үк татарча тамашаны тагын кем куя ала? Әлбәттә, бары тик «Мунча ташы» гына һәм бу һич арттыру түгел, бу — бухгалтерлар әйтмешли, финансовый факт. Сер түгел, татар сәхнәсендәгә күп кенә артистлар, коллективлар, хәтта бик макталган һәм мактанганнары да, концертларын тулы залда кую өчен оешма-предприятиеләрдәгә хәллә танышларына ялынып йөргәндә, «Мунча ташы» Казанда гына түгел, районнарда да ачык кассада билетлар сатып, икешәр, өчәр сеанс тамаша куя. Әлбәттә, артист йә коллективка әллә ниткән исемнәр бирергә була, ниндидер дәрәжәләргә күтәрергә була. Тик чын дәрәжә — шушы ул. Халыкны алдап булмый. Синәң ижатыңа хәләл акчасы белән билет алып тавыш бирә ул. Житмәсә, татар таләпчән дә бит әле. Шырдый-бырдый белән алдый алмыйсың син аны. Аннан, сәхнәнең бер үзенчәлегә бар. Бик тырышсаң — килә ул уңыш. Тик ул озакка килми: ике ел, өч, биш елга. Ә монда — утыз ике ел бит инде! Миллионнан артык тамашачы яратып караган «Мунча ташы»ның юмор өлкәсенә килүе, аны үзенчә боруы шулкадәр үзенчәлекле булды ки, татарның иң танылган юмор осталары чыгарган, алар куйган тамашаларны гади халык «сезнең «Мунча ташы»гыз да кызык булды», дип бәяли башлады. Әлегә театр соңгы чирек гасырда татар өчен юмор өлгесенә әйләнде. Бу инде — вакыйга. Чын мәгънәсендә тарихи вакыйга. Татар өчен булса да. Чөнки шушы театр чыгарган дискларны ка-

рап, дистәләгән, йөзләгән татар авылларында үз «Мунча ташлары»н куя бүген халык. Театр артистлары Шәмси Закир, Гамил Әсхәдулла, Искәндәр Мотыйгулла, Рәстәм Рахманкул, Ульяна Князеваларның әйткән репликаларын үзенеке итеп, халыкныкы итеп әйтеп шаяра, мәзәкләрен мәзәк итеп сөйләп йөри. Сәбәбе ни нәрсәдә соң моның? Бу феноменның сәбәбе шунда гына – «Мунча ташы» коллективы, бәлки, үзе дә уйламыйчадыр, чын татарча юмор тудырды. Уйлап чыгарылган, кылануга корылган юмор түгел – халыкның бәгыреннән чыккан чын юмор. Һәм шул ук вакытта татарга гына хас булган акцентлы өчә сатира да. Бу чыннан да феномен, һәм шушы китапта без әлегә «Муна ташы» феноменына булдыра алганча анализ ясарга, аны аңларга тырышып карарбыз. Тик ниндидер академик юллар белән түгел, ә Түбән Кама эстрада миниатюралар театрының коллективы, иҗат юлы, сәхнә арты белән танышып, әңгәмәләр, язмашлар аша... Бу эшне эшләргә күптән вакыт иде инде һәм әлегә китапны шушы эшнең бер бөртеге дип кабул итегез.

...Концерт залына халык агыла. Инде ничәнчә көн. Икенче, өченче тапкыр караучылар да бар бугай. Димәк... димәк, тагын рәхәтләнеп карарлык тамаша эшләгән егетләр. Афәрин, «Мунча ташы»!

Илфак Шиһапов

Гамил Әсхәдулла: «Казанны да яратам мин. Сөяркәне яраткан кебек...»

Гамил Әсхәдулла белән сөйләшүе рәхәт. Сүз арасында, көлми-нитми, үзе дә сизмәстән шундыйрак нәрсәләр әйтеп куя ул – аларның күбесен афоризм итеп кулланырга була. Театрның бүгенге тормышы, яшәеше турында сөйләшәргә җыенгач, артистка кагылышлы, күпләрне гажәпләндергән, күпләр ышанмаган тагын бер нәрсәне башта ук әйтеп үтми булмый – ул бүген дә үзе туып-үскән авылда – Шәңгәлчедә яшәп ята. Аның машинасының алгы пыяласы янында да... чабата эленеп тора. «Авылны онытмас өчен бу, мине җылытып тора ул», – ди Гамил абый әлеге чабата турында. Озак еллар «Мунча ташы» театрының бөтен административ өлкәсен алып барган, соңгы 7-8 елда театрны җитәкләгән кеше өчен авылда гомер итү сәеррәк гамәл кебек. «Мунча ташы» театрының җитәкчесе, йөзе белән әңгәмәне дә әлеге мәсьәләгә ачыклык кертүдән башладык...

– Гамил абый, гадәттә, әзрәк исем алган артистлар зуррак шәһәргә китә. Хәтта Чаллыда да туктап тормыйлар – Казанга ук ашкыналар. Ә сез бүген дә Шәңгәлчедә яшәп ятасыз. Уңайсыз түгелме?

– Түгел. Нәрсәсе уңайсыз булсын? Мин – авыл баласы. Шәңгәлчедә торып ятуымның сәбәпләре берничә. Беренчедән – төп нигезне саклау дигән нәрсә бар. Икенчедән, авыл, татар авылы – үз фәлсәфәсе, үз яшәү рәвеше булган аерым бер дөнья ул. Җиргә якынрак булган саен, кеше төплерәк уйлый. Һәр яңалыкка, сәясәткә, тормышка авыл кешесенең үз карашы. Кайвакыт авыл кешеләре ниндидер сәяси вакыйгаларга шундый төгәл бәя бирә ки, сәясәтчеләрең бер читтә торсын! Аннан, татарның яшәеше дә тулысы белән авыл җирлегенә бәйләнгән ич. Авылда эш бетми. Үз йортың, үз бакчаң бер дә тик торырга ирек бирми. Биредә эшләргә, уйланырга яратам.

Әлбәттә, Казанны да яратам мин. Ну, ничектер, сөяркәне яраткан кебек. Сагынып киләсең, бүлгән алып киләсең, назланасың, күңелне бушаткач, туеп китеп, үзеңә кайтасың. Әле кайткач, «бардым!» дип горуранасың да...

Безнең актерлар да һәммәсе Түбән Камада яши, алай гына да түгел, бар да якын тирәдән. «Мунча ташы» да юкка гына монда тумагандыр инде. «Особый» шәһәр ул Түбән Кама. Ижади көчләр бик күп биредә. Ә безнең Шәңгәлче, Ташлык – талантларга аерым бай. Зөлфәтләр, Алмаз-

лар, Разилләр, Рафаэльләр шушыннан бит. Шәмси Закир Казанга күчеп киткәндә дә: «Театр монда туды, монда яшәргә тиеш», – дип китте. Хәер, Казанга киләргә беркайчан да соң түгел ул.

– **Сез – театрда иң беренче тамашада катнашкан кеше. Сәхнәгә, «Мунча ташы»на ничек килүегез турында сөйләгез әле.**

– Армиядә гармунда уйный идем мин. Бер иптәш егет Азнакай районынан, җырлый иде. Армиядән кайткач, 1979 елны, җырчылар, музыкантлар җыю турында бер белдерү күрдәк тә, шунда киттек. Хәзергечә әйткәндә, кастингка инде. Флер Гайнемөхәммәтов «Ләззәт» ансамбленә кешеләр җыя иде. Теге егет җырлап, мин баянда уйнадым. Уйнавым ошады, күрәсең, мине коллективка чакырдылар. Шунда курай күрәп, берничә көндә курайда уйнарга өйрәндем. Өйдә дә уйнадым, машинада да. Ноталарны да өйрәндем. Халык уен кораллары оркестрында уйный башладым. Шунда йөргәндә Шәмси Закир белән таныштык. Ул безнең концертларда юмор сөйли, алып бара иде. 1980 елның 1 апрелендә куелган беренче тамашага курайчы-музыкант буларак та, юморист буларак та килдем мин. Бер кыз белән «Хухай-хуху» дигән миниатюра уйнадык. Мин тиреләр асып, кыргый кеше булып йөрдем. Шул бик истә калган. Шуннан китте инде... 32 ел вакыт узган аннан соң...

– **Җырга да, юморга да сәләт кайдан?**

– Җырга – әнидән. Җырлар язу да аңардан. Әле менә күптән түгел радиодан аның «Авылым таулары» дигән җырын бирделәр. Юмор – әтидән. Кечкенәдән мин вакыт-вакыт юләр сыманрак кылана идем. Кешеләргә охшатып сөйләргә, алар булып уйнарга яраттым. Фантазер идем.

– **Ә сезнең балаларда ул сәләт бармы?**

– Рамил – музыкант. Җитди эшли. Җырларын бик күп танылган җырчылар башкара. Кечкенә кыз – минем бөләкәй чактагы кебек. Әле биш кенә яшь үзенә, быел Түбән Камада балалар бакчалары буенча үткәрелгән конкурста татарча шигырь сөйләп, беренче урынны алды. Иң кызыгы: юмор белән сугарылган шигырьләр сөйли.

– **Каннан, геннардан килә, күрәсең, сәхнәгә сәләт.**

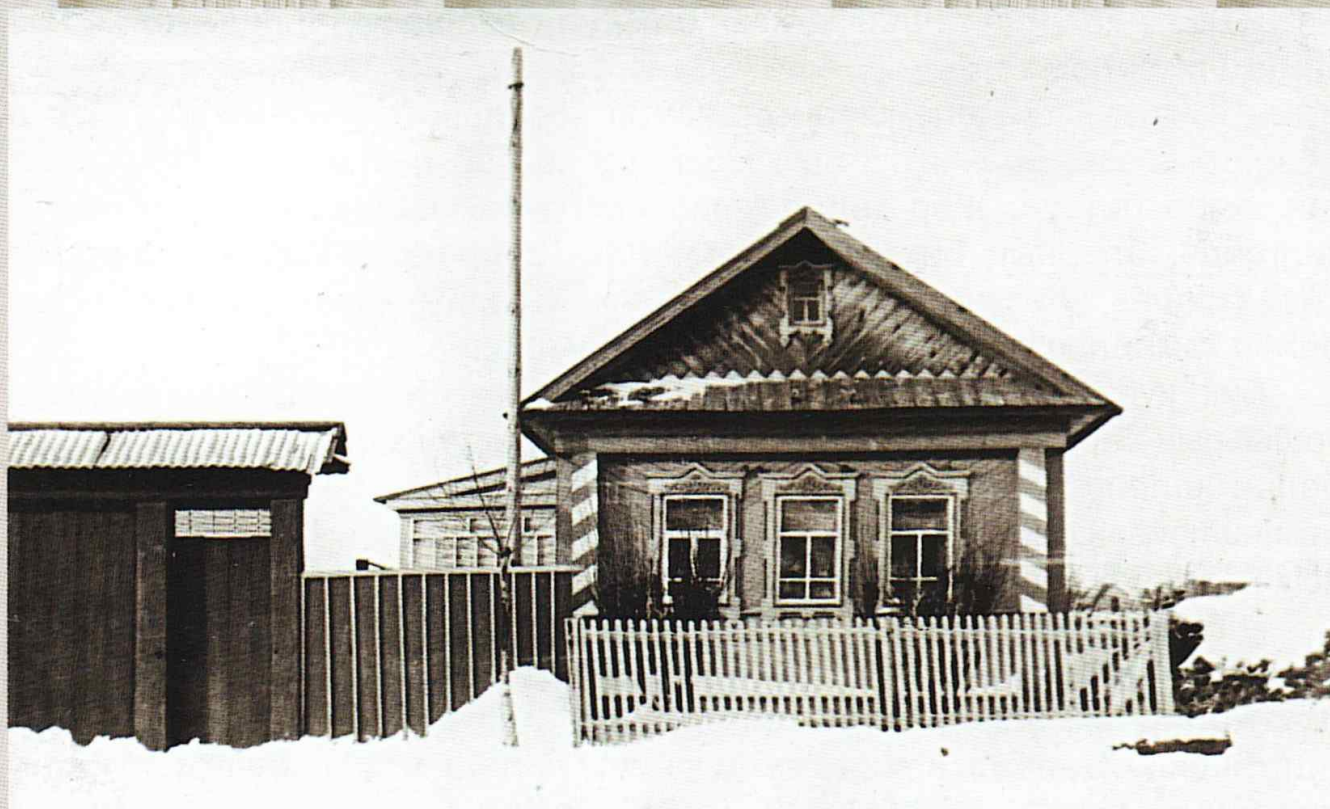
– Шулайдыр инде...

– **32 ел кеше көлдәрәп йөрү авыр түгелме?**

– Җиңел дә түгел инде. Билгеле нәрсә – юмор иң авыр жанр. Кешене елатуы җиңелрәк. Хәер, сәхнәгә гомумән җиңел нәрсә димәс идем. Заманында бер җитди роль дә уйнап карадым. Әлбәттә, халык башта сәхнәгә чыгу белән юмор көтте. Тик аннан образны ача алдым бугай – елаттым тамашачыны.

– **Нинди спектакль иде ул?**

– Фәтхулла Абдуллинның бер спектакленә заманында режиссер Наил абый Нуретдинов дәште. Әнисен авылдан шәһәргә алып килгән гади балта остасы ролен уйнадым.

Балачактагы туган йорт

Үсмерчак

*Армиядә берәз тазара
төштөм*

– Сез – «Мунча ташы» куйган бик күп тамашаларның авторы. Язу жиңел биреләме?

– Ижатның жиңеле юк аның. Юмор әсәрләре язу өчен күрә, ишетә белергә кирәк. Безнең татар юмору үзенә бер аерым, үз «тәме» булган юмор бит ул. Жор телле кешеләр байтак бездә. Юморескаларга килгәндә, аларның бик күбесе уйналды, сөйләнде. «Шарик», «Армия хикмәтләре», «Төзүчеләр» һ.б... Әлбәттә, аларны аннан соң коллектив белән камилләштердек. Бөтенебезнең өлеш бар.

Бик күп юмор язылды. Без аларны бергәләп эшләдек. «Мунча ташы»ның бер көчле ягы бар – бар нәрсә дә диярлек бергәләп, коллектив белән эшләнә. Төрле чак була, тик без гел аралашып, бик дустанә яшәдек һәм яшибез. Юлда йөргәндә дә, сәхнә артында да үзебезгә-үзебез кызык ясый беләбез кебек.

– Татар юмору, әлбәттә, бар. Аны юк дип санау – ахмаклык. Тик менә шунысы кызык: нишләп бездә «Мунча ташы» кебек көчле коллективлар юк? Хәер, бездә генә түгел, урыста да юк ул. Нишләп сез генә шушы дәрәжәгә менә алдыгыз? Эшләргә тырышып караучылар булды бит.

– Сәбәпләре күптер инде аның. Әйтик, коллектив жыю һәм ижат атмосферасы тудыру. Яшьләрнең дә безнең театрға бара торганнын, өйрәнә алганнын гына алам. Әле менә килергә теләгән талантлы егетләр бар. Алар да үсә. Заманында без яшьләр идек, өйрәндек. Шәмсиләр, Салих абыйлар, Илдус абыйлардан. Хәзер болары өйрәнә. Буыннан-буынга барган кебек. Театрға килергә телүчеләр байтак. Әле менә Үзбәкстаннан Балдабай исемле үзбәк шалтырата, алыгыз әле коллективыгызга, диеп. Үзбәк кешесе, юморист.

Безнең уңышның төп сәбәбе – без президентка да, гади кешегә дә аңлаешлы юмор тудыра алдык дип саным. Иң зур житәкчеләр дә килә бит безнең тамашаларга. Һәм һәркем үзенә кызык таба.

Аннары, сәхнәне, тамашачыны аңлау дигән нәрсә бар. Аны тоярга, үзең сәхнәдә эшләргә, кеше көлдәрә белергә кирәк. Чыннан да, жыелган коллективлар шактый булды. Тик, кызганыч, озак яши торганның булмады диярлек.

– Бүген дә программаларыгызны бергәләп «тудырасызмы»?

– Әйе. Менә, әйтик, безнең Энфис яза, идеяләр алып килә. Башкалар да. Әлбәттә, аларны эшләп бетерәбез. Программалар заманына, көненә карап төзелә. Буш юмор күрсәтү – безнең максат түгел. Сатира – мөһимрәк. Әйтик, көзен куела торган программа белән жәй буге утырабыз. Кемдә нинди идея бар – барлыйбыз. Заман бит көн саен үзгәрәп тора. Аны тоеп эшләргә, яшәргә кирәк. Әйтик, узган ел ук әзерләнгән башлаган, сәхнәгә чыкмаган «Коррупция мәктәбе» дигән миниатюра бар. Аны быел чыгарабыз. Көне-төне эш инде...

– **Гастрольләрдә күп йөрисез...**

– Илнең булмаган почмагы калмады бугай инде. Аннан шунысы бар – артистны, башка хезмәт вәкилләрен кебек үк – хезмәт ашата. Безнең театрда штатта торучы төркем бар. Төп тамашалардан тыш, шуның белән яңа тамашалар төзеп, район үзәкләренә, авылларга йөрибез.

– **Ижәт ягын да, административ ягын да алып бару авыр түгелме?**

– Жигел түгел. Чөнки коллективны сакларга, «ашатырга», гастрольләр оештырырга, дисклар чыгаруны кайгыртырга, афиша, билетлар мәсьәләсен хәл итәргә кирәк – саний китсәң, күп инде ул. Сиксәннечелардан бирле бу эшне башкарам – Ходай ярдәм биргән инде.

– **Гастрольләрнең аеруча истә калганның булдымы?**

– Күбесе истә инде аның. Бер елны Пенза өлкәсенә чакырды бер администратор. Бардык. Тик чакырган кеше качты. Ашарга да юк, малай, эчәргә дә... Кая барырга белгән юк. Көч-хәл белән йөри торгач, бер ападан бәрәңге пешертеп алдык. Ничектер, малларга пешергән кебек итеп кенә әзерләп бирде. Нишлисәң, үпкәләп тә булмый инде. Шулай да, бер клубта тамаша куярга булдык. Билет та сатмадык – бүрек куйдык та, кем күпме тели, шулкадәр сала акчаны. Кайтыр юлга житәрлек булды тагын үзе. Искә төшерсәң, шактый инде алар. Юлларда йөрү авыр булса да, күнектәк. Организмнар такы-токи ашауга да, холестеринлы ризыкка да, тараканлы кунакханәләргә дә күнектә. Иң кызыгы: без шунсыз яши алмыйбыз. Чир ул. Жәен әзрәк тамашалар булмый торса, нәрсәдәндер мәхрүм кеше итеп тоясың үзеңне, гастрольләрне көтеп аласың.

– **Акча ягы да сиздерә башлайдыр...**

– Әлбәттә инде, анысы да. Тик менә шундый дисбаланс бар: әйтик, без инде 7 ел билет бәяләрен күтәрмибез. Шушы вакыт эчендә реклама бәясе 7 тапкыр күтәрелде, басма продукция бәяләре дә менде. Салымнар, башка түләүләр дә байтак. Ләкин эшлибез бит. Без бүген татар халкына кирәк дип эшлибез. Менә шул ягы мөһим.

– **«Майсыз калжа» дигән фильм да төшердегез.**

– Әйе, үзебезнең акчага, үзебезнең тырышлык белән. Әлбәттә, йомшаграк булгандыр ул. Тик шуңа да безгә халык рәхмәт әйтә. Ни өчен, әйтик, шул ук Мәдәният министрлыгы, башка структуралар кинокомедия сәнгәтен кайгыртмый – аптыраш... Комик артистлар Татарстанда бар бит, төшер рәхәтләнеп!

– **Заманында үзешчән коллективтан башланган «Мунча ташы» бүген бик күп профессиональ коллективлардан югары тора. Ижәт темплары ягыннан да, халык мәхәббәте ягыннан да. Ел да үсә барсыз шикелле. Ә алга таба планнар ничек? Үз бинагызны булдыру турында уйлаган-хыялланганыгыз юкмы?**

– И-и-и, хыяллар бар инде ул. Шәмси дә шулай дип йөрде. Юмор өлкәсендә эшләүче шактый коллегалар бар бит безнең. Әлбәттә, Казанда стационар татар эстрада театры төзелсә, бик бик зур жиңу булыр иде ул. Анда халык йөриячәгенә дә шик юк. Бөтен юморны бер жиргә җыя торган урын булыр иде дә бит... Бәлки, җитәкчеләребез бу турыда уйлар әле.

– **«Бу «Мунча ташы» туктый да белмәде инде», дигән дошманнарыгыз бармы?**

– Бардыр инде. Эшләмәгән, тик яткан кешенең генә дошманы булмый бит. Ә болай, Ходайга шөкер, абсолют күпчелек бик дустанә мөнәсәбәттә без.

– **Яшьләргә, сәхнәгә килүчеләргә нинди киңәш бирер идегез?**

– Билгеле нәрсә – талант плюс хезмәт. Тик тәҗрибәле җитәкче талантны күрә белергә тиеш. Аннан шул күргән нәрсәне үстерергә кирәк. Безнең коллективта да шулай ул. Менә, Уратма авылыннан Илгиз дигән егетебез бар. Мин башта ук анда кечкенә Шәмсине күрдем. Һәм хәзер ул әлек Шәмси уйнаган образларны башкарырга ярата.

– **Популяр булу тормышта ярдәм итәме?**

– Итә, әлбәттә, тик мин аңардан файдалана алмыйм.

– **Ә урамда йөргәндә?**

– Иң кызыгы: киләләр, исәнләшәләр дә, син бигрәк яшь икән, диләр. Миңа гади халык, үзебезнекеләр арасында яшәү рәхәт. Халыкның яратуы рәхәт. Мин үз тәлинкәмдәгә кешеләр арасында. Шуңа борын чөйгән юк.

– **Эшлисе килеп тә, әлегә эшләмәгән эшләрегең бармы?**

– Мин сәхнәдә уйныйсы килгән рольләргә уйнадым. Әйтәм бит, драматик образ да тудыра алдым. Тик уйныйсы рольләр дә байтак әле. Ә эшлисе килгән нәрсәләр бетми инде ул. Яшәүнең кызыгы да шул бит. Нәрсәдер эшлисе килгәндә генә тормышның мәгънәсе бар.

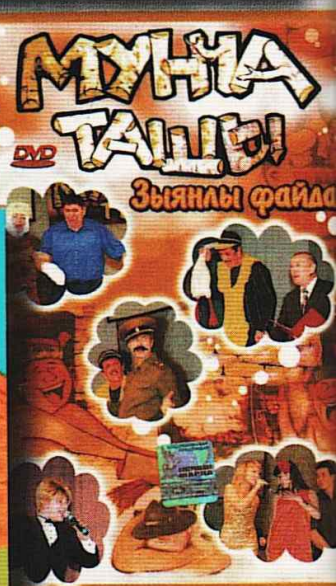
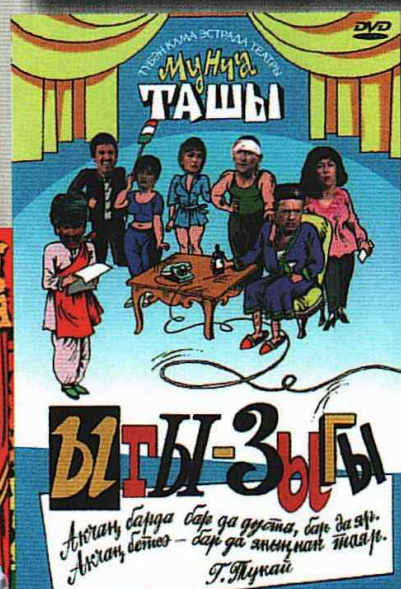
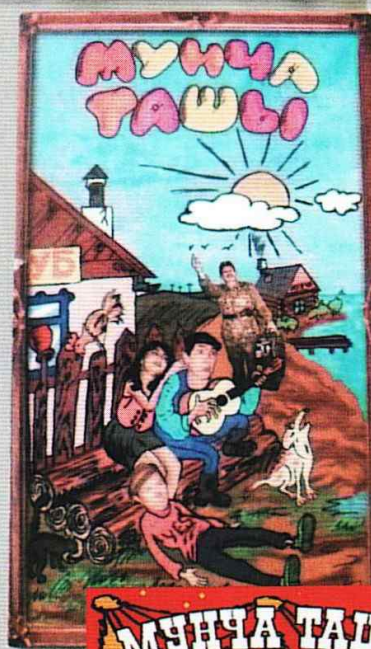
Мунча ташы

Жем арбасына утырсаң...

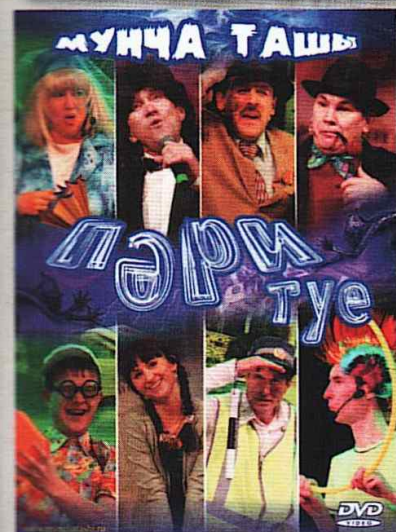
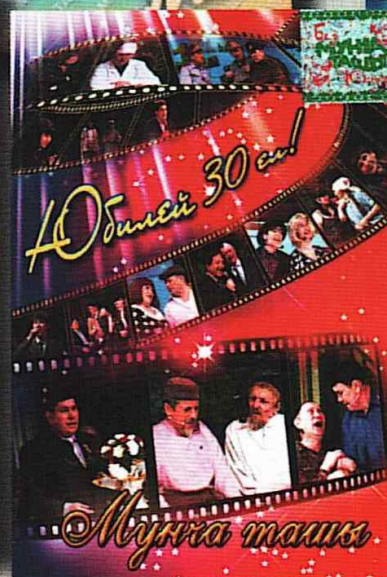

Чыккан диск һәм кассеталарның исемнәре

«Мунча ләүкәсе»
 «Сабантуй хикмәтләре»
 «Күчтәнәч»
 «Йә ела, йә көл»
 «Эт оясы»
 «Төзүчеләр»
 «Армия хикмәтләре»
 «Туган – туганга туган»
 «Мунча ташына – 15»
 «Вокзал»
 «Оча торган тәлинкә»
 «Мунча ташына – 18»
 «Хастаханә»
 «Мунча ташына – 20»
 Шәмси Закир бенефисы

«Көлке куа килә»
 «Кое»
 «Забастовка»
 «Көнләшеп яшик»
 «Көмеш туй»
 «Зыянлы файда»
 «Эт чаба дип бет чаба»
 «Заманына күрә һәркем түрә»
 «Юлчысына күрә мезәге»
 «Пәри туге»
 «Кем арбасына утырсаң...»

Шәмси Закир. Мунчаның башы.

Хәзер инде «Мунча ташы» театрының дөньяга беренче аваз салуы 1980 елның 1 апреле дип рәсми рәвештә әйтә алабыз. Шул көннәрдән алып, 25 ел дәвамында театрны житәкләгән кеше белән сөйләшик әле. Уникаль шәхес, чын мәгънәсендә каны-жаны белән интеллигент, эчке зәвыгы булган Шәмси Закир, үзе әйтмешли, гомере буге кеше көлдөрөп йөрсә дә, аның күзләрендә һәрвакыт ниндидер моң, ниндидер тирән уй. Кешегә дә, үтәли күргән кебек, бик сынап карый ул. Шәхсән үземнең бу театр ижаты белән танышуым Гамил Әсхәдулланың «Шарик» монологын Шәмси Закир укуында караудан башланды. Бер карарым, һәм бетте – «бу безнең кешеләр!» дигән фикер башымнан китмәде. Шуңа, шактый еллар үткәч, легендар дуэт Шәмси Закир белән Гамил Әсхәдулланың мин язган кайбер миниатюраларны уйнавын да, соңрак «Кое» тамашасын тулысы белән куюларын да үзем өчен олы бер дәрәжә итеп кабул иттем. Чөнки юмор язучы өчен моннан артыгы булу мөмкин дә түгел. Татарстанның халык артисты Шәмси Закир белән әңгәмә кору – театр тарихына ачыклык кертү өчен генә түгел, татар юморын ясаучылар психологиясен ачыклау өчен дә иде.

– Шәмси абый, менә болай, читтән карап торганда, сезне бер дә юморист димәссең. Кәчтүм-чалбар да киеп жибәргәч, берәр сәүдә оешмасы хужасы яки кечерәк завод директоры дип уйларлык...

– Илфак туган, юмор-сатирада эшләүчеләрнең күпчелеге шулайдыр инде. Сәбәбе – әгәр дә кеше бу заманның төрле якларын күңелә аша үткәрми икән, ул шул нәрсәләрдән көлә дә алмый. Һәр юморист – күңелендә трагик ул. Шулу Чарли Чаплин кебек.

– Ә каян килеп бу юлны сайладыгыз, Шәмси абый? Мамадыш районының Шәдче авылында туганыгызны беләм. Кечкенәдән күп укыганыгызны беләм. Ә менә ни өчен сәхнә артисты?

– Мин инде, дәресең генә әйткәндә, гомердә дә артист буласы кеше түгел идем (көлә). Жырлый белмим, бии белмим, гармунда уйный белмим... Шундый артист буламыни? Мин бит журналист буласы кеше идем. 1968 елда, Шәдче урта мәктәбен тәмамлагач, зурлап Казанга – татар теле бүлегенә укырга керергә дип килдем. Аңа кадәр инде үземчә ниндидер мәкаләләр, очерклар язгандай итә идем, аларны гәзитләргә

жибәргәли идем. Шулай итеп, журналист булырга дип килдем, 7 битләп татарча инша яздым. Анда инде 77 хата булгандыр, мөгаен. Һәм шулай итеп, миңа «икеле» куеп кайтарып жибәрделәр. Киттем кайтып. Мама-дыштан учеттан төштем дә, Шәдчегә дә кермичә, туп-туры төзелеп кенә ята торган Түбән Камага барып төштем. Гигант төзелеш! Кая карама, комсомоллар һәм «тюремщиклар», ун меңләп кеше! Һәм менә мин дә шулар арасына барып кысылдым. Шунда Наил абый Нуретдинов, Лениногорск телевидениесеннән килеп, «Нефтехимик» клубында драма түгәрәге оештырды. Минем училищеда укып йөргән чак. Бардым түгәрәккә. «Зөбәйдә – адәм баласы» дигән спектакльдә Булат ролен бирделәр. Ул образга шулкадәр кереп киттем ки, мине Шәмси дип түгел, Булат дип йөри башладылар. Шуннан башланды инде... Өнә шулай итеп, мине сәхнәгә аяк бастыручы – Наил абый Нуретдинов.

– **Ө училищеда кемлеккә укый идегез?**

– Слесарь-монтажникка. Минем андый документларым бик күп. Слесарь, «высотник», эретеп ябыштыручы...

– **Димәк, шул драма түгәрәге булмаган булса...**

– Әйе. Теге «Шарик» монологындагы кебек, эшләп йөрисе кеше булганмындыр, бәлки... Ай, көчле монолог булды ул...

– **Димәк, сез сәхнәдә 42 ел?**

– Шулай була инде. Әле һаман тик тотмыйлар бит. Әле тегендә чакырлар, әле монда...

– **«Шарик»ны халык бер зур яңалык итеп кабул итте. Ничек ел саен тамаша әзерли ала идегез?**

– Кайвакыт, әле Казанда күренгәнче, «Мунча ташы» белән елына өчәр премьерә әзерли идек. Яңа елга, 23 февраль йә 8 мартка һәм, әлбәттә инде, 1 апрельгә. Аларны Түбән Кама белән Чаллыда берничәшәр сеанс күрсәтә идек. Әйтик, күпләргә таныш «Армия хикмәтләре» шул 23 февральгә әзерләнгән әйбер инде ул.

– **Күп тамашаларыгызны хәтерли халык. «Күчтәнәч», «Сабантуй хикмәтләре», «Эт оясы», «Забастовка»...**

– «Күчтәнәч» – «Сабантуй хикмәтләре»нең икенче сериясе ул. И-и-и, «Күчтәнәч» хикмәт инде ул... Мин анда – колхоз рәисе Гали Вәлиевич. Камил абый Гыйльмуллин – силсәвит рәисе, Искәндәр – кияү. Төрмәдән кайткан авыл егете – Рөстәм... Мәхшәр инде! Гамил баганага менгәч, төрмәдән кайткан егет – кияүне көрәшеп җиңгәч, трагедия инде менә (көлә).

– **Ул чорда җәмгыятьтә булган яңалык-үзгәрешләрне мизгел эчендә эләктереп алуыгыз гажәпләндерә иде. Бик усал нәрсәләрегез дә булды. Цензура дигән нәрсә очрадымы?**

– Аллага шөкер, юк.

«Кое» миниатюрасы

Гамил Әсхәдулла һәм Камил абый Гыйльмулла

– **Яхшы. Әйдәгез театрның башлангычына, шул елларга кайтыйк әле. 70нче елларда сез драмтүгәрәктә Булат. Аннан?**

– Мин хыяллылыгым белән ул елларда фото белән дә шөгыльләндем әле. Күп вакытым драмтүгәрәктә үтә иде. Халык театрында шактый спектакльләр куйдык. Галия апаң (Шәмси абыйның хатыны) да шунда уйнады. 40 ел торабыз инде шуннан башланган мөхәббәт белән.

– **Сезгә шуның өчен генә дә орден бирергә кирәк, минемчә. Чөнки артист гел халык арасында. Камил абый Гыйльмуллин, бер сөйләшкәндә: «Чибәр, боланныкы кебек күзле, кара чәчле дастуй егет иде Шәмси», – дип, сезнең беренче очрашуны сөйләгән иде. Ничек шул гомер бер хатын белән торып бетмәк кирәк?**

– Моңысы Галия апагызның геройлыгы. Мин алай бик үк әйбәт түгел үзе. Ә менә Галия, ул Хужәмәт авылы кызы, тормышны алып барды. Дәрәсә генә әйткәндә, күпмедер дәрәжәдә «Мунча ташы»ның тууына да ул «гаепле». Ул бит Шәмси генә ясаган театр түгел.

– **Сөйләгез инде...**

– Мин 1970 елда Казанга, мәдәният институтына укырга кердем. Ширяздан абый Сарымсаков курсы, Рабит Батулла – безнең мастер. Анда тагын шул «Зөбәйдә – адәм баласы»н куйдык. Мин тагын Булатны уйнадым. Ул чакта Галия радиокомитетта машинистка булып эшли иде. Рабит абый Мәскәүдә әдәби курсларда укый. Тегендә миниатюралар язып кайта, машинкада бастырырга кирәк. Ул чагында хәзерге кебек компьютерлар юк бит. Китә радио машинисткасына. Галия Батуллага машинкада 4 экземпляр жый, бишенчесен аңа әйтмичә генә миңа алып кайта. Мин укыйм – кызык. Болар шкафта жыела бара. Казанда 9 ел тордык без. Шулар арада Питрәчтә дә эшләп алдым. Ә 1979 елда, Ходай кушуы беләндер инде, Түбән Камага күчендек. 5 июль иде. Минә районга мәдәният бүлегенә эшкә алдылар. Партия комитеты секретаре Илдус Харисович: «Менә, Казаннан безгә академик кайтты», – дип зурлап каршы алды һәм шулай итеп, безнең Түбән Камадагы тормыш башланып китте. Житмәсә, мин бит инде монда азым-күпмә эшләп киткән кеше – ничектер үзләренекә итеп кабул ителәр. Теге миниатюралар да иярәп кайтты бит инде. Шулар елдан райондагы концертларда бик актив катнаша башладым. «Нәчәлник» башым белән булса да... (көлә). «Яшьлек» ансамбленең концертларын да алып бардым, башкаларын да.

– **Бу вакытта «Мунча ташы» юк әле?**

– Юк. Шулай итеп йөргәндә, 1980 елның март аенда, бик талантлы кеше, рәссам, баянчы Фәрит Жәләй белән сөйләшеп утырабыз. Мин әйтәм, Казанда Камал театрында (хәзерге Тинчурин театры бинасы) Рабит абый үзе язган миниатюралар белән ШТМнар (Шаяннар һәм тапкырлар мәжлесе) уздыра. Анда бөтен ижади яшьләр жыела. Халык егылып йөри. Менә

миндә Батулланың миниатюралары бар, мин әйтәм. Монда андый нәрсәне беркемнең күргәне юк. Ул вакытта телевидение тәүлегенә 2 генә сәгать күрсәтә иде. Шуннан Фәрит: «Әйдә, без дә эшлибез, яшьләрне җыябыз», – диде. Илдус Мингатин дигән артист бар. Аның белән без 1969 елдан бирле таныш, дус. Бергә спектакльләр уйнап йөрдек. Аны дәштек. Салих абый Төхвәтуллин – театр училищесын бетергән кеше, техника йортында эшләп йөри – аны чакырдык. Фәриткә алып баручы, тамада буларак бергә текст яздык. Миниатюраларны бәйләргә кирәк бит! Уйнарга бер дә сәхнәгә чыкмаган кызлар да таптык. Наил абый беренче елны режиссер буларак алынды, аның театрыннан да килделәр. Шулай итеп, 1980 елны Түбән Камада ШТМ уздырабыз. Флүн Гайнемөхәммәтов җитәкләгән «Ләззәт» ансамбле төзелгән генә иде әле. Ансамбльгә йөрүче Гамил Әсхәдулланы чакырдык. Ул курайда уйнады, миниатюраларда катнашты. «Ләззәт»нең «Көлөгез, көлегез!» дигән җырын лейтмотив итеп алдык. Тамашаны шул җыр белән башлап җибәрәбез, шул җыр белән бетерәбез. Шуннан, хәзергечә әйтсәк, бер шоу килеп чыкты инде. Миниатюраларны куйганда Наил абый да тырышты. Без уйныйбыз, Фәрит бөтен җанын биреп эшли – ул тамада, алып баручы... Менә шушы әйбер халыкка бик нык ошады.

– Акчага куйдыгызмы?

80 еллар аккошлары

– Нинди акча?! Ул чагында бөтенесе бушка иде бит. Мин мәдәният бүлгеге мөдире, башкалар да эшли, бушка уйныйбыз. Башка коллективлар да шулай. Замана башка иде бит. Ул елларда киткән энергия, ул елларда киткән көч – безнең бөтен яшьлек бушка эшләп үтте инде. Менә шулай итеп, ШТМ уздырдык, халык галәмәт яратып кабул итте. Ул чакта андый әйбер юк иде бит. Спектакльләр бар, үзешчән сәнгатьтә дә спектакльләр бар, тик болай юморны бергә туплап уйнау юк иде. Менә шулай итеп, 80нче елның беренче апрелендә беренче тамаша булды. Аннан 1981 елда, 1 апрельгә тагын әзерләдек. Халыкта кызыксыну зур. 13 апрельгә дә ясый башладык. 1982, 83, 84, 85 еллар шулай узды.

Рабит абый үз ШТМнарын Казанда уздырып бара инде. 1986 елның гыйнвар аенда мин Рабит абый янына килдем. Хәер, без аның белән элементәне бер дә өзмәдек. Ул елны Рабит абыйның Казанда ШТМ уздырмакка уйлаганын ишеткән идек. «Әйдә, – мин әйтәм, – үземнекеләрне алып киләм?» Шулай хәл иттек. 1 апрельдә Казанда, Актерлар йортында куярга булдык. Телевидение дә килә дигәнрәк сүз булды. Февраль, март айларында уйланып йөрдек. Мин ул вакытта инде «Нефтяник» клубында эшли идек. Шунда жыелдык: Гамил, Салих абый, Илдус Мингатын, Индира дигән кызыбыз, мин, Фәрит – куелачак тамашага исем турында уйлаша башладык. Без ул елларда «Мунча ләүкәсе» дигән бер тамаша уйлаган идек инде. Шунда беренче «Мунча» сүзенә тукталдык. Чөнки

мунча – ул безнең халыкның чистарынып чыга торган жире. Юмор-сатира да көлү аша чистарыну бит инде. «Үзеннән үзе көлә белгән халык – мәңгелек» дигән бит бер акыллы кеше. Үзеннән үзең көлә беләсең икән – сиңа рәхәт. Ул чагында «Мунча себеркесе» дигән кечкенә генә бер юмористик китап та бар иде. Тамашаның исемен шулай куяргамы әллә, дибез. Уйлашабыз. һәркем үзенекен әйтә. «Мунча» сүзе башка кERGән инде. Шулай азапланып утырганда, Салих абый тыйнак кына итеп «Мунча ташы» дип әйтеп куйды. Урыны оҗмахта булсын инде. Шулай итеп, «Мунча ташы» атамасына тукталдык. Мунча ташы нәрсә ул? Ул кыздыра. Димәк, без кимчелекләрне, начар гадәтләрне кыздырабыз. Аннан, ул чорда нәчәлствоны кимчелекләре өчен партия оешмасына дөшөп «кыздыр-

галыйлар», «мунча кертәләр» иде. Халыкта «Мунча керткәннәр» дигән гыйбарә бар иде. Шулай итеп, «Мунча ташы»на тукталдык. Икенче көнне типографиягә чаптык, 300 данә афиша бастырып, Казанга китереп бирдек. Шулай итеп, 1986 елның 1 апрелендә Казанда «Мунча ташы» дигән тамашаны куйдык. Шул ук көнне кемнәрдер цирк бинасында да юмор кичәсе уздырган. «Татарстан яшьләре»ндә безне мактабрак уч төбе кадәр генә язма чыкты. Тамашаны телевидение дә төшереп алды. Кеше күп булды. Мөхәммәт абый Мөһдиев тә килгән иде – бергәләп фотоларга да төштөк әле.

– Димәк, 1986 елдан бирле театр «Мунча ташы» атамасын йөртә?

– Әйе.

– «Мунча ташы» тамашала-

рында юморга түгел, сатирага күбрәк урын бирү дә шул еллардан киләме?

– Шуннан ук. Мин үзем гомер буе тормышка сатирик сарказм белән карадым. Аннан, шәхсән үзем, гомеремдә бер кешегә дә баш имәдем. Әйтәсе килгәнне әйттем.

– **Әйттермәскә теләүчеләр булдымы соң?**

– Кеше аркылы гына «Шәмсинен авызын томаларга кирәк», диючеләр булды. Тик ниндидер житди хәлләр булды дип әйтә алмыйм. 1989 елда Батулланы кунакка дәшкәч, ул сәхнәдән культ турында сөйләгәндә, «сезнең горком секретаре дә культ», дигән фикерне ычкындырды. Шул сәбәпле миңа «Атказанган мәдәният хезмәткәре» исемен бирми тордылар. Без ул вакытта Гамил белән кооператив төзергә йөри идек, ул уй да барып чыкмады. Башка андый нәрсә хәтердә юк.

– **«Төзүчеләр» тамашагыз бик усал иде.**

– Аның идеясе – Гамилнеке. Озак уйлап

йөрдек без аны. Бу тема Гамилгә дә, Искәндөргә дә таныш. Ул тамаша нәкъ теге дәүләт материалларын урлап, йортлар салу чорында куелды. Мин – учетчы начальник, Камил абый – ГАИ инспекторы, Искәндәр – про-раб... Әйберләрнең дефицит, акчаның миллионнарға киткән чагы. Бу та-машаны без Казанга килеп Камал театры сәхнәсендә уйнадык, телеви-дение эфирга чыгарды. Бик әйбәт вакытта, республика Сабан туге көнне. Телевизорда программа сәгатътән артык бара. Шул чакта бик зур бер ГАИ нәчәлнигенәң телевидениенең житәкләгән Тәүфик абыйга: «Нигә бездән көләсез?» – дип шалтыратканын беләм... Ул тамашада Камил абый, чын-нан да: «И-и, бер миллион миңа нәрсә инде ул? Зәй күпере янында бер көндә эшлим мин аны», – дигәнрәк сүз әйтә...

– «Забастовка» тамашасы...

– Анысы да үз чоры өчен бик каты әйбер иде. Хәер, бүген дә бик ак-туаль бугай әле ул. Искәндәр – бухгалтер, Рөстәм – эшче, ачлык игълан итә, мин – Гали Вәлиевич, Ульяна – Рөстәмнең хатыны, Камил абый – ве-теран, Гамил... Жырчы егетебез Илфат бар иде. Ул бик күп мәзәкләр белә – аларны да керттек. Шактый шаулаган тамаша килеп чыкты. Бу илдә көләр нәрсә һәрчак булды, бар һәм булачак.

– Алайса, менә мондый сорау. «Мунча ташы» театры уникаль күренеш булып чыкты. Тамашачы йөри, димәк, үз-үзен финанслый ала. Халыкка юмор кирәк. Әмма нишләп бу өлкәдә эшләүчеләр аз?

Аерым юмористларны әйтүем түгел, нигә шундый коллективлар юк диярлек?

– Казанда шул ук Рабит абый «Салават күпере» дигән коллектив төзеп карады бугай. «Биш татар» коллективы да булды... Минем уемча, аларның ныклап эшләп китмәвенең сәбәбе – сатирага кадәр менеп житә алмавында. Казанда сүз әйтү гомергә авыррак булды ул. Без читтә – Түбән Камада. Ә ул бит инде хөкем ителүчеләр төзегән шәһәр. Шуңа анда курку да азрак. Әйтәсе килгәнәбезне әйттек.

– **Кайбер «агач интеллигент»лар авызыннан «Мунча ташы» халыкның зәвыгын боза» дигәнрәк фикерләр ишеткәләргә туры килде.**

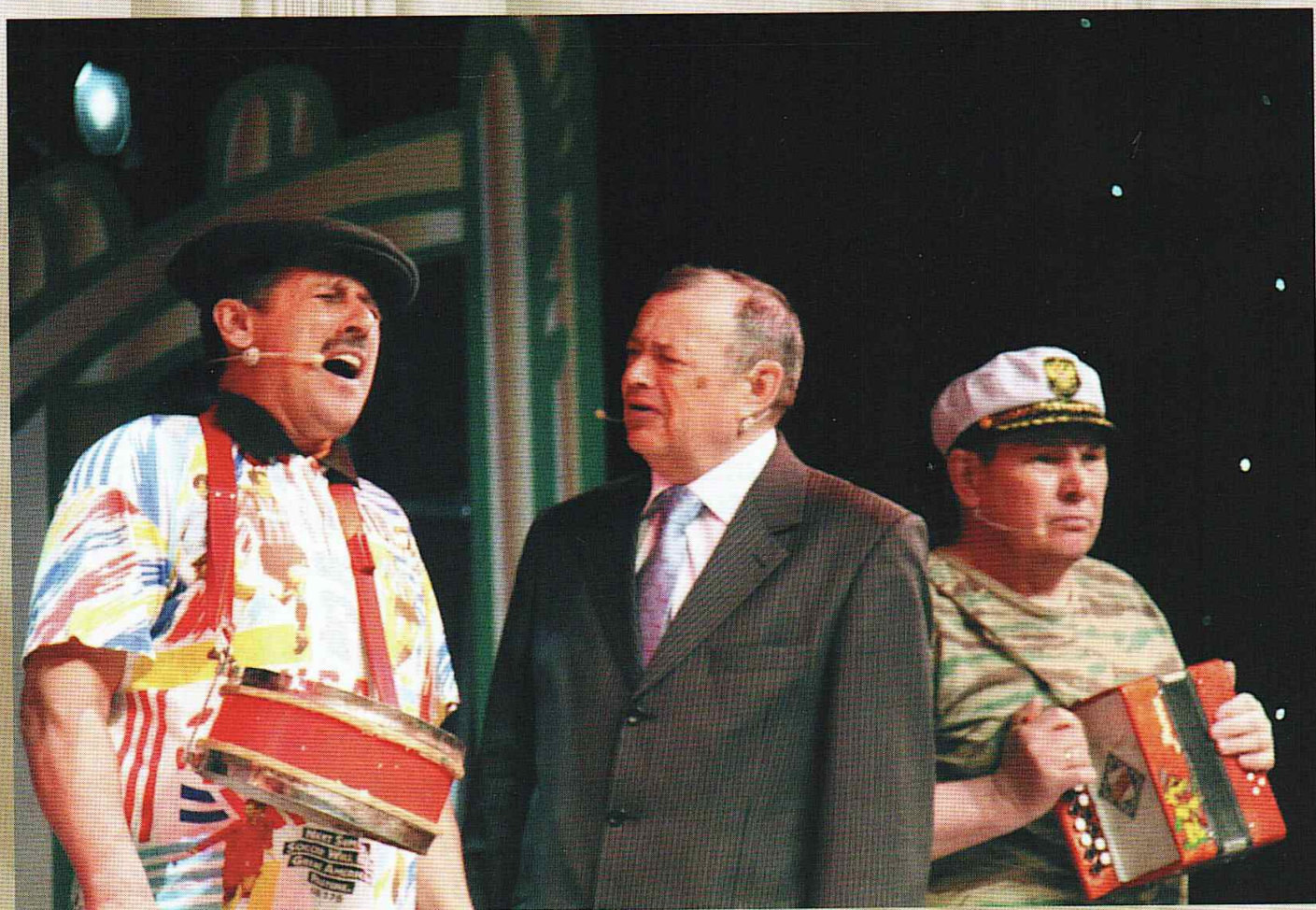
– Зәвык – бик сәер нәрсә ул. Әйттик, менә шул ук аны бозу турында сөйләүчеләр үзләре үк әче итеп сүгенә. Мин моны мисал итеп кенә әйтәм. Без – тормышта ни бар, шуны уйнадык. Кыланмадык, уйнадык.

– **Соңгы судья – халык...**

– Әлбәттә. Чыннан да, «бүген сәхнәне чүп басты» диючеләрдә дә, бәлки, хаклык бардыр. Тик аның заманы – акча заманы. Күп нәрсәне шул хәл итә.

– **Сүз озакка китсә дә, «Мунча ташы»ның тагын бер тамашасына тукталып алыык әле. «Туган – туганга туган» дип атала иде ул.**

– Әйе. Мин анда – шагыйрь. Гамил – Камил абыйның малае, Искәндәр,

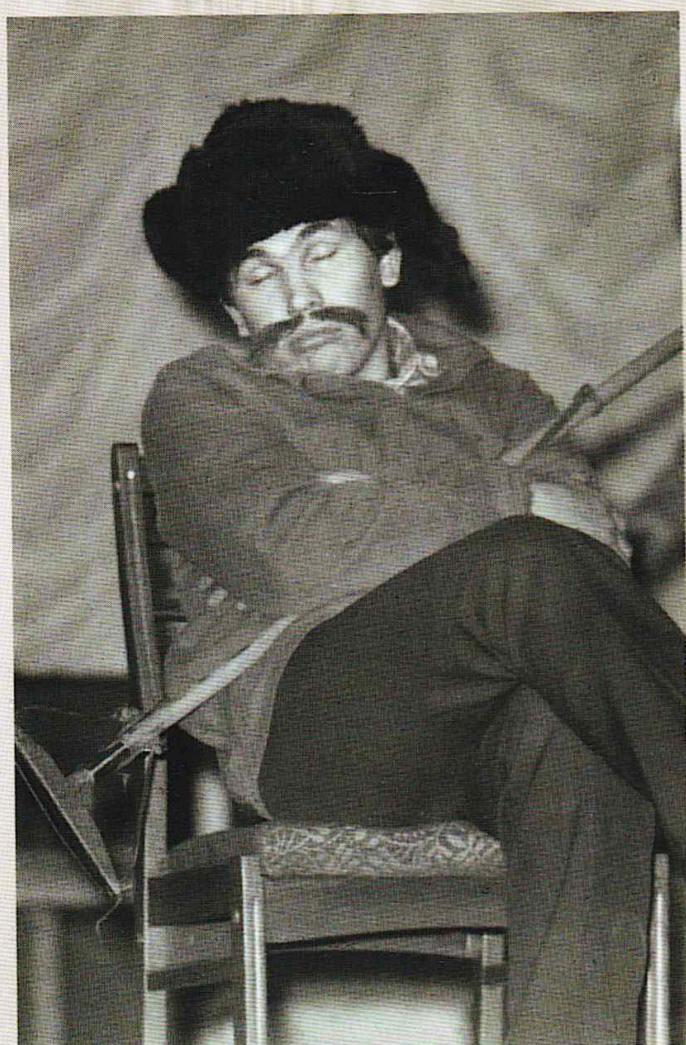
Рөстәм – туганнар... Анда да тормыш бит. Кешеләр, туганнар арасындагы мөнәсәбәт һәм шул ук акчага караш мәсьәләсе. Акча өчен туганнар эт белән мәчегә әйләнә. Йорт бүлешү – туганнар арасын мәңгегә боза. Чынлап уйласаң, трагедия инде бу. Әлмәттә шул тамашаны куйгач, мең кешелек зал торып басты, «Браво!» дип кычкырдылар. Әгәр уйлап чыгарылган ситуация булса, халык алай кабул итми бит. Димәк, бу борчулар халыкның йөрәгенә үтеп кергән. Кеше үзен, туганнарын, күршесен таныганда гына шулай. Хәер, күбесе үзен дими әле. «Әнә, безнең килеңне, безнең күршене, фәләнне уйныйлар», – дип утыра.

Бүген бөтен дөнья театрлары төрле экспериментлардан соң яңадан Станиславский системасына, тормышның үзенә кире әйләнеп кайтты. Чөнки халык шуны кабул итә. Образны чын итеп күрсәтергә кирәк. «Мунча ташы» шуңа иреште дип уйлыйм. Коллектив та шундый тупланды – Гамил, Искәндәр, Ульяна, Рөстәм, Камил абый, башкалар... Алар тормыш дәрәсләген жаннары аша тоя белүчеләр. Бар да талантлы, бар да яратып эшли сәхнәдә. Һәркайсының үз амплуасы. Шул ук Рөстәм – яшь егетләр, бандитлар ролендә, Гамил – төрле рольләрдә, Искәндәр – Кавказ ягы кешесе булсын, әби образы булсын. Шул ук Ульяна... Барысы да ныклап әзерләнеп, бу эшкә бик җитди карый. Ә бит беребез дә профессионаллар түгел. Һәркемнең төп үз эше бар.

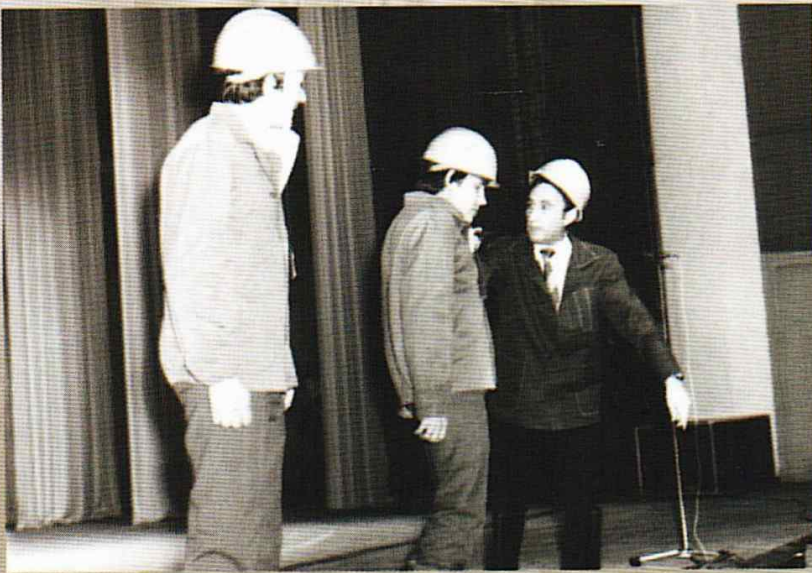
...Шәмси Закиров 25 ел «Мунча ташы» театрын җитәкләгән кеше. Ә бүген ул Казан мәдәният һәм сәнгать университетында доцент – яшьләрне сәхнәгә әзерли, Татарстан башкаласында яши.

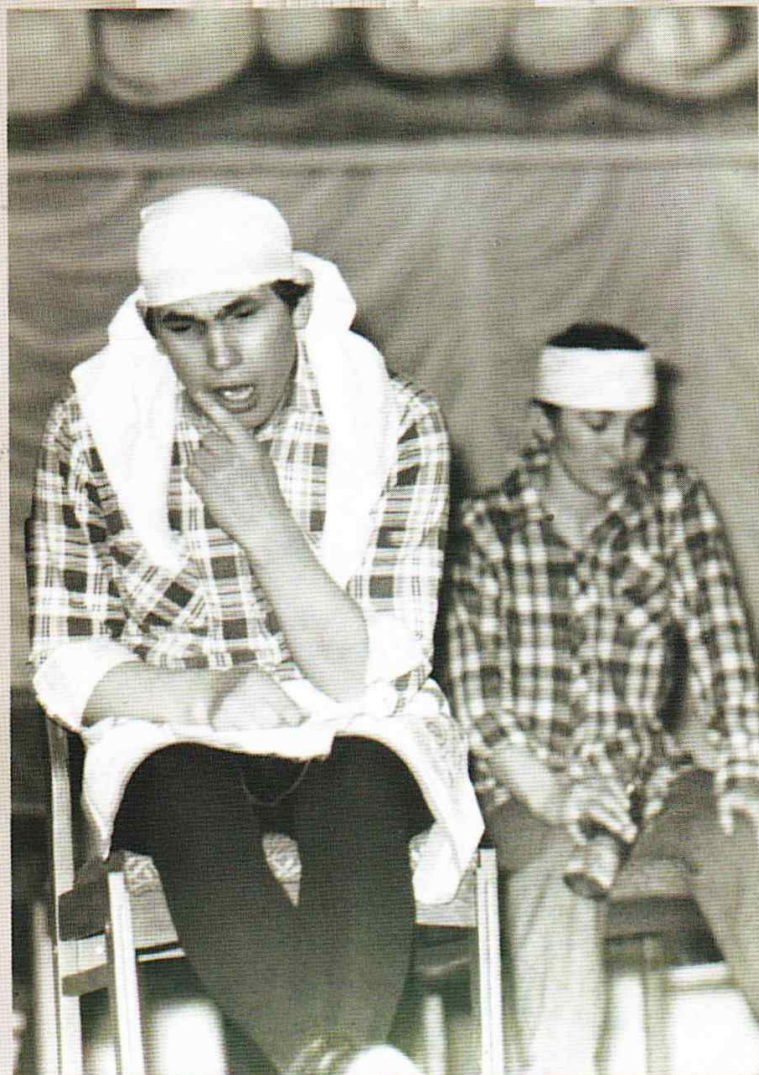
Беренче миниатюралар

Худсовет

Илдус Мингатын

*Машина кирәк
булса, Әнәс абый
Усмановка килеп
егыла идек*

Балалар өчен дә спектакльләр куйдык

«Көрәш»

Президентлыкка кандидат

Уйладым, уйладым да, жәмәгать, киләсе сайлауларда «Мунча ташы» Шәмсиен Рәсәй президенты итеп сайларга кирәк, дигән фикергә килдем. Чөнки аның моңа килмәгән жире юк: әлегә ул «Мунча ташы» житәкчелеге вазифаларын үтәүдән вакытлыча китеп торды. Әлбәттә, моны очраклы сайлаулар алдыннан бизнесны калдырып тору дип аңларга кирәктер. Аннан соң, Путин-Медведев-Путин чиратлашуы – Шәмси-Гамил-Шәмси варианты «Мунча ташы»нда да үзара килешү гамәле итеп аңлашыла. Ярый, Шәмси президент була торсын, Гамил – резервта.

Шунысын әйтеп китәргә кирәк, «Мунча ташы»н житәкләү ил хәтле илнең башлыгы булудан бер дә ким түгел. Авыррак булмаса... Әйе, бу зур тәҗрибә. «Булганның бу... билгеле» дигәндәй, Шәмсинең фамилиясендәге мәгънә үзе үк аның булдыклылыгын күрсәтеп тора. Шәмсидәге «ми» иҗеге башлы кеше булуны аңлатса, Закировтагы «за» һәм «кир» «тамак чылату»га мәгънә төрттерә, ягъни мәсәлән, халык сый-хөрмәткә интекмәячәк (исемендәге иҗекләрнең аңлатмасына туктап торуны артыкка чутлыйм).

Ярый, монысы вак мәсьәлә. Эчендә серкәлеге, селтелеге, оеткылыгы булмаган булса, ничәмә еллар шушы «Мунча ташы»н «күпертеп» тора алыр идемени ул? Әллә рәхәтме Мутаянны грузин рәвешеннән мыеклы кодагый ясап сөйләтүләре. Шофер Козгынчинскийдан – крутой, Гамил Әсхәдуллиннан – простит... гафу итегез, жиңел холыклы әби ясау. Ә үзе һәрвакыт – начальник! Койган да куйган президент инде! Менә шуны куйсак киләсе срокка президент итеп, бөтен нәрсә әйбәт була.

Чыннан да, аның президентлыкка яхшы яклары бик күп. Әйтик, ул зәңгәр төсне яратмый. Аның яраткан төсе яшькелт – доллар төсе. Шәмси президент булгач, бөтен ирләр долларлана, ягъни яшькелтләнә, «зәңгәрлек» кими, ә хатыннар алар доллар ярата, шулай итеп, гаиләләр ныгый, ил балалар белән тула, без кытайларны узып китәбез һәм дөньяга баш булабыз. Бу – бер.

Аннан соң Шәмси президентлыкка үзе дә бик нык әзерләнә. Ул моның өчен чөчен ныграк үстерә башлады. Чөнки ди ул, чәчле президентлар президентлыктан үз теләкләре белән китми, аңгыраеп беткәнче эшлиләр, ә чәчсезләрне бәреп төшерәләр, ди. Шәмсинең бу теориясен тарих гел исбатлап тора. Бу – ике.

Шәмсинең президент булуы өчен ике теллелеге дә бар. Мондый өстенлек бик сирәк президентларга гына хас. Әле ул анда икәү генә дә түгел бугай. Чөнки кайчагында кирәгеннән артык лыгырдап ыргыта. Бөтенләй телсез булу президент өчен яхшырак та бит, югыйсә, нигә андый закон кабул итмәгәннәрдер?.. Бернәрсәгә кысылмыйча тик кенә утырсалар, илләр алга китәр иде диюем.

Шәмсинең бит төзелеше, әллә күп кыйналудан, берәз кытайланып калган. Әйткән саен сукканнар, күрәсең. Димәк, тормыш тәҗрибәсе зур. Типкәләnmичә генә президент булып булмый ул. Бу – өч.

Буге тәбәнәк. Ленинча. Хрущевча с «приветомырак», Горбачевча миңге... әй, миңлерәк дип әйтүем. Шәмсидән булачак! Чөнки кыска буйлы президентлар күп эчми, шулай да аның озын Брежнев белән Ельцин кебегрәк айный алмый йөргән чаклары күп булды. Бу яктан да ул президентлыкка туры килә. Бу – дүрт.

Шәмси – ялганчы. Остап Бендер бер кырыйда торсын. Бу яктан да аның президент булырга барлык сыйфатлары туры килә. Моңа кадәрге генсеклар, президентлар да, әле берсе коммунизм төзеттереп, әле икенчесе демократия, перестройка дигән булып, халыкның башын бутап бетерделәр. Шәмси дә «Мунча ташы» белән байтак кешене эздән яздырды. Бу – биш.

Шәмси, шулай ук, кайбер президентлар шикелле, икътисадта бум-бум. Бу да президент булу өчен мәһим фактор. Менә булды – алты.

Шәмси президентлыкка үз командасы белән килә. Мутаяннары, Коз-

гынчинскийлары, Шәңгәлчинскийлары, Ульяновалары белән. Алар халык арасында дан казанган шәхесләр буларак мәгълүмнәр. Жиде, дип әйттик,

Шәмси башка президентлар шикелле үк даими төчкерә, йөткерә, ыңгыраша, сыкрана, йөрәгенә тотына, бавырына сукрана, теннис уйнаган була, «самбо» алымы белән корсакка төрткөндәй кылана, катыктан акча эзли, күсәк белән чүлмәк вата – бер сүз белән әйткөндә, койган да куйган Рәсәй президенты инде.

Президент булуның нәрсәсә бар аның?.. «Көнбатыш» нәрсә әйтә, шуңа каршы килгән кебек тик утырасың. Үзең шуларча эшлисең. Үз халкыңа бәяләргә күтәрәсең, пенсиягә кысасың. Халыкка ошамый башласаң, Жириновский белән куркытасың. Беткәнмени куркытыр бәлаләр!..

Шәмси – чекист. Ул бөтенесен күрә, белә. Бер президент булгач, тагын 5 елдан яңадан шул урынга киләсен дә төгәл чамалый. Юккамыни ул чекист?! Чөнки ул юмор белән бөтенесен «манчый» һәм аның моңа бөтен мөмкинчелеге бар. Сайлыйк, жәмәгать, киләсе сайлауларда Шәмсине Путин итеп. Барыбер безгә рәхәт тормыш күрсәткәннәре юк. Ә ул кемнән ким?! Болай да безнең ил бөтен дөнья каршында көлкеле хәлдә, ә ул – безнең президент булгач, бөтен Рәсәйне «Мунча ташы» белән тутырачак. Шыр акырып, тагын да ныграк көлдереп яшәячәкбез!

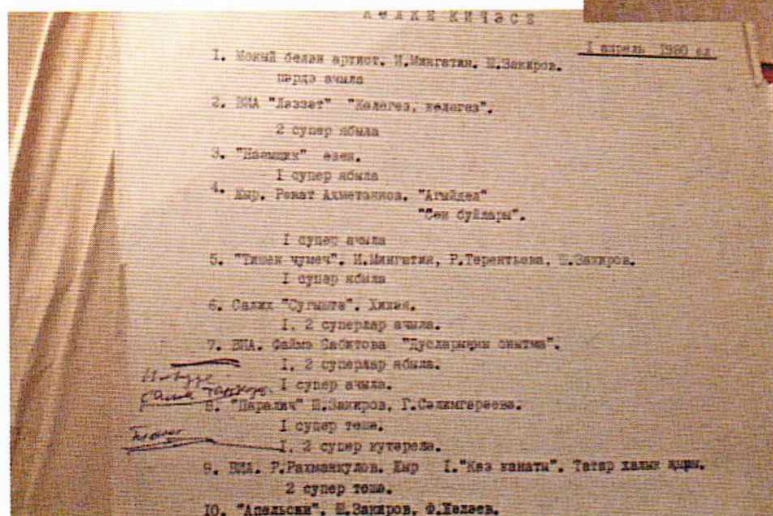
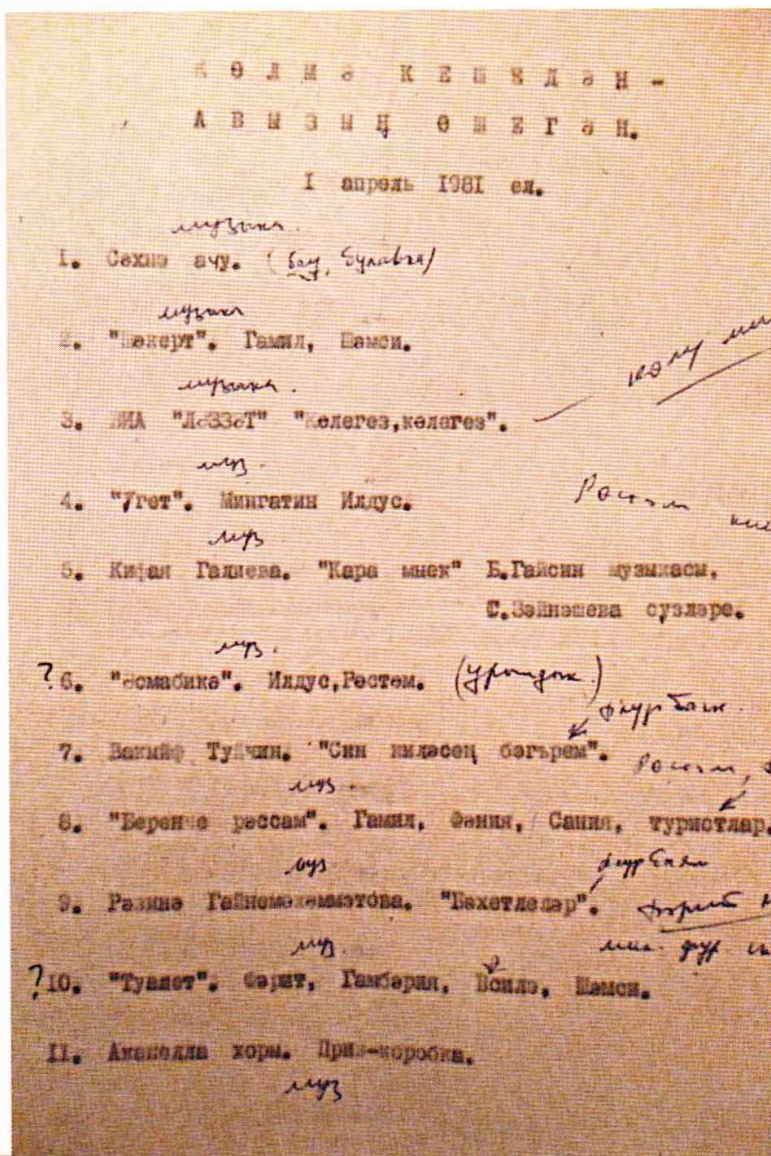
Яшәсен юмор, яшәсен «Мунча ташы», яшәсен – Шәмси!

Алмаз Хәмзин

Ш.Закирның юбилееына багышлап язылган монолог

Мунча кабынгач....

Берәүнең дә калькулятор тотып «Мунча ташы» театрының тамашаларын күпме татар каравын исәпләгәне юктыр. Ләкин кара исәп белән генә чутласаң да, 32 ел дәвамында ул сан миллионнарга жыеладыр. Сүз дә юк, күпләр театр тамшаларын дистәләрчә мең тираж белән таралган видеокассеталар, дисклардан да карап белә. Ә бит «Мунча ташы»ның дискларга язылмаган, күп тамашачы күрмәгән «серияләре» дә шактый. Алары, нигездә, сиксәннәнче елларда куелып, күбесенчә Түбән Кама, Яр Чаллы тамашачысы карау бәхетенә ирешкән программалар. 1980 елдан башлап, һәр елны берничә программа... Аларның истәлегә бу-

лып, шул елларда басылган афишалар, чакыру билетлары саклана. Күбесе – әле аерым исемсез диярлек, тик өз генә соңрак, махсус исем куелып эшләнгән программалар да шактый. Аларның кайберләрен монда санап китү урынлы булып кебек...

1
 АПРЕЛЬ
 1980 ел

ШӘҺӘР ҺӘМ РАЙОН
 КУЛЬТУРА БҮЛЕКЛӘРЕ

1
 АПРЕЛЬ
 1980 ел

ТЕХНИКА ЙОРТЫНДА

Бөткөдөнья көлү көнө
багышлана

көлкө кичәсе

ПРОГРАММАДА:

**МИНИАТЮРАЛАР, МЭЗӘКЛӘР,
ШАЯН ЖЫРЛАР, ШИГЫРЬЛӘР
ҺӘМ БАШКА МЭЗӘК ХЭЛЛӘР**

Башлана 19 сәгатьтә.

РӘХИМ ИТЕГЕЗ, КАДЕРЛЕ ДУСЛАР!

Сәхнәләштерелгән пьеса
Шәрип, көчтәп китеп
Көчтәп ачылырга да,
Ачылырга бүткөтәт
Көчтәп, көчтәп,
Файдагы түп багыт,
Ш. ТАШНОВ

13
 АПРЕЛЬ
 1983 ел

РАЙОН КУЛЬТУРА
 БҮЛГЕ

13
 АПРЕЛЬ
 1983 ел

ТЕХНИКА ЙОРТЫНДА

ШТМ
(Шаяннар-тапкырлар мәҗлесе)

көлмә кешедән- авызың өшөгән

(Дүртенче мәҗлес)

МӘҖЛЕСКӘ КИЛҮЧЕЛӘРГӘ СЫЯ ХӨРМӘТ:

Яшь аралаш көлү,
бушлай китап сату,
тузга язмаган хәлләр...

Мәҗлескә Казаннан, Чистайдан
һәм чит илләрдән
кунаклар чакырыла.

Мәҗлес 19 сәгать 30 минутта башлана.

Керү чакыру билетлары белән.

РӘХИМ ИТЕГЕЗ, КАДЕРЛЕ ДУСЛАР!

1
 АПРЕЛЬ
 1981 ел

ТУБАН КАМА
 ШӘҺӘР ҺӘМ РАЙОН
 КУЛЬТУРА БҮЛЕКЛӘРЕ

1
 АПРЕЛЬ
 1981 ел

КОНЦЕРТ ЗАЛЫНДА

көлмә кешедән- авызың өшөгән

(ШАЯННАР-ТАПКЫРЛАР МӘҖЛЕСЕ)

ПРОГРАММАДА:

яшь аралаш көлү, бушлай китап сату, тузга
язмаган хәлләр. Мәҗлестә яшь булмаган музыкантлар,
атказанмаган артистлар катнашмый

БАШЛАНА КИЧКЕ СӘГӘТ 7 ДӘ, ИСКЕЧӘ 6 ДӘ.

АЛДАН КИЛГӘН УРЫП ӨЧЕН, АРТТАН КИЛГӘН...

КӨЛКЕ КӨЛӘ КИЛӘ, ЛӘКН
АКЧА ЯНЧЫКЛАРЫГЫЗНЫ ОНЫТМАГЫЗ.

**Ш
Т
М**

13
 АПРЕЛЬДӘ

1

ТЕХНИКА ЙОРТЫНДА

шаяннар-тапкырлар мәҗлесең алтынчы утырышы

мунча ташы

МУНЧАДА ОЧРАШАЛАР: шәһәрбешнең исәпләре, хыялайлары,
вообще кур кешеләре, күрше галактика-
лардан килгән милаи туганнарбыз.

Чабынучылар арасында лагерьларда конкурс.

Мәйханә була, аэробика юк,
ләүкә була, сауна юк,
бассейн була, сум юк.

Башлана 19 сәгать 30 минутта.

Мунча өбәкчеләре (пиккеләре)
булмаган кешеләр җөртөлмәләре.

"ЯДКЭР" ИЖАТ БЕРЛАШМӘСЕ

19 декабрь — Химиклар мәдәният сарае
20 декабрь — Киров исемендәге мәдәният сарае
21 декабрь — УНИКС концертлар залы

МУНЧА ТАШЫНА

18 ЯШЬ

**3 СӘГАТЬЛЕК ӨР ЯҢА
ШАУ-ШУЛЫ ТАМАША**

РӘХИМ ИТЕГЕЗ!

Башлана 18 сәгаттә.

Билетлар концерт булачак урында сатыла.

Исә телефоннары:
Химиклар мәдәният сарае — 43-00-01
Киров исемендәге мәдәният сарае — 32-02-01, 32-02-02, 37-23-22
УНИКС концертлар залы — 31-55-40
Кешимәләр очен телефон — 43-76-92

Түбән Кама «ТЕХНИК» клубы

9 АПРЕЛЬ 1987 ЕЛ

ТЕХНИНА ЙОРТЫНДА

ШАЯННАР-ТАПКЫРЛАР ТЕАТРЫ

Сау-сәламәт, таза булл
Шайрган, көлгөн кешеләр!
Көлен эче авыртса да,
Авыртмый бүтөн төшә!
Көзгегә, көзгегә
«Яйдасы» күң бөлгәсә.

КӨЛКЕ КИЧӘСЕ

ПРОГРАММАДА: мәзәк хәлләр, шаян жырлар, ишә аралаш
көтү, юкны бушка әйләндерү, бушка
акыл сату...

Башлана 19 сәгаттә 30 минутта

Касса 15 сәгаттән ачык.

7 АПРЕЛЬДӘ 1984 ЕЛДА
Концерт залында

КӨЛДЕРГЕЧЛӘР... КӨЙДЕРГЕЧЛӘР... СӨЙДЕРГЕЧЛӘР...

ШАЯННАР, ТАПКЫРЛАР МӘҖДЕСЕНЕҢ БИШЕНЧЕ УТЫРЫШЫ

МӘҖДЕСТӘ: иске һәм яңа кунаклар,
жырга, сүзгә, кыйлануга осталар.

ПРОГРАММАДА: юкны бушка әйләндерү, иләк белән
су ташу, бушка акыл сату,
ләтитичеләр конкурсы һәм башкалар.

Кунаклар кигән кушмаклар күргәзмәсә.
**Көзә белмәүчеләр, гайбәтчиләр,
кара көпчә йөрүчеләр кертелмиләр.**
Керә алмаганнарға бушлай билет сатыла.

Башлана, дәйгәчә 19 сәгаттә.

30 МАРТТА 2000 елда Халык ижаты йортында
Түбән Кама эстрада театры

31 МАРТТА 2000 елда

МУНЧА ТАШЫНА

20 ЯШЬ

КАТНАШАЛАР:

- 20 ел кеше көлдерең йөрүче артистлар,
- кунаклар,
- президентлар,
- главалар,
- лауреатлар,
- дипломантлар,
- мафиозлар,
- һәм башкалар

БАШЛАНА 19 СӘГАТТӘ

1986. «ШТМ – 86».

1987. «Яңа ел мунчасы», «Мәхшәр көнендә».

1988. «Конкурс», «Бюрократлар», «Жәй каршылау».

1989. «Ләүкә – 89».

1990. «Бәйрәм бүген», «Сарык елын каршылау», «Корылтай».

1991. «Бәйрәм кичәсе», «Оча торган тәлинкә», «Нәүрүз».

1992. «Гороскоп», «Сезнең өчен, хатын-кызлар».

1993. Гамил Әсхәдулла юбилее.

Болардан тыш, бик күп күренекле шәхесләрне «Мунча ташы»на кунакка чакырып эшлängән программалар, 23 февраль, 8 март, «Көлке көне»нә, Нәүрүз, Яңа ел бәйрәмнәренә аталып әзерлängән тамашалар... Шунысын да әйтеп китәргә кирәк, Түбән Камада «Мунча ташы» театры белән азмы-күпме хезмәттәшлек итмәгән ижади кешеләр, мөгаен, калмагандыр.

Туксанынчы еллардан соң исә, театрның тамашалары шул ук кассеталар аша татар яшәгән бөтен төбәкләргә тарала башлый. Артистлар үзләре барып житкәнче, диск-кассеталар төрле төбәкләргә алданрак килеп житә. «Сабантуй хикмәтләре», «Күчтәнәч», «Йә ела, йә көл», «Забастовка», «Мунча ләүкәсе», «Эт оясы», «Вокзалда», «Хастаханә», «Армия хикмәтләре», «18 яшь», «Төзүчеләр», «Мунча ташы. 20 ел», «Көнләшеп яшик», «Кое», «Туган – туганга туган», «Ыгы-зыгы», «Көлке куа килә», «Шәмси Закир бенефисы», «Эт чаба дип, бет чаба», «30 ел» «Зыянлы файда», «Заманына күрә – һәркем түрә», «Пәри туге», «Кем арбасына утырсаң»... Бу тамашаларны залдан түгел, гаиләләре, дуслары белән өйләрендә караучылар саны да йөзләргә мең белән исәпләнә. Әле бит болардан тыш, дистә елдан артык юмор фестивальләрендә катнашу, телевизион тапшыруларда төшү... Ул тамашалар да дисклар, кассеталар аша илнең генә түгел, җир шарының төрле почмакларына таралды. Шуңа да, «Мунча ташы» театрының бүген татар юмориның бренды булып то-руы һич тә гажәп түгел...

«Мунча ташы» театрында эшләгәннәр

Актёрлар:

Шәмси Закиров
Фәрит Жәләй
Илдус Мингатин
Салих Төхвәтулла
Камил Гыйльмуллин
Розалия Жһаншина
Лидия Ганиева

Жырчылар, музыкантлар:

Флер Гайнемөхәммәтов
Ринат Мөхетдинов
Борис Никитин
Мөхтәр Минһаҗев
Зөлфәт Хәким
Альберт Абдуллов
Ильфат Абдулла

Әйттеләр...

Салават Фәтхетдинов:

– «Мунча ташы» егетләре белән күптәннән таныш мин. Заманында, бергә программа төзеп, Чаллы, Түбән Кама шәһәрләрендә берничә дистә сеанс та куйдык. Соңрак Гамил белән Шәмси бер сезон минем концертларымны да алып бардылар. Бүген дә күрешеп, аралашып торабыз. Шәмси Закир шактый еллар инде безнең университетта укыта. Гамил Әсхәдуллага килгәндә исә, татарда шундый кешенең булуы белән без горурлана алабыз. Камал театры кебек жирдә дә баш рольләрне уйнарлык талантлы, үзенчәлекле актер ул. Кабатланмас кеше. Егетләргә эшләрендә барытик уңышлар гына телім, иҗатлары гел шулай гөрләп торсын.

Театрның бүгенге составы

Гамил Әсхәдулла – театрның жетекчесе, Татарстанның халык артисты. 1959 елның 19 мартында Түбән Кама районы Шәңгәлче авылында туган. Казан мәдәният һәм сәнгать институтын тәмамлаган. Тормыш иптәше – Алсу, балалары – Рамил, Ирек, Айтуган, Айзилә.

Рөстәм Рахманкул – Татарстанның атказанган мәдәният хезмәткәре. 1956 елның 24 октябрендә Мамадыш районы Козгынчы авылында туган. Урта профессиональ белемле. Тормыш иптәше – Зоя, балалары – Ләйсән, Ренат, кияүләре – Алмаз, оныгы – Әмир.

Ульяна Князева – Татарстанның атказанган мәдәният хезмәткәре. 1959 елның 5 августында Зәй районы Кабан-Бастрык авылында туган. Казан мәдәният һәм сәнгать институтын тәмамлаган. Кызы – Анна, кияве – Николай,

Искәндәр Мотыйгулла – Татарстанның атказанган артисты. 1961 елның 23 февралендә Балык Бистәсе районы Тимерлек авылында туган. Казан кооператив техникумын тәмамлаган. Тормыш иптәше – Инсәя, балалары – Рәмис, Данис.

Альберт Абдуллов – театрның музыканты. 1965 елның 21 июлендә Түбән Кама шәһәрендә туган. Казан дәүләт консерваториясен тәмамлаган. Тормыш иптәше – Нурия, балалары – Алмаз, Айнур.

Сергей Хоружев – тавыш операторы. 1959 елның 26 гыйнварында Бөгелмә шәһәрәндә туган. Түбән Кама нефтехимия колледжын һәм С.Сәйдәшев исемендәге музыка училищесын тәмамлаган. Тормыш иптәше – Светлана, балалары – Алексей, Никита, Дмитрий.

Яшь артистлар: **Әнфис Кәлимуллин, Илгиз Гыйльфанов, Алчәчәк Әхмәтова, Рөстәм Хәсәнов.**

Рөстәм Рахманкул: «31 ел бер хатын, 32 ел бер театр...»

«Мунча ташы» театры актеры Рөстәм Рахманкул (Козгынчинский) исемен әйтүгә, күпләрнең күз алдына йә гитара тоткан кәмитрәк, ярым урысча, ярым татарча сөйләшә торган шәһәр малае, йә беркатлырак авыл исереге, йә «в натуре» дип сөйләшүче шәһәр бандиты образы килеп басадыр. Иң кызыгы: ул аларны шулкадәр ышандырып уйный ки, һәркем диярлек ул тудырган кәмит образларда үзенең танышларын таный. Театр төзелгәннән, ягъни 1980 елдан бирле, инде менә 32 ел «Мунча ташы»ннан аерылгысыз Рөстәмнең язмышы...

Мамадыш районының Козгынчы авылы юллары түмгәкле-сикәлтәле. Көчкә кердек машина белән. Клуб янында ук Рөстәмне беренче тапкыр сәхнәгә чыгарган Рәзимә апа очрады.

– И-и-и, кечкенәдән бик моңлы бала булды инде ул. Гел җырлады. Спектакльләрдә уйнады. Әрмиядән кайткач, гитарада уйный иде, – диде апабыз, Рөстәм турында сорагач.

Рөстәм Рахманкул бүген дә җырлый. «Мунча ташы» тамашаларында. Гитарада уйнавын да ишеткән бар. Хәтерлисезме: «Миләш җиләкләре бик әче-е-е-е...»

– Рөстәм, гитарада уйнарга кайчан, ничек өйрәндегез?

– Ничек дип, армиядә инде. Мин икенче елны хезмәт иткәндә гитарада бик яхшы уйнаучы бер егет килде. Мин бит малай чактан ук баянга җырлап йөргән кеше, гитарага да кызыктым. Менә шул егеттән өйрәндем. Ярты елдан полный уйный башладым.

– Ялгышмасам, «Мунча ташы»ның беренче тамашаларына да музыкант буларак килгәнсез...

– Әйе, «Ләззәт» төркемендә ритм-гитарада уйный, җырлый идем. Беренче ел тамашасында ук җырлап катнаштым. Аннан рольләргә дә кереп кителде инде.

– Шәһәр бандиты рольләрен бик ышандырып уйныйсыз. Каян белеп? Тәҗрибә юктыр бит?

– Соң, андыйраклар белән Түбән Камадагы «Пятачок»ларда күп аралашырга туры килде инде. Аннан, мин шәһәргә килгәч, армиягә кадәр дә, аннан соң да тулай торакта шактый яшәгән кеше бит. Анда да бар иде инде «в натуре», дип кычкыручылар...

– Ялгышмасам, «Мунча ташы»ннан тыш, сез бит эле гомер бую бер оешмада эшлэгән кеше?

– Химиядә инде. Профессия – «слесарь по ремонту аппаратуры». Эле бүген дә эшлим. Артистларга пенсияне өз түлиләр бит (көлө).

– **Уйнау белән эшләү бер-берсенә комачауламадымы соң?**

– Юк, ничектер жайланып барды шунда. Баштагы елларда без бит гастрольләргә йөрмөдек. Программаларны Түбән Камада гына күрсәтә идек. Соңрак инде шул отгуллар дигәндәй...

– **Артист буларак таний башлагач, эшләп йөрү уңайсыз булмадымы?**

– Соң, Түбән Камада барысы да белә инде минем химиядә эшлэгәнне. Бушка билет сорап кына аптыраталар иде. Читтәгеләргә минем слесарь булып эшләп йөрүем кызык яңалык булгандыр, әлбәттә.

– **Сез Түбән Камада ничәнче елдан инде?**

– 1974тән. Ике ел армиягә генә бүленеп алдым.

– **Берничә ел «Мунча ташы»н гастрольләргә машинада да сез йөрттегез бугай?**

– 8 ел. Энергия, көч булган, күрәсең, рульдә барасың, уйныйсың, аннан рульдә кайтасың. Азнакайда бер кызык хәл дә килеп чыкты. Элек бит артистларны бөлешкә алу гадәте бар иде. Ярата иде бит халык артистны, хәзергечә түгел... Килеп төштөк Азнакайга, бер абзый безне бөлешкә аласы икән. Керде, тамашаны карады бу. Көтеп тора. Без әйберләргә жыйыбыз, киёмнәргә алыштырабыз. Бардык боларга. Мин – рульдә. Бөтенесе өйгә керә. Мин машинаны бикләп маташам. Абзый шунда: «Сезнең шоферыгыз да ашарга керәмени?» – дип аптырабрак сорап куйды. Халык өчен син сәхнәдә – артист, аннан төштең – гади кеше. Хәзер дә шуны искә төшереп көлөбез.

– **Тормыш иптәшегез Зоя ханым белән ничәнче елдан бирле бергә? Тиле әйтмешли, сорыйм әле, бер генә хатындыр бит?**

– Ходайга шөкер – бер генә! 1981 елдан бирле яшибез. Ике бала үстердек. Хәзер әби белән бабай инде без.

– **Артист белән яшәү җиңел нәрсә түгел. Өйдә сәхнә белән бәйле тавышлар булгаладымы?**

– Вак-төягә булгандыр инде аның... Ә болай, җитди итеп – юк. Икебезгә дә, бер-беребезгә түзгән өчен рәхмәт дип көлешәбез хәзер. Үзем әби-бабай белән үскәч, гаиләнең никадәр кадерле нәрсә икәннен яшьли аңладым мин.

– **Образлар тудыру авырмы?**

– Юк, авыр димәс идем...

– **Яраткан, яратмаган, теләмәгән рольләрегез...**

– Барысы да якын. Бездә бит кемгәдер рольне көчлөп тагу дигән нәрсә булмады, юк та. Ничектер бергә хәл итәбез анысын. Һәр образыңны

Ташка су сибү сездән – көлдөрү бездән!

ТАТАР ЭСТРАДА ТЕАТРЫ

МУНЧ@ТАШЫ

2011

www.munchatashi.ru

Гыйнвар	Февраль	Март	Апрель	Май	Июнь	Июль	Август	Сентябрь	Октябрь	Ноябрь	Декабрь
Дүшәмбе 3 10 17 24 31	7 14 21 28	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30	4 11 18 25	4 11 18 25	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26
Сендишәмбе 4 11 18 25	1 8 15 22*	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31	5 12 19 26	5 12 19 26	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27
Чәршәмбе 5 12 19 26	2 9 16 23	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25	6 13 20 27	6 13 20 27	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28
Панкешәмбе 6 13 20 27	3 10 17 24	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26	7 14 21 28	7 14 21 28	4 11 18 25	8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24	8 15 22 29
Жомга 7 14 21 28	4 11 18 25	4 11 18 25	8 15 22 29	6 13 20 27	8 15 22 29	8 15 22 29	5 12 19 26	9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25	9 16 23 30
Шәмбе 8 15 22 29	5 12 19 26	5 12 19 26	9 16 23 30	7 14 21 28	9 16 23 30	9 16 23 30	6 13 20 27	10 17 24	8 15 22 29	5 12 19 26	10 17 24 31
Якшәмбе 9 16 23 30	6 13 20 27	6 13 20 27	10 17 24	8 15 22 29	10 17 24	10 17 24	7 14 21 28	11 18 25	9 16 23 30	6 13 20 27	11 18 25

бөтен жаның-төнең белән бирелеп уйнасаң гына килеп чыга, кеше­гә кы­зык була ул.

– **Исерек образларын бик ышандырып уйныйсыз...**

– Андый танышлар да бар. Кем әйтмешли, авыл саен нечкә күңелле, «салырга» яратучылар була бит инде ул. Алар теләсә кемгә булыша, кеше­гә зыяны тими, эштән курыкмый. Кызык та, кызганыч та шундый кешеләр бар...

– **Үзегез белән булган берәр кызык хәлне сөйләп китегез әле?**

– Кызык дип... Күп булгандыр инде алар. Яшьлек тилелеге дияр идем, бер хәл истә калган. Минем бер абый – спортсмен, ил буйлап күп йөрдә, шул миңа Себердән бик шәп бүре бүре­гә алып кайтып бирде. Беркемдә юк иде андый бүрек­ләр бу якта. Кыш көне киттек шулай гастрольгә Казанга. Минем баш пеләшкә кырган, башта шул бүрек. «Мунча ташы» жырчысы Илфат Абдулла белән барабыз Бауман урамы буйлап. Как раз төрмәдә утыручыларга зур амнистия булган вакыт бу. Шуннан нәрсәдер башка ки­леп, урам уртасына бастым да, бүрекне салып, Илфатка карап: «Ну и что нам дала эта амнистия, братан?!» – дип кычкырып, бүрекне салып болга­дым. Урамда, безнең тирәдә бер кеше калмады, малай... Тилелек инде, көч күп, яшәү рәхәт...

– **Уйнаган рольләрегезне, тудырган образларыгызны санап ка­раган юкмы?**

– Санаган юк. Сиксәнненче елларда без елына берничә программа әзерли идек. Бәйрәм саен. Күп булды инде.

– **«Мунча ташы» кадер­леме?**

– Әлбәттә! 32 ел гомер шуның белән бәйләнгән бит. Театрның беренче көненнән үк...

*Гамил Әсхәдулла, Шәмси
Закир һәм Рәстәм Рахман­
кул белән **Илфак Шиһапов**
әңгәмә корды.*

20/10/08

Заманына күрә, һәркем түрә

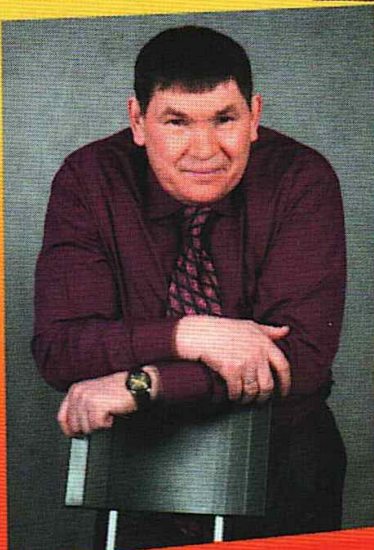
МУНЧА ТАШЫ

ЯНА
ТАМАША

Искәндәр Мотыгулла

ЛАНДЫШ

Гамир асхәдулла -
татарстанның атказанган артисты

УЛЬЯНА КНЯЗЕВА -
татарстанның атказанган мәдәният хезмәткәре

Рөстәм РАХМАНКУЛ КОЗГЫНЧИНСКИЙ -
татарстанның атказанган мәдәният хезмәткәре

★ РАМИЛЬ АСХАДУЛЛИН

ЛАНДЫШ БАБАЕВА

АЛЧАЧӘК АХМЕТОВА

ИЛЬГИЗ ГИЛЬФАНОВ

ӘНФИС КАЛИМУЛЛИН

АЛЬБЕРТ АБДУЛЛА

СЕРГЕЙ ХОРУЖЕВ

Сәхнәләштергән: Г. Галиев. Фото: А. Галиев. 2008. 10. 20. 08

Зөлфәт Хәким мәкаләсе

Заманында, сиксәнәнче еллар азагында, аңа кадәр ресторанда җырлап йөргән Зөлфәт Хәкимханов дигән егетне музыкант Мөхтәр Минһаҗев «Мунча ташы» театрына алып килә. Җырчы буларак. Ул еллардан сәхнә артында төзелә торган «рабочий» программа да сакланып калган. «Зөлфәт Хәкимханов. Җыр. «Кошлар кайтыр» дип язылган бер программада. Берәз «мунчачылар» белән гастрольләрдә йөри Зөлфәт. Аннан Түбән Камада чыга торган «Туган як» газетасында «Мунча ташын» мактаган да, мактамаган да мәкалә язып чыга. «Мунча ташы» – авылларда» дип атала булачак драматург Зөлфәт Хәкимнең бу мәкаләсе. Анда Зөлфәт әфәнде үзенең дә шушы ук тамашада җырлар башкаруын, халыкның моңга сусавын ассызыклап киткәннән соң, болай дип дәвам итә:

«Мунча ташы» артистлары мине гафу итсеннәр: шәфкатьле, тәртипле, тыйнак авыл халкы алдында артык әрсезләнү, фамильярлык, әдәпсезлек белән чикләшкән тупас номерлар күрсәтү коллективка файдага түгел, ә киресенчә, зыян гына китерәдер. Кайбер номерларны уйлап, үлчәп, яңадан эшлисе бар. Арада хәтта залны аптырашта калдыра торган, йөзләренә кызарта торган күренешләр дә очрый. Ул пычрак сүzlәрдән, оятсызлыктардан автобусларда да, подъездларда да, урамда да, эштә дә, чиратларда да туйдык инде... ..Иң әһәмиятле моментларның берсе – тирән мәгънәле юмор кирәк булу. Ул әле хәзергә «Мунча ташы»нда җитеп бетми. Монда «Кама таңнары» әдәби берләшмәсенең булышуы кирәктер, бәлки, язучы кешеләр белән бергә эшләү «Мунча ташы» артистларына бик файдалы ярдәм булыр иде дип уйлыйм».

Мәкалә астында имза: «Зөлфәт Хәким. «Кама таңнары» әдәби берләшмәсе члены».

«Мунча ташы» артистлары бу хәлне бүген дә елмаеп искә ала. Әле дә Зөлфәт сүзләрен тыңлап, «язучы кешеләр» белән бик бәйләнмәгәннәр – бүгенге әдәбиятыбыз хәленә калулары мөмкин иде...

«Мунча ташы» театры артистларын Казанда, «Баскетт-холл»да үтәчәк авыл хужалыгы хезмәтчәннәре көненә чакырлар. Гамил Әсхәдулла белән Рәстәм Рахманкул халык бик яраткан «Ике сыер» миниатюрасын уйнарга жыена. Боларга Көтүче роле белән Искәндәр Мотыйгулла да иярә. Көтүче булгач, ул чыбыркылы булырга тиеш бит инде! Гамил чыбыркыны табып бирә. Чыгышка әзерләнгән арада, Мотыйгулла бер буш күнегү залында чыбыркы шартлатырга өйрәнә. Бер шартлый, бер шартламый бит гел тотып эшләмәгән нәрсә. Бер тапкырында ныграк шартлап китә, тик нәтижәсе көтелмәгәнчәрәк булып чыга – кемдер ата дип, куркынычсызлык хезмәткәрләре килеп житә! Нишлисең, Ил башы катнаша торган чараларда уяу булырга кирәк шул...

Камал театрында зур тамаша. Олы кунаклар, республика житәкчелеге дә көтелә. Артистларның иң «текә»ләре жыелган. Гамил Әсхәдулла белән Шәмси Закир шул тамашада, «Вокзалда» спектакленнән бер өзек уйнарга тиеш. Шәмси каядыр сәхнә тирәсендә, ә Гамил, авыл агаеча кинеп, читтәрәк басып тора. Башында искиткеч сирәк зәңгәр мутон бүрек – ул аны күршесе Жәлил абзыйдан алган, зәңгәрсу, төсө уңган фуфайка, аягында «чусинка», аркасында капчык. Моңы бер апа күреп алып, ниндидер сәер кеше театрны пычратып йөри дип, сакчыларга барып әйтә. Тегеләре Әсхәдулланы ике яклап тотып, урамга чыгарырга маташалар, «абзый, монда затлы тамаша, сездәйләргә йөрергә ярамый», диләр. Каршыга Айдар Галимов очрый. «Абзый, нәрсә булды?» «Менә, мине куып чыгаралар бит әле...» Айдар көлә-көлә хәлне аңлата. «Теге, мине әләкләгән апа жиде тапкыр килеп гафу үтенде танымаганы өчен», – дип искә төшерә бу очракны Гамил Әсхәдулла.

Ижауда куйган бер тамашаларына «Мунча ташы» «Ике күрше» дигән миниатюраларын кертә. Искәндәр Мотыйгулла анда мылтык, Гамил Әсхәдулла сәнәк тотып чыгарга тиеш. Искәндәрнең мылтыгы чын мылтыктан аерылмый диярлек, приклады чын мылтыктан, көпшәсе – швабра сабы, каешы бар. Монда да сак хезмәте килеп житә. Житмәсә, Искәндәр белән янәшәдә – сәнәк тоткан Гамил. Мылтыкны бик жентекләп тикшергәч кенә артистларны жибәрәләр.

32 ел эчендә «Мунча ташы» артистлары белән төрле матбу-
гат чараларында дистәләрчә әңгәмәләр бастырылган. Әлбәттә,
аларның бөтенесен дә китапка кертеп бетерү мөмкин эш түгел.
Шулай да, кайбер язмаларны монда урнаштыру урынлы булып дип
саныбыз. Алар төрле елларда басылган, шуңа театр яшәешенең
үзенә бөртөрле елъязмасы дияргә дә була ул әңгәмәләрне.

Гамил Әсхәдулла: «Курайга гашыйк булдым».

Исеме: Әсхәдулла Гамил Габдулла улы.

Туган урыны: Түбән Кама районы, Шәңгәлче авылы.

Туган елы: 1959 елның 19 марты.

Балачактагы кушаматы: Камыр батыр.

*Гаилә хәле: Хатыны Алсу Васил кызы – музыка белгече, уллары Ра-
мил, Ирек.*

Яраткан ризыгы: кәбестә.

Яраткан шөгыле: бакчада казыну.

Яраткан җыры: «Агыйделнең пароходы».

Кешеләрдә хөрмәт иткән сыйфат: акыл.

Яратмаганы: кылану.

– Гамил әфәнде, «Мунча ташы»на ничек килеп кердегез?

– Тулай торакта яшәп ятканда, стенадагы белдерүгә күзем төште.
«Нефтехимик» клубы үзешчән сәнгатьтә катнашырга теләүчеләрне ча-
кырган.

Армиядән генә кайткан чак, шофер булып эшлим, шулай да, сәнгать

Драматик рольдө

Нәрсәгез авырта?

Беренче роль: «Хухай-хуху»

үзенә тарткан инде, күрәсең. Киттем мин бу клубка. Житәкчебез Флүр абый минем баянда уйнаганны тыңлап карады да: «Ярар, килерсең», – диде. Шунда беренче тапкыр чаңгы таягынан эшләнгән курай күрдем. Шулай итеп, курайга гашыйк булдым. Үзем рульдә, бер кулда курай. Ике көндә бер көй өйрәндем. Халык инструментлары ансамблендә курайчы булып китәргә туры килде. Шунда шаяннар, тапкырлар мәжлесенә чакырдылар. Башта кечкенә генә рольләр бирделәр. Менә шунан бирле инде 24 ел буена бер мәртәбә дә концертны калдырган юк. Өйләнгәч, шул «ширбәт ае»ндамы икән, бер концерттагына катнаша алмадым. Шулай артист булып киттем.

– Сезнең амплуа бик үзенчәлекле бит?

– Әйе, минем тавыш үзенчәлекле, гомердә күрмәгәннәр дә таний торган. Тиз таныла, истә кала торган тавыш иясе мин. Аннан ижади коллективның администраторы буларак та әзер типаж булып киттем. Портфель белән йөри торганнардан.

– «Мунча ташы»ның нигез ташларын салучы буларак, популярлыгыгызны ничек аңлатасыз?

– Сәбәбе диикме, сереме шунда – без беренчеләр. Татарстанда без бердәнбер, кеше күрмәгән яңалык ул «Мунча ташы». Менә әле урыслар-

Соңғы коммунист

да «Кривое зеркало» башланды, ә без инде аны 23 ел куеп киләбез. Популярлык, уңышыбызның сере – халыкчанлыкта һәм дәреслектә. Без халыкның үз юморын аңа кайтарып бирдек. Залда утыручының башынан кичкәнгә, ул аңа кызык.

– Популярлык сезгә аншлаг белән концертлар үткөрү мөмкинлеген бирә...

– Әйе, кая гына барсак та, көтеп алалар. Чөнки бездән алда кассеталарыбыз барып җитә. Ишеткән тамашачының күрәсе килә. Аннан безнең репертуар гел яңарып тора, монысы да мөһим. Бер үк программа белән йөриләр дисәләр, беттем дигән сүз. Безне ятлап алып кабатлылар – эпизодлар, гыйбарәләр, сүзләрне... «Бәрәңге сату» монологымдагы сүзләрне Рәсәйнең күп почмакларында үземә үк иштергә туры килде. Аның файдасы да булды әле (көлә). Берчак, дөнья булгач, хатыным белән бәрәңге сатарга чыктык. Танып алдылар да, чират торып, бәрәңгебезне алып та бетерделәр. Героем белән арадагы чик шунда бөтенләй беткән иде. Тамашачы күңеленә бәрәңге сатучы Гамил буларак та кереп калдым кебек.

– Сөз бит әле сатирик әсәрләр авторы да, мондый иҗатка ничек тартылып киттегез?

– Репертуар кытлыгыннан. Программаны үзгәртүгә кирәк, ә әсәрләр

юк. Эзләнәсең. Ошаганы табылмый. Башта ошаган кебегрәге дә сәхнәгә бармый. Актер булганга, мин аны гадирәк язарга тырышам. Бөтен шәп әйбер дә гади була дигәндәй, гади язылган нәрсә тамашачы күңеленә тизрәк барып житә. Үзәктә бик колоритлы образ. Шуны һич көтелмәгән ситуациягә куясың да, шунда бар да ачыла да китә. «Бәрәңге сатучы» гади генә авыл агае сәхнәгә чыга, халык аңа үзенә ышанган кебек ышана. Чөнки ул бәгырьгә үткәне хакында сөйли. Ә кеше ышансын өчен, бик күп белергә, күзәтергә, материал тупларга кирәк. Күзәткәннәремне блокнотка терки барам. Бигрәк тә анекдот, мәзәкләрне игътибар белән эшкәртәм. Шулай иткәндә, юмор аяк астында ята ул. Менә, мәсәлән, февраль ае тулы булмаганга, юләрлеккә февраль дип тә әйтеп була.

– **Сезнең ижат коллективы да һәрберегезне үстерә төсле...**

– Әлбәттә! Шәмси Закирның оештыра, туплый белүе зур этәргеч булды. Аннан бер-беребезне дә өйрәндөк. Мин шигырьләр дә яза башладым, чөнки җыр өчен кирәк булды. Аларны күбрәк үзем өчен язам, халык ул хакта әлегә белми.

– **Анысы тыйнаклыктан инде?**

– Җитди әйберләрне бездән кабул итмәячөкләр.

– **Ләкин юмор – үзе җитди нәрсә бит!**

– Анысы да шулай. Ләкин типаж юмор булгач, берни эшләп булмый. Мин әле җырлыйм да, ләкин, нигездә – шаян җырларны. «Мунча ташы»н яшәтәсе килү теләге иҗатка этәрә.

– **Бюджеттан бер тиен дә алмыйча ничек яшисез соң?**

– Төп икмәгебез – концертлар. Хезмәт хакы да, инструментлар да шуннан. Заллар тулы булганда яшәргә мөмкин. Халык кебек үк яшибез инде, хезмәт, тырышлыктар, авырлыктар белән. Әле менә күптән түгел, Уфага барып алдыннан гына, бар инструментларыбызны урлап чыктылар. «Бурлыктан кайткач, нәрсәне тыңлап көләрләр икән?» – дим. Безне тыңлап үскән егетләр инде ул караклар, чөнки татарча кассеталар, фонограммаларны да алганнар. Рәнжү катыш ачу да бар аларга.

– **Алар өчен эшлисез, яхшылыкка өндисез дә, шулардан ук зыян күрәсез...**

– Иле шундый, урлылар, ә каракларны эзләүче юк. Карак хәзер курыкмыйча йөри. Үз өен җылыта торган җылылык торбасының тышлыгына кадәр урлылар бит. Әлүмингә тапшыру өчен. Шундый хәлләр хәзер. Үзең утырган ботакны кисү бу.

– **«Мунча ташы» егетләренең шулкадәр сәламәт, җор, зирәклегенә тамашачы игътибар итми калмый. Сәламәт яшәү рәвешен саклайсыз кебек.**

– Безнең арада исерткеч эчемлекләр белән мавыгучылар юк. Салмыш көе сәхнәгә чыгу – гомумән, була алмас нәрсә. Алай иткәндә уйнауның

яме, тәме булмый. Тамашачы да аны шунда ук сизеп ала. Шуңа, коллективыбызда эчкән кеше юк, ә мавыгучылар килү белән китә барды.

– **Сезнең бурыч – тамашачыны көлдерү, ә бу нич тә жиңел эш түгел. Ничек көлдерәсез сез халыкны?**

– Тамашачының үз тормышыннан материаллар бирергә кирәк. Аннан соң безнең исемне – «Мунча ташы»н күргән тамашачы алдан ук көлөргә дип килә. Хәзерләнеп килә һәм тамаша башлану белән көлә дә башлый. Сүзеңне әйтеп тә өлгермисең, ә ул инде көлә. Өзер тамашачыны көлдерү рәхәт. Ләкин моның өчен, ай-һай, күп эзләнәргә кирәк. Әгәр дә дәрәслек булмаса, тамашачы сине кабул итми. Заманнан алданрак барсаң, бигрәк тә әйбәт.

– **Халык күңеленә юл шактый озын булган икән?**

– Шактый инде. Хәзер танылу килде сыман, урамда безне беләп торалар. Ләкин исем белән түгел, «Мунча ташы» дип эндәшәләр. Мин үземне импровизатор-юморчы дип саныйм, ул сыйфат һәр кешегә дә бирелми. Күп импровизация сәхнәдә туа. Сизми дә калам, әллә ниләр килеп чыга! Бик урынлы була ул. Кешенең йөзе, кыяфәте, холык-фигыле импровизация тудыра. Без юморны акыллы сөйләшү, музыка белән бергә кушып, халыкка ял бирергә тырышабыз.

***Венера Гыймазова, Рәүф Идрисов.**
«Атна». Уфа, 2004 ел.*

Истә калганнар

Түбән Камада Сабантуй. Туксанынчы еллар азагы. Шәмси Закир бәйрәмне алып бара, «Мунча ташы» егетләре өз генә сыра алып, үзләренең сәхнәгә чыгасы чиратларын көтәләр. Түбәнкамалыларны бәйрәм белән котларга Минтимер Шәймиев үзе килгән – халык арасында йөри. Егетләргә күрәп алып, күрәсәң, исәнләшә. Болар инде сыраларын читкә этәрәп торып басалар. Президент «Мунча ташы»н мактап та ала: «Менә, бу егетләр чын юмор осталары инде. Ничек, ярдәм кулы сузучылар бармы?» «Бар, бар», диешәләр болары, Президент янәшәсендәгә Түбән Каманың ул вакыттагы әле яңа башлыгы Илсур Метшинга ымлабрак. «Яхшы», – ди Президент, егетләргә кулын кысып. «Шуннан соң бер житмешләп кеше килеп, безнең белән кул биреп исәнләште, – ди Гамил Әсхәдулла. – Моңа кадәр безне күралмыйча йөрүчеләр дә...»

Альберт Абдуллов
фотоальбомынан

Гамил Әсхәдуллага

Никифор Тукмачев

Балачактан ук, туктаусыз
Гел нотык укыдылар.
Берүк, кеше көлдермә, дип
Колакка тукудылар.

Кеше көлдермә, диделәр
Өйләнгәч тә, үскәч тә.
Инде хәтта ата булып
Ир уртасы житкәч тә.

Үгетләүләр файда бирмәс,
Иллегә житкәч яшем.
Язмыш шулай, гомер буге
Кеше көлдереп яшим.

Мунча саулыкны ныгыта,
Мунчалар кереп яшик.
Көлү гомерне озайта,
Дусларым, көлеп яшик.

Киләчәктә – көлдерербез,
Өйтеп куям алдан ук.
Көлдерсәк тә, әле кеше
Көлкесенә калган юк.

Гамил Әсхәдулла: «Мин – көзгә алмагач».

Бер минут көлү гомерне биш минутка озайта, диләр. Сизми дә калганбыз, үзенең юмори белән безнең гомеребезне озайтучы танылган юморист, «Мунча ташы» эстрада театры житәкчесе Гамил Әсхәдуллага 50 яшь тулган икән. Ижәт гомерендә дә түгәрәк дата – сәхнәгә чыгуына 30 ел. Узган шимбәдә Гамил Әсхәдулла Казанда, Филармония концертлар залында юбилей кичәсе уздырды, аңа хәтле халыкны ике көн «Мунча ташы» театры кыздырды.

– Гамил абый, ижәт итә башлавыгызга 30 ел тулган. Үзегезнең дә елмаясы түгел, ә кычкырып елыйсы килгән вакытлар буладыр, гел кеше көлдәрәп йөрү туйдырмыймы?

– Кеше көлдәрә башлавыма 29 ел гына әле. Башта музыкант булып йөрдем. Әмма минем укырга, профессиональ музыкант булырга мөмкинлегем юк иде. Без биш малай үстек, белем алам дип, әни сыртында утырасым килмәде. Әти гармун алып биргән иде, соңрак эшләп, баян алдым. Уйнарга үзем өйрәндем. Бер ел үзешчән музыкант булып йөргәч, кечкенә миниатюраларда уйный-уйный, юморга кереп киттем. Яратып эшләгән эш туйдырмый ул. Мин тамашачыны яратам, шуңа күрә сәхнәгә дә һәрвакыт теләп чыгам. Горурланып әйтерлек сыйфатым бар: 30 ел буена бер тапкыр да концертка соңга калмадым, авырсам да, бер чыгышымны да калдырмадым. Шулай жигеләп эшләрлек көчне халык үзе бирә. Аннан, без бит республикада бердәнбер шундый театр, шул да көч өстидер. Туганнарыма рәхмәтем чиксез. Артист кеше гел юлда, балаларны тәрбияләргә, тормышны алып барырга ярдәм иттеләр.

– Сөз үз театрыгызны республикада бердәнбер дисез. Әле бит Буа сатира театры, «Плагиат клуб» бар. Алар сезгә көндәшме?

– Юк, көндәш түгел. Чөнки алар бүтән юнәлештә эшли, әдәбияттан читтәрәк, юморны бик үк аңлап бетермиләр. Эстрада юмори пычак өстеннән барган шикелле ул: киметсәң дә ярамый, арттырсаң да халык яратмый. Безнең юмор халыкчан. Мин халык арасында йөргәндә, сөйләшәп утырганда кызык хәлләрне язып алам. Тамашачыларыбыз хатлар яза, шуларны файдаланабыз.

Бер сүзем юк, ул театрлар да булсын. Ашарга ризык күбрәк булса, өстәл артына утыруы да күңеллерәк. Сәхнәдә дә сайлап алырлык әйбер булырга тиеш. Татарда юмор болай да аз. Әмма минем «Плагиат клуб» дигәнгә эчем пошты. Дискларын алып карагач, үзләренә шалтыратып, эт

Шәңгәлчедә кунакта

Аларны бер генә хәреф аера

Туган авылда мәчет ачканда

Гамил Әсхәдулла “Урал
пилмәннәре”н авыз итә...

“Лөгөн
капитаны”

“Көтүк абый”
белән

Владимир
Винокур да
“Мунча ташы”
барлыгын белде

Улым Флера апа Сөләйманова кулында

Бер яһүд һәм
бер татар

Мин болар кебек жырлый белмим...

Милләтәшебез Сергей Шәкүров белән

итеп сүктем. Анда бит сүгенү, оятсызлык... Житмәсә, ул урыстан урланган әйбер.

– **Профессиональ юмор текстлары язучыларга кытлык бармы?**

– Бар. Чөнки алар бөтенләй юк. Мин бердәнбер Фәнис абый Яруллинга рәхмәтле, өч ел рәттән аның әсәрләрен уйнадык. Быелгы программада шигырьләрен дә сөйләдем әле. Мәрхүм Фаил Шәфигуллинның әсәрләре ошый иде. Дәрәс, без ул әсәрләргә үзебездән ни булса да өстибез, әмма алар юморның нәрсә икәнән эләктереп алганнар.

– **Танылган юморист булу өчен нәрсә кирәк?**

– Беренчедән, көн кадагында торган хәлләрне эләктереп алырга. Әгәр син халыкны борчыган берәр әйбердән көләсең икән, йөз процент ата! Юморга бүгенге көнне кыстырырга кирәк. Үзенчәлекле кыяфәт – типаж, имидж да соңгы урында түгел. Артист нәрсәсә беләндер халыкка охшарга тиеш. Уңай энергетика булу мөһим.

– **«Мунча ташы»ннан Шәмси Закирның китүе ижатыгызда сизелдеме?**

– Баштагы вакытта сизелде. Мин бит театрның директоры идем, ә режиссура, ижәт аның өстендә иде. Әмма заводта директор китте дип, завод ябылмый бит, бар да үтә. Без дә бергәләшеп ерып чыктык. Хәзер Аллага шөкер инде, эшлибез, халык ярата. Шәмси Закир Түбән Камага килеп, минем юбилей кичәмне уздырып китте.

– **Кризис ижәтка тәэсир итмиме?**

– Итә, әлбәттә. Халык предприятие алып биргән билетка тамашага йөрергә өйрәнгән, үз кесәсеннән чыгарып аласы килми. Ә оешмаларның акчасы юк хәзер. Без билет бәяләрен күтәрмәдек, хәтта берәз киметтек тә әле. Шул да тәэсир иткәндер, тамашаларга халык ишелеп килде килүен. Бәлки кризис вакытында алар авырлыкларны онытып, рәхәтләнеп, җиңеләеп китү өчен дә килгәндер.

– **Гамил абый, быел сезгә 50 яшь тулды. Үз яшегезгә көлеп карыйсызмы, моңаепмы?**

– Ышанып булмый. Жәйге алмагач, көзгә алмагач бар. Мин үземне көзгә алмагач дип саныйм, чөнки соң өлгердем. Классташлар кызлар белән типтергәндә, мин аларның исен дә белми идем әле. Егетләр тәмәке тартканда мин тартмадым, гомумән, тартканым юк. Аракыны да соңрак татыдым. Гомер узган саен зирәклең, тормыш тәҗрибәсе арта. 50 яшь – яшәүгә сөенүнең бер көне дип саныйм.

Гөлнара Сабирова.

«Татарстан яшьләре», № 39-40, 31 март, 2009 ел.

Әйттеләр...

Римзил Вәли:

– Бу сатирик театр мәйданга көтмәгәндә килеп чыкты. Баштарак мин аңа әллә ни игътибар итмәдем. Татарстанның провинциясендә ниндидер халык театрлары җырчылар арыган минутларда сәхнәгә чыгып,

халыкны көлдәрәп ала икән, бу бик мәслихәт. Күңелле дә булсын, чөмәтәп тә алсын, концертка «гарнир» булып, тамашачы күңеленә рухи аш булып та кереп ятсын. Шаян артистларга андый чакта игътибар итмисең. Хәтта алар сөйләгән анекдотлар да колак очыннан гына очып китә. Берберсеннән көлешеп, төрткөләшеп алсалар да табигый хәл. Күз төбәп, баш авырттырып торасы юк...

«Мунча ташы» менә шундый җирлектән килеп чыкты. Кыска скетчлар уйнап, эстрада концертларында «аш төрләндрәп» йөрүче үзешчәннәр арасыннан. Казанда да, Өтнәдә дә, Чаллыда да, татарча КВН төркемнәрендә дә андый егет-агайлар хәтсез.

Хәер, чү! Алай түгел икән бит! «Мунча ташы» театрының (ул баштан ук «театр» исеме белән тумагандыр, мөгаен) сәхнә күренешләрендә моңа кадәр беркайда да ишетелмәгән фикерләр, образлар, заманча термин-төшенчәләр, юмор алымнары белән баетылган стиль хәтердә уелып кала. Мондый тормышчан, хәзерге көн авазлары бер тапкыр хихылдагып көлдөрү өчен генә яңгырамый. Димәк, театрны оештыручылар һәм уйнаучылар кече драматик әсәргә җитди карый, ниндидер анекдотны сәхнәләштерү генә җитми аларга. Димәк, бу «история»ләргә уйлап чыгарып, тормыштан алучы кешеләр, театрның авторлары бар. Аларның исемнәрен ишетергә, титрда күрергә туры килмәгәч, сюжет-тарихларны «мунчаташчылар» һәм аларның иҗатташлары бергәләп сайлый, шомарталар дигән фараз туа.

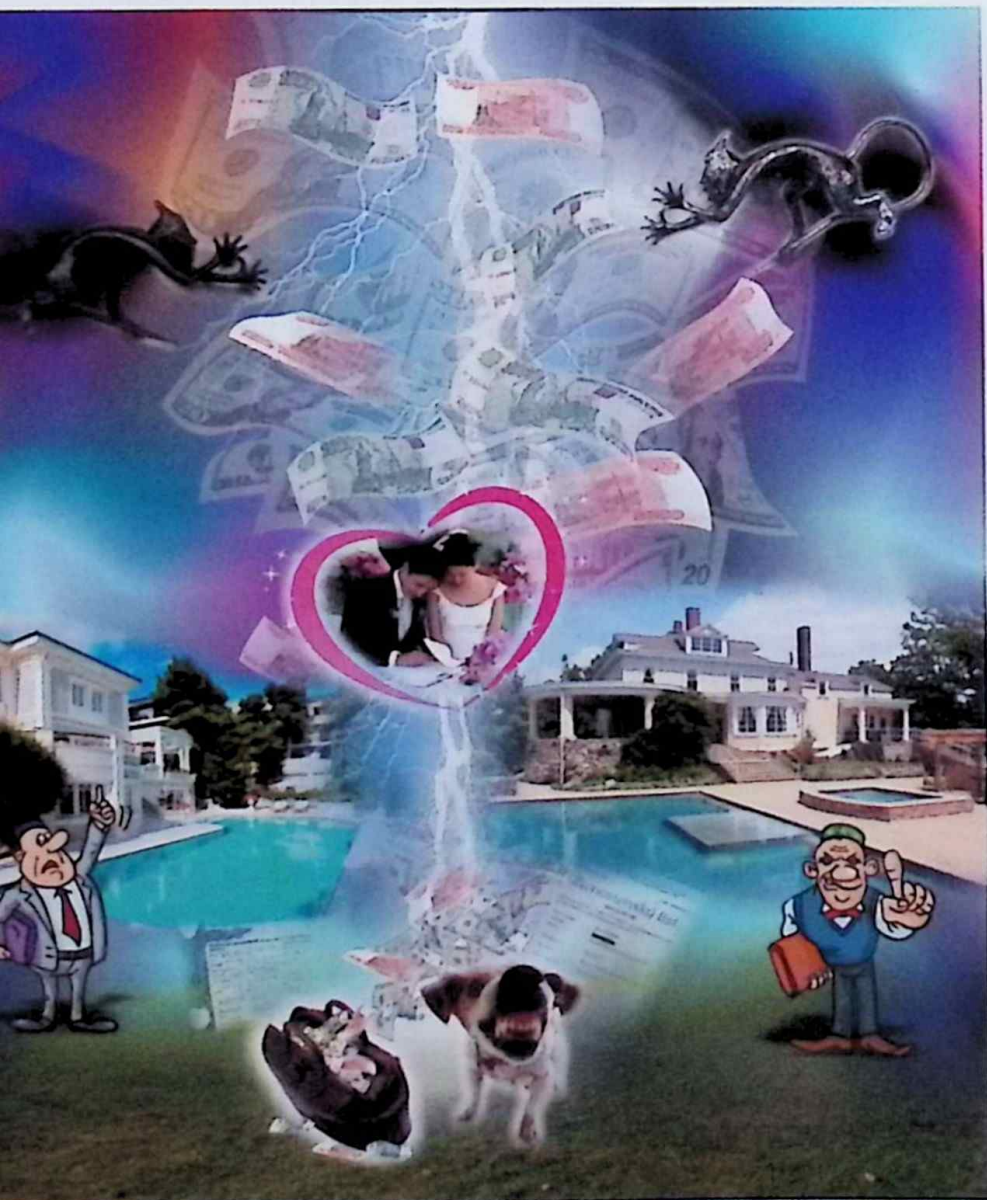
Һәрхәлдә, «Мунча ташы» тамашалары аз мәгънәле сатирик эпизодлар түгел, ә бәлки чыннан тормыш сатирасы театры спектакле булып киттеләр. Аларны карау кызык, күңелле, җиңел, әмма ниндидер эчке фәлсәфә, позитив һәм тәнкыйди карашның эзлекле үреләп баруы бу тамашаларны зур әсәргә әйләндерә. Бу – чыннан да театр. Бер дә Мәскәүдәге сатира театрларыннан калышмый. Минем һәм тагын күп кенә татар зыялылары өчен Гамил Әсхәдулла совет заманнарында-

гы тиндәшсез актер Аркадий Райкин кебегрәк тоемлана. Тормышка карашлары бер үк калибрда. Хәзер инде мәгълүм, Райкинның талантлы, «билгесез» авторлары булган, хәзер алар үзләре экран йолдызы булган сатирик язучылар. Алар Райкин башкарсын өчен яки аның заказы буенча язганнардыр. Ә безнең «ташчылар» ничек икән? Чын театр ул режиссер, актерлар һәм талантлы, актуаль драматургиягә таянып күтәрелә. Һәр өч компонентның тәңгәллегә сирәк була торгандыр.

Минем өчен мондый сәнгать әсәрләренә тормышчан, документаль, социаль-сәяси нигезе булуы кадерле. Миңа калса, мондый әсәрләр журналистика тармагына да бик якин – социаль әһәмиятнең, реаль чорның һәм җирлекнең булуы бу сәнгатькәрләргә безнең һөнәрдәш итә. Высоцкийның җыр-шигырьләре, Зөлфәт Хәким, Илсәя Бәдертдинова, Зиннур һ.б. башкарган күп кенә публицистик җырлар кебек үк, «Мунча ташы» тамашалары журналистика жанрындагы иҗат. Сәясәт, дәүләт эшлеклеләре дә мондый иҗатка битараф түгел. Алар мондый тамашалардан эстетик

ләззәт тә ала, көндәлек проблемаларга яңа карашлар да ишетәләр. Үз вакытын минутлап бүлә торган, ике көндә 3-4 төбәккә яки илне урап чыгуы җитез Татарстан Президентының «Мунча ташы» спектакльләренә йөрүе дә тиктомалга түгел. Монда үзенә күрә хикмәт бар. Чөнки Түбән Камада яралган бу театр чыгышларында көтелмәгән геройлар, тарихлар, фикерләр сәхнәдә тасвирлана. Хәер, әлегә театр Түбән Кама каласы масштабыннан күпкә киңрәк, югарырак төшенчәгә, гомумтатарстан брендына әйләнеп бара.

*«Пәри туге»
тамашасының
декорациясе*

Гамил Әсхәдулла: «Тормышыбыз көлеп үләрлек».

20 апрельдә Литвинов исемендәге Мәдәният сараенда Самара татарлары Татарстанның «Мунча ташы» татар эстрада театры ижаты белән танышу бәхетенә иреште. Хәер, күпләр мондый театр барын телевидениедән карап белә иде инде. Әмма аларны, үзләре әйткәнчә, сәхнәдә күрү һәм, зал белән бергәләп, тәгәрәп киткәнче өч сәгать бие көлеп утыру өч литр асыл каймагы эчүгә тиң икән, валлаһи!

Әлбәттә, Самарага беренче тапкыр килгән артистларны болай гына ычкындырырга ярамый. Шуңа күрә хәбәрчегез тамаша алдыннан сәхнә артына үтеп, «Мунча ташы» татар эстрада театрының житәкчесен, Татарстанның халык артисты Гамил Әсхәдулланы эзләп тапты. Мәтр диванда кырын ята иде...

– Гамил әфәнде, сезнең театр Самарада беренче тапкыр...

– Театр сезнең шәһәргә беренче тапкыр килсә дә, үземнең Самарада булганым бар иде инде – элек берничә мәртәбә концерт бригадалары белән килеп, «поезд проводнигы» ролен уйнап киткән идем. Ә килә алмавыбызның сәбәбе бик гади – Казан артистлары график буенча атна саен диярлек шушы Мәдәният сараенда концертлар куеп тора, араларына һич кенә дә тыгылып булмый. Ничә ел рәттән администратор Флорида Локманова белән сөйләшүләр алып барсак та, бие гына килә алдык.

– Хәзер инде «Мунча ташы» профессиональ театр статусына ирештеме?

– Аңламассың. Без хөкүмәттән ярдәм алмыйбыз, үз акчабызга яшибез. Хәзер бит бөтен оешмаларның исеме ИП, ЧП, ООО, АО хәрефләре белән башланып китә. Без, ИП булсак та, халык тарафыннан, Татарстан хөкүмәте тарафыннан танылган театр.

– Труппагызда барлыгы ничә кеше эшли?

– Программага ничә кеше кирәк булса, шулкадәр дәшеп алабыз. Безнең артистлар бит кайсысы кайда эшлиләр, «Мунча ташы»на кирәк булганда гына килеп кушылалар.

– Юмор һәм сатира театры артисты үзенчәлекләргә ия булырга тиеш. Аның тышкы кыяфәте, чырае, эрудициясе генә дә елмаю тудыра, ә инде авызын ачса, тамашачы тәгәрәп көлә башлый. Андыйларны каян табасыз?

– Күп очракта – урамнан. Хәер, укыган артистларыбыз да житәрлек. Үзем, мәсәлән, культура институтын тәмамладым. Салих Төхвәтуллин,

«Самогонщиклар»

«Туган – туганга туган»

«Зыянлы файда»

Илфат Абдулла

Бэйрэм торты

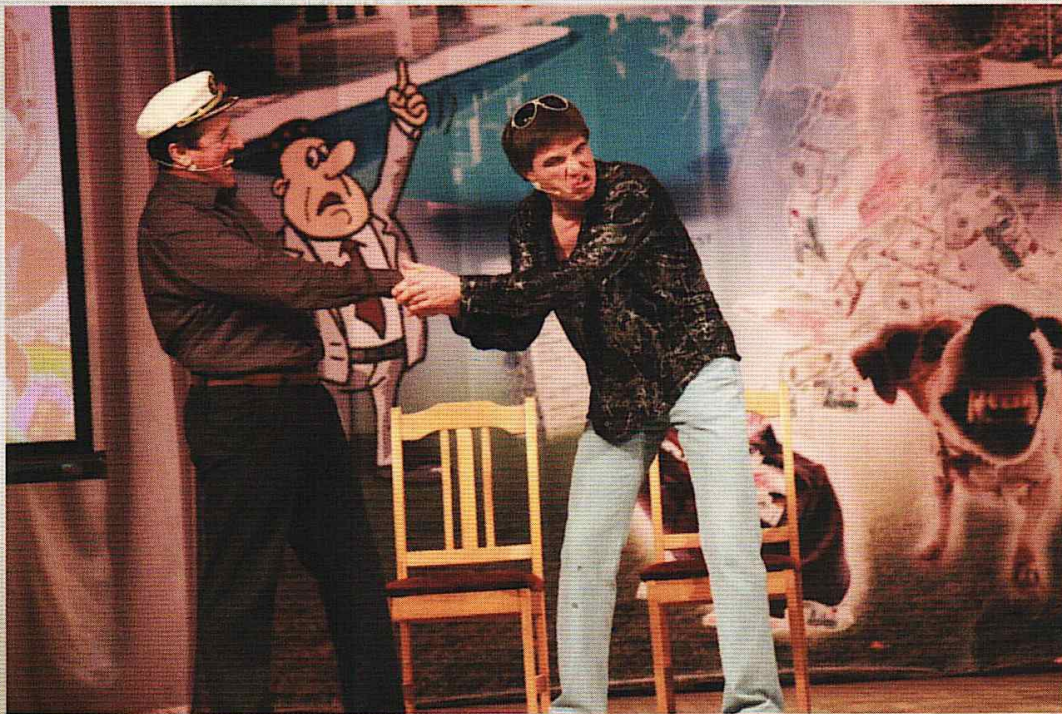

«Авто-
мобильләр»

Бездә Басков та
жырлады...

Илгиз Гыйльфанов да профессиональ артистлар. Ләкин уку гына аз бит, артист кеше юморны нечкә аңлый, тиешле кысалардан чыкмыйча кешенең күңелен күтәрә белергә тиеш. Ә моңа өйрәтеп булмый, барысы да кешесенең үзеннән килә. Ни галәмәт, театрда катнашырлык типажны табып алуы ничек кыен булса, театрдан китүе дә шулкадәр үк чистен. «Сәхнә чире белән бер авырган кеше терелә алмый инде», – дип юкка гына әйтмиләр икән. Менә мин былтыр 50 яшемне тутырдым. Көзгегә янына килеп карыйм да, үземә-үзем: «Әле ничава икәнсең, тагын берәз эшлә инде», – дип юанам һәм тагын сәхнәгә чыгам. Дөрөс, соңгы вакытта күбрәк бабайларны уйнарга туры килә...

– Күптән түгел Самарада Гүзәл Уразова һәм Илдар Хәкимов гастрольләре булып узды. Редакторыбыз Рәфгат Өһлиуллин аларның программаларын тәнкыйтьләп, көлкеләрнең мәгънәсез булуы турында язган иде. Сөз үзегезнең юморны ничек бәялисез? «Билдән түбән» төшмисезме?

– Юк, төшкәнебез юк. Булдыра алмаганнар гына итәк астыннан кызык эзли. Ә юморның кыры киң һәм бай, аннан башка да тормышыбыз көлеп үләрлек. Ләкин юмор аңламаган кеше безнең юморескалардан дә кер таба. Менә, мәсәлән, «Ник исерекләргә күрсәтәсез?» – дип бәйләнеләр кайчак. Без эчүчеләрнең ни дәрәжәдә хайван рәвешенә төшә алуын күрсәтер өчен кертәбез аларны спектакльгә. Карагыз инде, авылы-авылы белән эчеп тилерә бит халык!

Гомумән, юмор һәм сатира театры көн кадагына куелган темаларны яктыртырга тиеш. Бу – эчүчелек, диннән читләшкән муллалар, элек парторг эшендә эшләп, картайгач мулла булып алган икейөзлеләр, тәртипсез татар кызлары һәм башкалар, һәм башкалар...

– Үзегез уңышлы дип тапкан спектакль кайсысы?

– Күптән түгел генә «Өлдермештән Өлмәндәр» спектакленә пародия-ремейк ясадык. Анда «Өлмәндәр карт безнең заманда яшәсә, ничегрәк булыр иде икән?» дигән темага мәзәкләр һәм уйландыра торган сценкалар бар. Халыкка ошады булса кирәк, әле дә ишеләп киләләр, тулы заллар җыябыз. Шулай ук Фәнис Яруллинның «Зыянлы файда», Фаил Шәфигуллинның «Әҗем бабай» әсәрләрен тамашачы бик яхшы кабул итә.

– Тамашачыны туйганчы көлдереп кайткач, өегездә сөз нинди кеше?

– Бик җитди булырга туры килә. Чөнки шушы театрны яшәтү өчен бик күп уйланырга, күп эшләргә, күпне алдан күрә белергә кирәк. Безнең бит әле һаман үз урыныбыз да юк. Өч бүлмәле фатирны арендага алдык та, шунда репетицияләр ясап ятабыз. Спектакль әзер булгач, берәр мәктәпкә барып ялынабыз һәм сәхнәләрендә шуны шомартабыз. Быел беренче тапкыр хөкүмәт ярдәмен күрдек – Казан мэры Илсур Метшин

Яңа состав. 2005 ел.

ап-ак автобус бүлэк итте. Шуңа төялеп, гастрольләргә чыгып киттек инде менә.

– **Кайда ничек кабул итәләр сезне?**

– Казанда безнең рейтинг бик шәп. 1100 урынлы залда тугыз көне буе бер спектакльне куйдык, тугыз көн аншлап булды. Кичә Ульяновда идек. Дөрес, анда дүрт ел барганыбыз юк иде, шуңа күрә зал тулы булмады. Ә килгәннәре биш минут басып кул чаптылар, кычкырдылар, сызгырдылар... Галәмәт инде, сусаган халык юморга.

– **Самарада чыгыш ясаган артистларыгызны атап үтегезче?**

– Картлардан – Рәстәм Рахманкулов, Искәндәр Мотыйгулла (кушаматы Мутаян), Альберт Абдуллин – музыкант-аранжировщик. Яшьләрдән Әнфис Кәлимуллин – Шнурок, бик башлы егет, идеяләре ташып тора. Илгиз Гыйльфанов – Алабугада режиссура факультетын тәмамлаган белгеч. Әнә, теге швабра артында качып торучы егетебез – Рәстәм Хәсәнов, кушаматы «Толстый». Нинди «Толстый» икәннен үзегез дә күрәсез, өрсәң очып китәргә тора. Бу матур малай – минеке. Композитор һәм җырчы Рамил Әсхәдулла күп җырчыларга җырлар язып бирде инде, үзе дә бик шәп җырлый. Ә менә бу чибәркәй – Алчәчәк Әхмәтова – биюче. Кушаматы юк, чөнки ул болай да матур.

Эльмира Шәвәлиева.
«Бердәмлек», 2010 ел.

«Мунча ташы»на мәдхия

А.Хәмзин көе һәм сүзләре

Авыраеп китсә тормыш,
Гел кирегә тартса язмыш,
Килегез сез, мунчабызда
Дөваланыр барчагыз да.

Кайгыңны сип мунча ташына,
Ургып чыксын шатлык каршыңа,
Сихәт булсын безнең шаяру
Көйсезләнеп торган башыңа.

Көлегез, көл, рәхәтләнеп,
Калырсыз, шәт, зирәкләнеп,
Мунча ташы күбекләнеп,
Чыжлап тора, гайрәтләнеп.

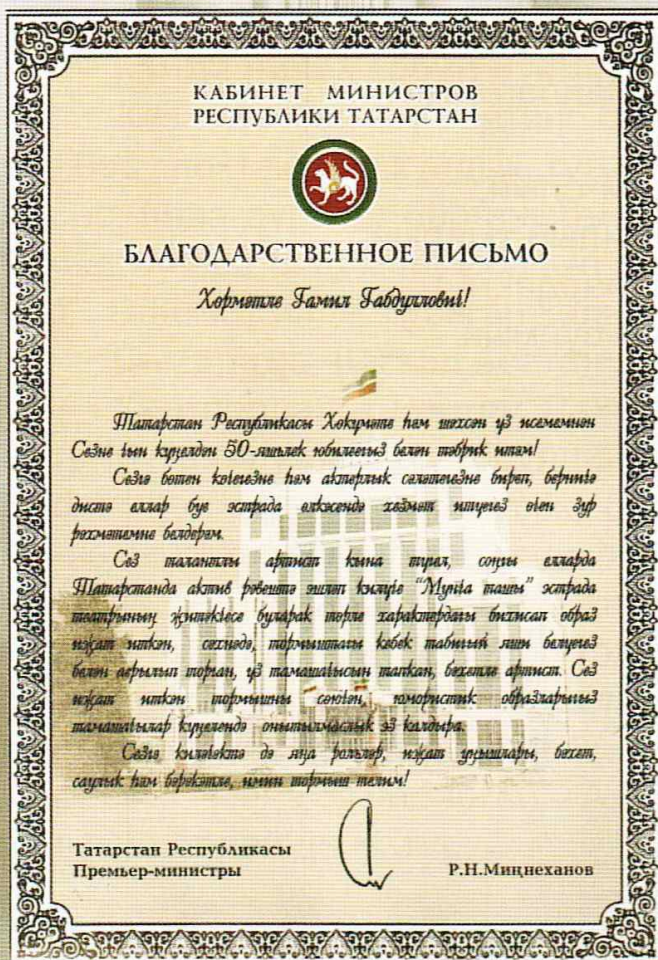
Көлегез, көл, ботлар чабып,
Ләүкә-сәхнәбездә авып
Мунча ташы – кайнар таба,
Тәнкийть чөчри, майлар тама.

Көлегез, көл, елый-елый,
Гыйбрәтле сүз тыңлый-тыңлый,
Бер яшисе дөньяларда!..
Ике яшәп булмый-булмый.

Тәнкыйтьтән курыкмыйча, тамашалардан рухи азык алып киткән житәкчеләребез дә бар

Рәстәм Нургалиевич
бәйрәм мунчасында

Минтимер Шәрипович белән куллар биреп күрешәбез...

Фәрит Хәйруллович та юморға битараф түгел...

ЭЭМ ижтимагый совет
әгъзасы Г.Әсхәдуллин
генерал Ә.Сәфәров белән

Халыкка дәрсе гыйбрәттер театр,
Күңелдә йоклаган дөртне уятыр.
Театр - яктылыкка, нурга илтә,
Кире юлга жиһарми, уңга илтә...
Г.Тукый "Театр"

Хөрмәтле Гамил әфәнде!

Татарстан Республикасы буенча Эчке эшләр министрлыгы һәм шәхсән үз исемемнән Сезне ихластан туган көнегез - 50 яшьлек юбилеегыз һәм ижади эшчәнлегегезгә 30 ел тулу белән тәбриклим.

Туган көн - ул һәр кеше күңелендә аерым урын алып торган, тирән мәгънәгә ия байрам. Һәр ел кешегә зирәкләк өсти һәм яңа өмет - хыяллар алып килә. Сез тормышыгызны халыкка, театр сәнгатеңә хезмәт итүгә багышлагансыз. Сез - татар сәхнәсенең әйдәп баручы, сәнгати үзгәрчәкләк, дисталарча еллар давамындагы эшчәнлегегез дәверендә кулсаңлы әсәрләр буенча куелган спектакльләрдә кабатланмас образлар тудырган артисты. Башка талантлы сәнгать әһелләре белән бергә, "Мунча таши" астрада театрың оештырып, татар халкы тарафыннан яратылып өлгергән сатира, юмор жанрларындагы әсәрләрне башкарып, сәнгатькә яңарыш алып килгәнсез. Ул турыда иң беренче иҗат иткән рольләрегез, Татарстанның атказанган артисты исеме һәм башка бүләкләрегез сөйли. Сезнең һәрбер ролегез - югары сәнгать үрнәге, үз эшегезнең остасы булуыгызның дәлилләре. Сезнең концертларда кеше гадәти тормыш вакыйгаларын сурәтләгән әсәрләр, юморескалар карап, аларны бөтенләй башка, элек кузгалмаган яктан ача, гыйбрәт ала. Шуңа күрә, сезнең мазәкләр, шаян этюдлар, кызыклы сюжетлар карап, күңелә күтәрелә, кәефе яхшыра, гомумән, тормыш мәнакапларың онытып тора, ял итә һәм алдагы көндәге яшәшeneң якты, болайтсыз, матур буллагына өмете арта. Шуңа күрә, сәнгать үсешенә академия һәм драма театрлары белән бергә, сезнеке кебек астрада театрларының да зур өлеш кергүе бәхәссез. Киләчәктә дә иҗатыгызның яратучы тамашачыларны яңа уңышлар белән белән соендерерсез, дип ышанам.

Юбилеегыз уңаеннан Сезгә чын күңелемнән ныклы саламәтлек, бәхет, иминлек, иҗат чышмәгезнең күп еллар давамында сәекмавын теләм.

Татарстан Республикасы буенча
Эчке эшләр министры

 Ә.Сәфәров

2009нчы елның март ае

Зилә ханым бәйрәмгә көлөргә һәм бүләклөргә килә иде

*Түбән Кама мэры Айдар Рәис улы белән бергәләп Федераль Сабантуйда
Питер губернаторы Матвиенконы да көлдердек*

Хәзерге «Мунча ташы»

Әйттеләр...

Зәлфия һәм Жәвит Шакировлар:

– «Мунча ташы» театрын без, беренче чиратта, бик күпләр кебек үк, халыкчан юморлары өчен яратабыз, хөрмәт итәбез, әлбәттә. Иң кызыгы – алар тормышта да шундый ук гади, кешелекле, күңелле халык. Юмористлар, гадәттә бер-берсе белән дус булып бетмәсәләр дә, без «Мунча ташлары» белән күптәннән дуслар, Гамиллә белән исә гаилә дуслары булып яшибез. Беребезнең шатлыгы өчен бергә шатланып, борчуларны уртаклашып торабыз.

Театрның шулай озак еллар эшләве генә түгел, инде ничәнче еллар бернәрсәдән, беркемнән курыкмыйча һәр килеп чыгып торган кимчелектән үзләренә генә хас булганча ачы итеп көлә белсә, кыюлыклары, рәхәтләнеп көлдәрә торган юморлары сокландыра. Алар, дөүләттән бернинди ярдәм алмыйча, үзләре эшләп, үзләре табып яшәделәр, эшләделәр һәм яшиләр. Моңысы театр өчен үзәк зур нәрсә. Кабатлап әйтәбез: без аларны яратабыз! Уңышлар сиңа, «Мунча ташы»!

Илсәя дә рәхмәт укый

Моннан ун еллар элек зур сәхнәгә аяк баскан җырчы Илсәя Бәдретдинованың «әртислеккә» китүендә дә «Мунча ташы» театрының күпмедер өлеше бар икән. Менә Илсәя бу турыда ничек сөйли:

— Түбән Кама-га күчеп кенә килгән чак, торыр урын, акча юк дигәндәй... Бер көнне Шәмси абый Илфак аша «Мунча ташы»ның шәһәрдә узачак ике тамашасына җырларга чакырды. Тиз генә сәхнә ки-еме әмәлләп, баланы күтәреп бардык. Беренче җыр нинди булганы хәтердә калмаган инде, ну икенчесе Илфак язган «Такмаклар» иде. Шактый турырак җырланган куплетлар иде ул. Ике көн дә җырладым, акчасын бирделәр, шуннан бүтән чакырмадылар. Шәмси абыйның шаккатканын, бик аптыраганын гына ишеттек. Ул заманда безнеке кебек җырлар ятрак яңгырый иде шул әле. Хәер, шул еллардан бирле «Мунча ташы» белән даими аралашып яшибез... Шәмси Закир мине университетта да укытты әле.

Халык сүзе

Шәмси Закирда «Мунча ташы» театрының гажәеп бер альбомы сакланган. Юк, фотографиялар түгел анда, ул альбомга театр тамашачыларының берничә жөмләдән генә торган фикерләре тупланган. Фикерләр бик күп, аларның барысын да китапка кертеп бетереп булмый, тик шулай да кайберләрен күрсәтеп китү урынлы булыр сыман.

25 октябрь, 1988 ел.

Бүгенге «Мунча ташы» тагын да күңеллерәк булды. Барыгызга да уңышлар, күңел ачкычы теләп, барлык тамашачылар, кунаклар исеменнән,

Шәрифүллиннар гаиләсе.

Түбән Кама шәһәренең йөзек кашы булган «Мунча ташы»на һәм Шәмсемөхәммәт Закировка киләчәктә дә зур уңышлар теләп,

Шәдче авылы кешеләре.

27 ноябрь, 1988 ел.

Алла хакы өчен тагын килегез. Көтәбез! Шушында ук, «КамАЗ» ДКсында көтәбез!

Мин үзем төзелештә эшлим. Шуңа күрә төзелеш турындагы тәнкыйтьләрегез гел миңа кагылган сыман тоелды. Программагыз бик әһәмиятле, яхшы әзерләнгән. Сөзгә киләчәктә дә уңышлар телим. Барчагызга да исәнлек. Тагын Әлмәттә көтеп калабыз.

24 декабрь, 1988 ел.

Мунча ташына яратып йөрим. Ташлары тагын да ныграк кызып, чыжылдап торсын, парлары еракка җитсен.

Р.Сәләхов.

23 декабрь, 1988 ел.

Миңа кунакка килегез. Сөзне көтәбез.

Галия. Әлмәт.

Кадрлар Түбән Камалылар! Сөзнең тамашаны карап, беркадәр ял итүне яшереп булмый. Программагыз яхшы гына. Сөзгә профессиональ яктан яңа үсешләр телесе килә. Гомумән алганда, татар халкының културасын алга киткән милләтләр дәрәжәсенә этәргә тырышуыгызның билгеләрен күрергә була. Ләкин безнең халыкка бик нык тырышырга

кирәк әле, татар халкы алдынгы дип башка милләтләр дә әйтсен өчен.
Гомумән, сез мине аңларсыз дип уйлым нәрсә әйтергә теләгәнәмне.

(имзасыз)

17 гыйнвар, 1989 ел.

Безгә сезнең чыгышыгыз бик ошады. Ешрак килегез. Шәйдуллиннар,
Галәветдиновлар гаиләсе. Лениногорск.

1989 ел.

Мунчачылар, мунчаларыгыз бик эссе икән, шулай дәвам итегез.
Бәясен күпме күтәрсәгез дә киләбез.

Шадыевлар.

31 март, 1989 ел.

Бәясә болай да бик әйбәт. Без бит кооперативта эшләмибез. Бик
әйбәт, тагын килегез.

(Имза)

31 март, 1989 ел.

Тормыш белән бергә атлайсыз. Рәхмәт сезгә.

Искаковлар гаиләсе.

*Биш татар
Питерда*

Житәкче үзенәң житешсезлеген Гали Галиевич аша таный

«Мунча ташы» театры житәкчесе Гамил Әсхәдулланы тормышта тамашачы танып житкерми. Ни өчен дисәң, ул бик житди булыр, теге яки бу мәсьәләне хәл итү өчен каядыр ашыгыр. Ә инде юмор хисе аның күңеленә балачактан сеңгән. «Бәләкәйдән үк әллә нинди хыялый идем мин. Сыер каршыларга барганда да очучы, командир рольләренә кереп, үземчә сөйләненп йөрергә яраттым. Хәтта очучы Маресьев булып жирдән сөйрәлеп йөргән чакларым да еш булды», – дип искә ала ул. Гамил Әсхәдулла «Мунча ташы» театры оешуының беренче көннәреннән үк шунда эшли.

– «Мунча ташы»ның эссесен ничек итеп еллар буге суытмый то- тасыз? Халык сезне ни өчен ярата дип уйлыйсыз?

– Беренче чиратта, халыкчан булуыбыз аркасындадыр. Узган ел Оренбургта, Ижауда, Башкортстанда булдык. Безнең тамашаларга хәтта руслар да килә. Быел март, апрель айларында Мәскәүгә, Себергә барырга жыенабыз. Без сәхнә әсәрләре аркылы халыкның үзеннән чыккан юморны, житешсезлекләренә күрсәтәбез. Шулай ук кайбер житәкчеләрнең теге яки бу эшкә куллары житмәвен дә тәнкыйтьлибез. Без күрсәткәннән генә әлегә проблема чишелми, билгеле. Әмма халык белеп торсын өчен кирәк ул. Соңгы вакытта безне житәкчеләр дә еш карый башлады.

– Үзләрен танып килеп әйткәннәре, ачуланганнары юкмы?

– Әлек андый хәлләр булды. Хәзер ачуланганнары юк. Без бит конкрет шәхескә кагылмыйбыз. Житәкче үзендәге житешсезлекне, булдыксызлыгын «Гали Галиевич» аша күрә. Сатира аркылы тормыштагы проблемаларны аңларга мөмкин.

– Сер түгел, сезне кабул итмәгән кешеләр дә шактый.

– Без сәхнәдә 32 ел эшлибез. Кайбер сәнгать әһелләре арасында әле дә безне аңламаучылар бар. Үзләрен «милләтче» дип санап йөргән кешеләрдән дә «татарга хас булмаган нәрсәләр күрсәтәсез» дигән сүzlәр ишетергә туры килә. Әйтик, сәхнәдә исерек күренсә, аны татардан көлү, дип санылар. Безнең репертуарда аракага каршы көрәш һәм авыллардагы буйдаклар турында миниатюралар бар. Шунның аша эчүнең, ялгызлыкның нинди фаҗига икәннен күрсәтәбез. Бәлки, кайберәүләр, безне карагач, эчүен ташлар. Әнә бит, соңгы вакытта районнарда ялгызларны кавыштыру үзәкләре эшли башлады.

Дусларыбыз Әсгать белән
Гәлия

Кумирыбыз Ирек абый Баһманов

Ике әтәч
гастрольдә

Беренче
автобусыбыз

Мөхтәрдә
кунакта

Мунчачылар мунчада

Останкино
янында

Сабадагы ле-
гендар нарат
бүгөн юк инде

Әсгать
дустыбызның
туган көнөндө,
УНИКС тагы
концерттан
соң

Салих абыйга таш куйдырдык

– Сез башка юмор осталарыннан нәрсә белән аерыласыз?

– Импровизация алымы белән, дияр идем. Безнең миниатюраларның 40 проценты сәхнәдә туа. Эшкә мин башкалардан аерылыбрак торганны алырга тырышам.

– Төркемеgezдә кызлар бик аз. Әллә алар арасыннан талантлы юмор осталарын таба алмыйсызмы? Коллектив еш алышынамы сездә?

– Әйе, бездә хатын-кызлар өчөү генә. Татарстанда хатын-кызлар арасында юмор осталары юк. Алар иң җайлы булган пародия жанрына гына кереп китә.

– Уен-көлкеле кеше бер җирдә дә югалып калмый торгандыр ул. Шундый берәр очракны искә алыгыз әле.

– Артистлану мине күп коткарды. Бервакыт Тольяттидан машина алып кайтканда, гаишниклар туктатып, акча сорый башлады. Шунда машинадан нәчәлник сыман чыктым да: «В чем дело?» – дип яннарына килеп бастым. Миңа бер сүз әйтми карап тордылар да хәерле юл теләп җибәрделәр, ә егетләрдән акча алдылар. Кайвакыт урамда: «Сезне кайдадыр күргән бар», – дисәләр: «Курортта бергә ял иткән идек бит», – дип тө шаяртам.

– Сезнең улыгыз Рамил талантлы музыкант. Ул нәрсә белән шөгыльләнә?

– Башта музыка училищесын, аннары консерватория тәмамлады. Көйләр яза. Бездә җырчы булып эшли.

– **Үз бинагыз булмаган килеш фатирда гына репетицияләр ясау кыендыр инде?**

– Кайвакыт репетицияләр ясау өчен безгә залларын биреп торучылар бар. Бинадан тыш, башка кирәк-яраклар да күп. Моннан биш ел элек безгә Президент автобус бүләк иткән иде. Ярдәм кулы сузучыларга рәхмәт әйтәсе килә. Татарстанның халык артисты Шәмси Закир коллективтан китсә дә, киңәшләре белән һаман ярдәм итеп тора.

Люция Хәбибуллина.
«Шәһри Казан», 2012 ел.

Истә калганнар

«Мунча ташы»нда уйнаучыларның тапкырлыгы чыннан да шаккатмалы ул. Бервакыт Гамил Әсхәдулла, бик күп һәм катлаулы медицина терминнары кертәп, табиблыкка укучылар турында миниатюра әзерли. Аны үзе үк Ландыш Бабаева дигән кыз белән уйнарга тиешләр. Яр Чаллыда тамаша бара, әлегә номерга чират җитә. «Чыктым. Ландыш та чыкты. Мин – профессор, Ландыш – студентка. Үз өлешемне сөйләдем дә, Ландышка карыйм, – дип искә ала Гамил абый. – Әмма Кәрәм-Ландыш текстны оныткан. Зал тулы халык. Тегеләй дә дәшәп карыйм, болай да – юк, исенә төшми генә бит! Аннан үзе дә аптырап тормады: «Гафу итегез, профессор, мин бүген дәрәскә әзерләnmәгәнмен икән», – диде дә, сәхнәдән чыкты да китте. Ничек кирәк, шулай төгәлләдем инде бу кисәкне. Тамашачы сизми дә калды миниатюра уйналмаганын».

«Эт оясы» тамашасын видеога төшерер өчен кабатлап куялар. Розалия исемле актриса сюжет буенча Искәндәр Мотыйгулланы таяк белән кыйнарға тиеш. Ни сәбәпледер, Розалия Искәндәрне чын-чынлап, рольгә кереп китеп кыйный башлый. Камералар эшли, залда халык, ни булса да Искәндәр түзә. Шәмси Закир күпме генә сәхнә артыннан ымнар белән, пышылдап Розалияне туктатырга теләсә дә, Искәндәргә шактый элгә ул юлы.

Ульяна Князева: «Көлә-көлә, көлдерә-көлдерә гомер кичерәм...»

Түбән Кама шәһәре «Мунча ташы» эстрада-көлке театры артисты, Татарстан Республикасының атказанган мәдәният хезмәткәре, Түбән Кама балалар мәдәният сарае директоры Ульяна Никандровна Князева – бүген безнең кунагыбыз.

– Ульяна Никандровна, сез әлегәчә безнең өчен «Мунча ташы» театры артисты буларак кына билгеле идегез. Бактың исә, сәхнәдәге уены белән меңнәрне үзенә гашыйк иткән Ульяна Князева әле директор да икән!

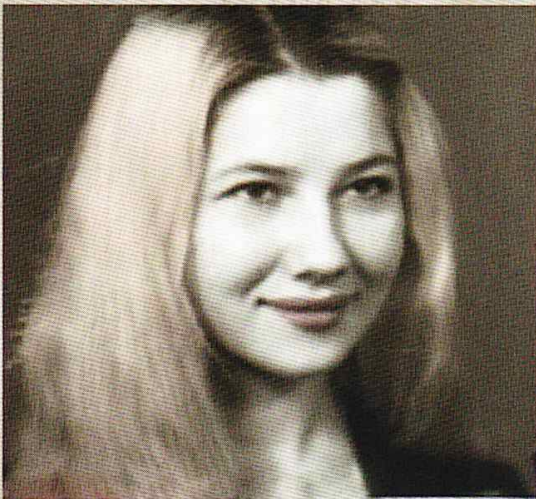
– 1981 елда Казан дәүләт культура институтының Театр коллективлары режиссеры факультетын тәмамлагач, Түбән Камага кайтып, Зур Афанас авылы мәдәният йортында эшли башладым. Методист, балалар халык театры режиссеры булдым. Аннан Балалар мәдәният сараена бүлек мөдире итеп алдылар, берәздән директор урынбасары булып эшли башладым. Ә 1988 елдан бирле – директор. Бездә балаларны кызыктырырлык, файда китерерлек түгәрәкләр эшли.

– Ә режиссер булу теләге үзегездә ничек туды?

– Мин Зәй районы Кабан Бастрык авылыннан. Башлангыч классны тәмамлагач, әти-әниләр Түбән Камага күчеп килделәр. 5нче класска укырга татар мәктәбенә бардым. Шәһәрдәге бердәнбер 5нче санлы татар мәктәбендә балалар театр коллективы да эшли иде. Бик ошатып, яратып шунда йөрдем. Мәктәпне тәмамлаганда, кем булырга, дигән сорауга җавабым эзер иде. Ләкин беренче елны ук мәдәният институтына бармыйча, төзелештә түбә ябу, плитә ябыштыру кебек эшләрдә эшләдем. Бусы инде минем өчен тормыш мәктәбе булды. Бер елдан институтка барып кердем. Институт безгә күп нәрсә бирде. Балалар сәнгать мәктәбен җитәкләгәндә дә, балалар театр түгәрәгенең режиссеры булганда да, шәһәрдә узучы төрле чараларга, сабантуйларга сценарийлар язганда да, әнә шунда алган белемгә таянам.

– Ульяна Никандровна, сез халыкка «Мунча ташы» театры артисты буларак билгеле...

– «Мунча ташы» – минем өчен хобби инде ул. Бу коллективның шәһәрдә күрсәткән тамашаларын карап, рәхәтләнеп көлеп кайта идек. Театрның юл башында торган Фәрит Жәләев, Шәмси Закиров-

лар, һичшиксез, талантлы кешеләр. 1986 елны минем сәхнәдә чыгыш ясавымны театр артисты Салих абый Төхвәтуллин күрәп алып, «Мунча ташы»на чакырды. Шәһәр халкы арасында популярлыгы үсә барган коллективка менә шулай килеп кердем. Беренче чыгышым Салих абый белән әзерләнгән монолог булды. Тамашачы яратып, жылы кабул итте аны. Шул көннән башлап, бүгенгә чаклы «Мунча ташы»ннан аерылганым юк.

– Театр коллективының һәр чыгышын тамашачы көтеп ала. «Мунча ташы» тормыштагы нинди генә хәлләрне күрсәтмәдә икән сәхнәдә! Программа төзегәндә текстларны, материалларны кайдан табып бетерәсез?

– Театр эшли башлаган елларда елына бер программа төзеләп, шуны уйнаганнар. 1988 елны коллективка Искәндәр Мотыйгулла килеп кушылды. Менә дигән артист булуы белән беррәттән, ул театрга матди ярдәм күрсәтүдә дә булышты. «Мунча ташы» чыгышларын телевизор-

дан күрсәтә башладылар, елына берничә яңа программа әзерләнде. Башка шәһәр-районнарда гастрольләр оештыру кебек катлаулы мәсьәләләр дә җиңелрәк хәл ителә башлады. Ә темаларга килгәндә, без аларның күбесен коллектив белән бергәләп иҗат итәбез, язучыларның әсәрләреннән дә алабыз. Тормыш – үзе театр бит ул. Трагедия дә, комедия дә янәшәбездә. Сатирик күренешләргә тотып алып, сәхнәдә уйнап күрсәтү – «Мунча ташы»ның отышы.

– Ульяна Никандровна, сез – тамашачының яраткан артисты, талантлы кеше. Теләсә кайсы театр өчен табыш була аласыз. Үзләренә чакырып тәкъдим ясаучылар булмадымы?

– Институтны тәмамлагач, Минзәлә театрына чакырдылар. Ләкин мин үзәбезнең якны сайладым. Һәм бервакытта да үкенмәдем. Эшемне дә, театрымны да яратам. Дәрәс, эштән соң репетицияләргә йөрү, эштән бүленеп, гастрольләргә чыгу шактый авыр, нык арыта. Әмма сәхнәдә чыгыш ясау – иң рәхәте. Шуның өчен, инде җитәр, туктарга вакыт дигәндә дә, «Мунча ташы»н ташлап китеп булмый. Моннан берничә ел элек исерек ир хатынын уйнадым. Тамашадан соң бер әби сәхнәгә менеп, «и балакаем, үзеңнең ирең дә исеректер синең», дип кызганып, аркамнан сөеп төште. Тамашачы менә шулай да кабул итә бит безне.

– Халыкны рәхәтләндереп көлдәрә алган Ульяна Князеваны өендә кем көтеп тора соң?

– Һәрхәлдә, исерек ирем түгел, дияр идем. Тормышның парлы юлына бергә атлаган кешем белән янәшә озак бара алмадык. Таяныч булырлык итеп, кадерләп бер кыз үстердем. Дәрәс, ул әнисе кебек артист һөнәрен сайламады, педагог булды. Хәзер тормыш иптәше белән барыбыз өчен дә кадерле булган уллары – оныгым Кириллны үстерәләр. Үзеңнең дөһамыңны күрү дә зур бәхет. Гомумән, мин тормыштан канәгать булып, көлә-көлә, көлдәрә-көлдәрә гомәр кичерәм. Шуңа бик ризамын.

Р. Михайлова.

«Крешен.ру» сайты.

27 март, 2009 ел.

Уттай житез, «Мунча ташы»дай кызу...

Ир-егетнең булдыклылыгы нәрсә белән билгеләнә? Әлбәттә инде, төзеп кәргән йорты, утырткан агачы, үстергән улы белән! Егерме ике ел буе сәхнәдә халыкны көлдөртүче юмор остасы, «Мунча ташы» театры артисты Искәндәр Мутиев житезлеге, кызулыгы белән боларны әллә кайчан булдырып куйган инде. Утыз яшендә үк заманча иркен йорт төзеп кәргән Искәндәр җае чыкканда: «Урман эчендә, шүрәләләр янында яшим», – дип тел чарларга ярата. Икесе дә юрист һөнәрен сайлаган уллары Рәмис белән Данис Казанда яшиләр. Ә хатыны Инсәя...

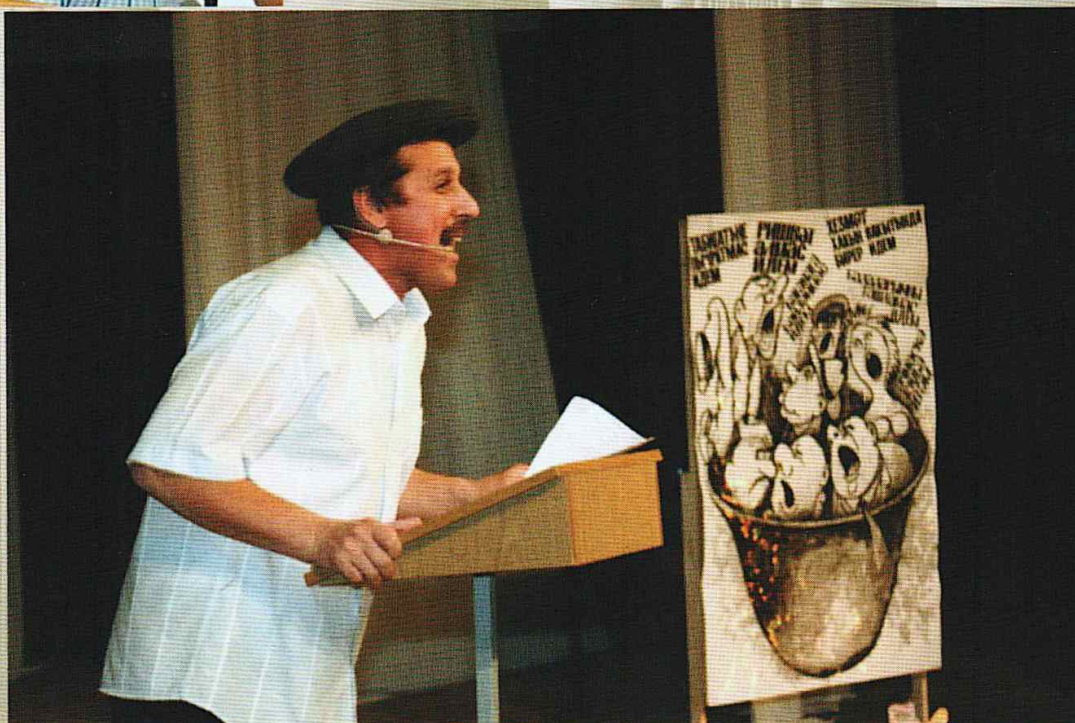
Хәер, әйдәгез, барысын да тәртибе белән генә. Балык Бистәсенен Түбән Тегермәнлек авылы егете Искәндәр кечкенәдән үк тормышның үз көчең һәм тырышлыгың белән генә барганын әти-әнисеннән күрәп үсә. Әнисе Гамилә үзе бәйләгәннәре белән берьюлы күрше-тирәнең дә шәлләрен сатып, акчага әйләндерү өчен бар сәламәтлеген алган кышкы зәһәр суыкларда да юлга кузгала. Ул Татарстан белән беррәттән, күрше Башкортстанны гына йөрәп чыкмый, ә русча бер авыз сүз белмәгән килеш, хәтта Красноярскига кадәр барып житә. Кырыгар шәлне күтәрәп сатарга чыга иде, дип сөйләү бүген генә җиңел тоела, ул чагында авыл кешесенә үзе утыртып үстергән бәрәңгесен, сөтен-катыгын сату бик тә хәтәр эш була. Житәкчеләр белеп алса, андый гамәлеңне спекуляция дип тамгаларга да күп сорамайлар. Әнә шулай тырыша-тырмаша дөнья көтеп, кызлары Эльвираны, уллары Искәндәрне һәм төпчәкләре Индираны укытып, кеше итә әти-әниләре. Алар инде күптән вафат булса да, уллары төп нигезне хәзер дә ташламый, ике йөз чакрым араны якын итеп, авылларына кайтып йөриләр. Ә төп йорт әтиләре Ширязданның гармун тавышын, җор телле, җырчы әниләренен моңын һаман да саклайдыр шикелле.

Жырга-моңга тартылу Искәндәргә әти-әнисеннән күчкәндер, мөгаен. Әмма сәхнәгә юлы урау була аның. Казан шәһәренә китеп, үзе әйтмешли, «төзелештә бер ел буе бетон атканнан соң», болай булмый икән бу дип, кооператив техникумына укырга керә. Аны тәмамлаган егерме ике яшьлек белгечнең Ширәмәттә ваклап сату предприятиесе директоры булып эшләвен күз алдына китерә аласызмы? Районыбыз авылларындагы егерме сигез кишет, һәрберсе Әби патшага биргесез уттай елгыр йөзләп кишетче! Әнә шулар белән уртак тел табып эшләү бер дә җиңел булма-

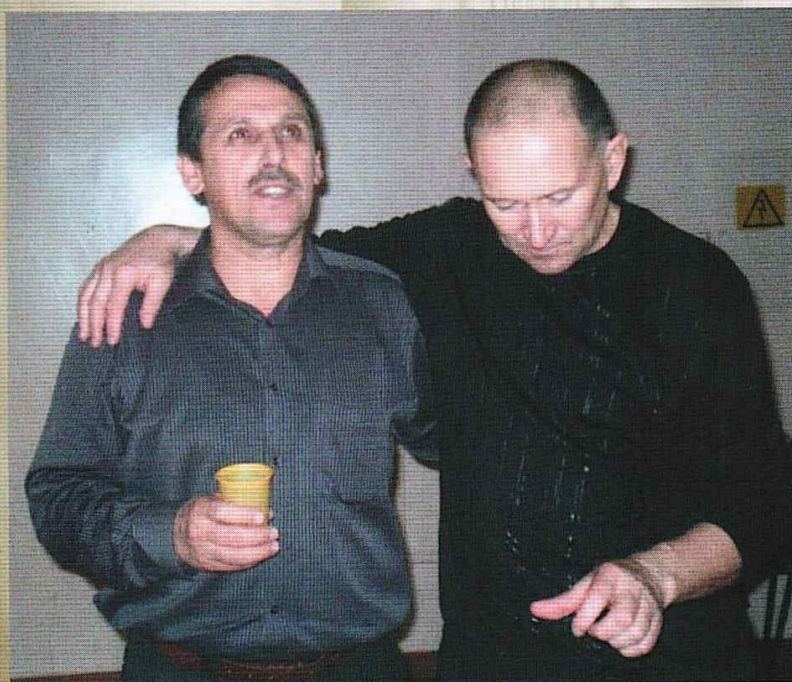

Әлмәндәр малайлары

гандыр. Шул предприятиедә икътисадчы булып эшләүче Инсәя исмеле кыз Искәндәрнең күңелен, бәлки, нәкъ менә аның әнисе Гамиләгә генә хас сабырлыгы белән гомергә үзенә бәйләгәндер дә.

Искәндәр «Эластик» кибетендә директор урынбасары булып та эшләргә өлгәрә. Әгәр дә безнең яшътөгеләр хәтерләсә, бар нәрсә дә дефицит булган заманнарда андый урыннарда эшләүчеләр халык өчен министрлардан да дәрәжәлерәк иде бит.

Техникумда укыганда ук Казан заводларының берсендә спорт залында татарча көрәш белән шөгыльләнгән Искәндәр хатыны Инсәянең туган авылы Болгарда, шулай ук башка авыл Сабантуйларында баш батыр булып кала. 1978 елдан башлап, өч ел рәттән көрәшчеләрнең республикакүләм М.Жәлил турнирында үз авырлык үлчәвендә призлы урыннар яулый. Аның көрәшне ник ташлавы белән кызыксынучыларга «ас белән өс бутала башлагач, ташладым инде» дип шаярта да, аннары житдиләнеп, «һәр нәрсәнең үз вакыты» дип өстәп куя.

Егет кешегә житмеш төрле һөнәр дә аз, дигәндәй, көрәш белән ма-выгуы һәм гер күтөрү буенча беренче разрядка ия булуы янына, гармун-да да жаннарга үтөрлек итеп оста уйнаучы Искәндәр «Яшьлек» ансам-блендә дә җырлап йөри, «Җидегән чишмә» сәхнәсенә дә чыга. Ө инде 1988 елда «Мунча ташы»на килә.

Шул вакыттан алып, «Мунча ташы»нда Искәндәрнең юмор һәм сати-ра осталыгына ия артист буларак танылу чоры башлана.

Күбрәк кителгән...

Татарстандагы юмор осталары арасыннан әби образын сәхнәдә уйнаучыларның иң беренчесе дә Искәндәр Мутиев булды бит. Ә моңа башкорт артисты Бәрхәт Гәрәев этәргеч бирә. Аның зирәк авыл әбисе булып оста уйнаганын күргән Искәндәр ике елын көзгә каршында әби булырга өйрәнәп үткәрә: «Борын зур, авызны әбиләрчә ачканны тамашачыга һич кенә дә житкәрә торган түгел», – дип шаярта әле хәзер дә сәхнәләрдә койган да куйган замана әбисенә әверелү осталыгына ия Искәндәр.

Искәндәр Мутиевне, Мутаянны, Мотыйгины, Мотыйгуллинны (тамашачы аны кайсы фамилиясе белән ныграк яратадыр, сораштырып, ачыклап тормадым, шунлыктан үзем белгәннәрен тездем) «Татарстанның атказанган артисты» дигән дәрәжәле исем бирелү уңаеннан тәбрикләп, «Мунча ташы»ның киләсе елның 1 апрелендә булачак 30 еллыгында да, 40, 50 һ.б. юбилейларында да безгә, тамашачы буларак, алкышларга язсын, дип телик.

Фирая Моратова,
«Ватаным Татарстан».
7 октябрь 2009 ел.

Истә калганнар

Театр Казанда, Киров исемендәге мәдәният йортында тамаша куя. Зал – шыгрым. Шәмси Закир белән Гамил Әсхәдулла сәхнәдә. Гамил – хатын-кыз ролендә. Уйнала торган миниатюраның иң кызыклы бер жирендә Гамилнең күзе сәхнә өстендәге ут лампалары элә торган фермага төшә – анда кабельгә ут капкан, ялкынлап янып ята. Куркыныч хәл бит! Гамил Әсхәдулла бу хәлне болайрак искә ала: «Шәмсигә төртеп күрсәтәм, минәйтәм, яна бит! Ул да аңламый, импровизация дип уйлап, миңа кушыла. Ие шул, йөрәк яна, ди. Миниатюрада сүз кыз турында бара. Халык көлә. Мин аның саен кычкырам. Залга да дәшеп карыйм – юк, тамаша дип кенә кабул итәләр. Шәмси дә күрдә теге утны. Халык аңламый, көлә, кул чаба. Ярый әле сәхнә артында бер егет бар иде, ул хәлне чамалап, теге ферманы аска төшерде. Чынлап та яна! Мәдәният йорты директоры бер хатын-кыз иде, ул йөгереп чыкты сәхнәгә, өрә кабельгә – һаман яна! Халык һаман көлә, кул чаба. Минәйтәм, огнетушительләр бирегез, дим. Теге хатын кычкыра, юк, алар әле алты ай торырга тиеш, әрәм итмәгез, ди. Бар да көлә, без Шәмси белән шунда йөгереп йөрибез. Аннан теге егет огнетушительны идәнгә бәреп ачып сүндерде утны. Тамашаны дәвам иттек. Халык ЧП була язганын аңламыйча да калды – тамашаның бер өлеше дип уйлады бу матавыкны...

«Мунча ташы» жылыта

Вакыт дигәнең шундый тиз уза. Түбән Каманың «Мунча ташы» театрына да 25 ел тулган икән ләбаса!

«Без урыслардан киммени?!» – дип, 1979 елның 1 апрелендә «Көлке көне» оештырып, матур гына кичә уздырган идек. Анда төрле мәзәкләр, шигырьләр укылды. Ә икенче елны исә скетчлар язып, чын театраль тамаша ясадык. Аны оештыручыларның иң активы Шәмси Закир булды.

Шәмси белән инде байтак еллар таныш идем. Ул журналистика факультетына укырга керә алмыйча, Түбән Камага килгән иде. Янып торган болан күзедәй ачык карашлы, зифа гәүдәле, дулкынла-

нып торган чәчле бу егет беренче карашка ук ошады, нәрсәсә беләндер үзенә тартты. Наил Нуретдинов житәкләгән үзешчән театрда бергә уйнадык. Аһ, оста да уйный иде ул – чын артист инде менә! Без аңа мәдәният институтына керергә киңәш иттек. Ул тыңлады, укыды, диссертация яклады. Әмма Казанда фатир ала алмагач, яңадан Түбән Камага кайтып төште бит. Монда инде мескен егет кыяфәтендә түгел, ә районның культура бүлегә житәкчесе буларак...

Шунысы куанычлы: үзешчән сәнгать артистлары арасыннан чыккан «мунча пәриләре» Шәмси Закир белән Гамил Әсхәдуллага «Татарстанның атказанган артисты» исеме бирелде. Ә Ульяна Князева «Татарстанның атказанган мәдәният хезмәткәре» исеменә лаек булды. Башка артистларыбыз да, әйтик, Рәстәм Рахманкулов, Искәндәр Мутиев халык арасында танылды.

Үземне дә мактап китим инде. Мин дә бит шул «карт пәриләрнең» берсе, дәрәсрәге, иң карты. Тамашаларда мин шигырьләремне укыйм, рольләр дә башкарам хәтта.

Шушы 25 ел эчендә «Мунча ташы» Мәскәү, Петербург, Оренбург, Уфа, Ижау, Ульянов һәм башка шәһәрләрдә булып, Татарстанның гына түгел, күрше республикалар район-авылларын айкап-чайкап чыкты кебек. 25

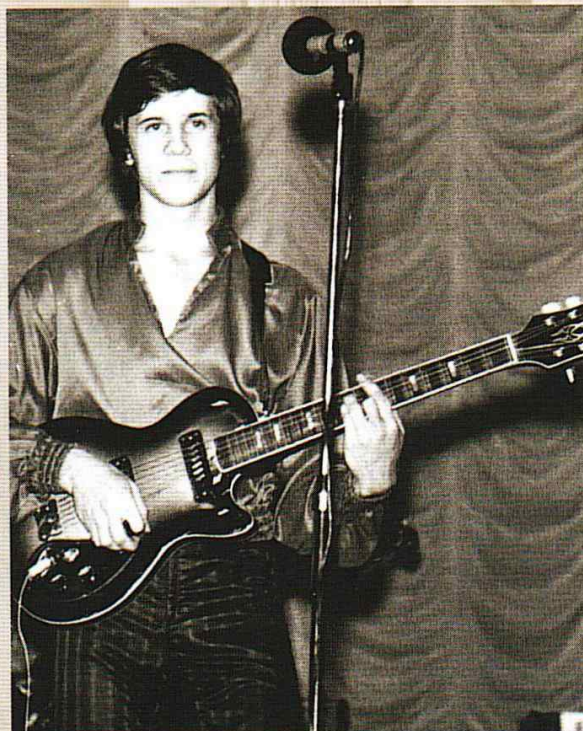
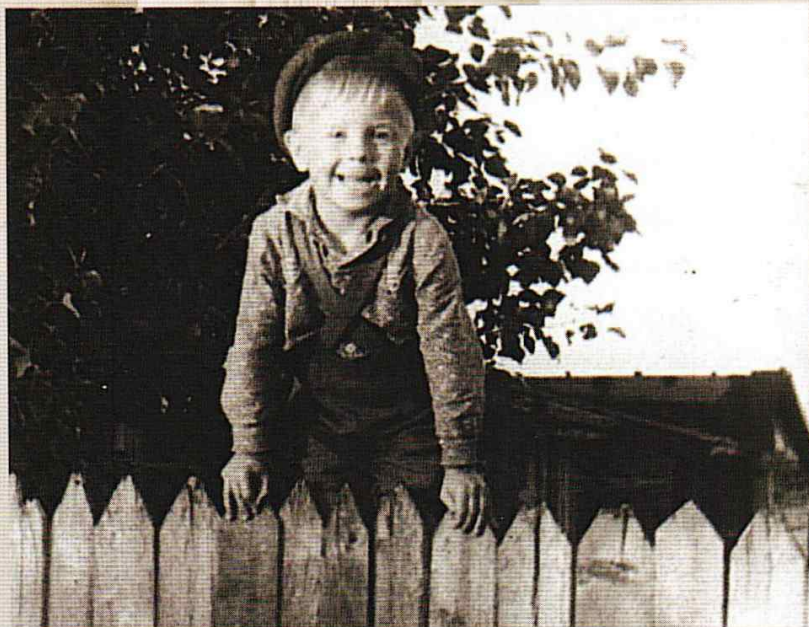
видео, дистөгә якин аудио кассеталар чыгардык. Аларны элеккеге СССР-да гына түгел, чит илләрдә яшәүче татарлар да рәхәтләнәп ала, карый. Алардан рәхмәт хатлары алабыз.

Чирек гасырлык юбилеебызны, әлбәттә, Түбән Камада башладык. Дүрт көн рәттән – 28-31 мартта шәһәрнең халык ижаты йортында кәмит күрсәттек. Ә инде 11 апрельдә Казанның данлыклы «Пирамида»сында чыгыш ясаячакбыз. Шулай итеп, жәмәгать, 25 ел буе туктаусыз кызып торган «Мунча ташы» алга таба да кызулыгын югалтмыйча, эшләр дә эшләр.

«Мунча ташы» миченә коры каен, имән пүләннәре ыргытып торучы карт – Камил Гыйльмулла.

«Татарстан яшьләре». 2005 ел.

Сергей Хоружев
фотоальбомынан

Түбән
Новгородта
мәчеттә кунып
чыкканнан соң...

«Мунча ташы» минем күз алдымда туды

Һәр заманның үз театры бар. Хәзер әзме-күпме татарча аңлаган татар, хәтта рус кешеләре дә «Мунча ташы» театрын белә, карыйлар. Алар чыгыш ясаган жирдә билетлар сату проблемасы юк. Минемчә, «Халык артисты», «Атказанган артист» исемнәре ул шул халык белә торган, халык ярата торган артистларга бирелергә тиеш тә, ә эшлэгән елына гына карап түгел. Ул яктан карасаң да «Мунча ташы» театрына инде 33 елдан артык. Димәк, аның артистлары да инде 20-30 ел сәхнәдә дигән сүз.

Шәмси Закиров Түбән Кама шәһәрәндә 1976нче елларда район Мәдәният бүлегендә эшлэгән вакытларында Түбән Кама театрында да уйнап йөрде. «Нефтехимик» клубында директор булып эшлэгән елларында да безнең татар агитбригадасында алып баручы иде. Юмористик хикәяләр сөйләп, халыкны көлдерде. Кайбер колхоз рәисләрен дә чәметүдән курыкмады, чөнки без горком исеменнән йөри идек. Әле «Нефтехимик» клубында татар агитбригадасы белән «Радуга» вокаль-инструменталь төркеме берләшеп, «Ләззәт» ансамбле барлыкка килгәч тә, ул безнең концертларда юмористик хикәяләр белән чыгыш ясый иде.

Рөстәм Рахманкулов «Ләззәт» эстрада ансамблендә гитарачы һәм җырчы буларак 1978 елдан йөри башлаган иде. Ул елларда «Яшьлек» җыр-бию һәм «Ләззәт» вокаль-инструменталь ансамбльләре бик күп авылларда һәм тирә-як районнарда концертлар белән йөри һәм татар яшьләре арасында бик популяр иде. Түбән Кама шәһәрәнә килеп, биергә йә җырларга, гармунда яки башка уен коралларында уйнарга маһир егетләр-кызлар да, эшкә урнашканчы, бу ансамбльләргә йөри башлыйлар иде.

Гамил Әсхәдуллин да 1979 елны армиядән кайтып, Түбән Камага эшкә керергә килгән җиреннән үзенә бергә хезмәт иткән дустаны белән «Нефтехимик» клубына килде. «Җырлыйм, гармунда уйный беләм» дигәч, мин аңа курайда уйнап күрсәттем һәм ничек уйнарга икәнән төшендереп, өйрәнәп кара дип, курай биреп җибәрдем. Шаккаттым – Гамил өч көн эчендә курайда уйнарга өйрәнәп килде. Шулай итеп, ул бик тиз коллективка кереп китте, чөнки «Ләззәт» ансамблендә вокаль-инструменталь төркем генә түгел, халык уен кораллары һәм курайчылар ансамбле дә бар иде. Концертлар белән еш йөрдәк, юмористик күренешләр дә күрсәтә идек. Беркөнне Гамил әйтә: «Менә, Флёр абый, халык арасында кызык-кызык мәзәк хәлләр була. Шуларны сәхнәдә күрсәтәсе иде», – ди, һәм бер булган хәлне сөйләп тә бирде. Ансамбльгә менә шул җитми иде. «Әйдә, Рөстәм белән икегез уйлагыз әле, – дип тәкъдим ясадым. – Менә

Вакыйф Туйчин белән Флёр Гайнемөхәммәтов

Шәмси булышыр, ул юморист», – дим. Шәмси Закиров ул вакытта әле безнең концертларны алып баручы иде. Алар эшнә иң беренчә «Чәбән асу» күренешеннән башладылар. Шулай итеп, «Ләззәт» ансамблендә юмор группасы барлыкка килде.

«Мунча ташы»ның бүген сәхнәгә чыгарган күренешләре кемдер язган әсәр буенча түгел, ә Гамил уйлаганча, халык арасындагы мәзәк хәлләрне сәхнәләштереп кую ул. Бу – театрны халыкка якин итүнең бер үрнәге. Шуңа да «Мунча ташы» ул – заман театры, шуңа да ул халык арасында иң популяр, иң яратып карала торган театр. Афәрин, «Мунча ташы», ижади гомерегез озын булсын!

Флёр Гайнемөхәммәтов,
*Татарстанның атказанган
мәдәният хезмәткәре*

«Мунча ташы» – милләтебезнең йөзек кашы...

Милләтләрне буып, бетереп яткан тынчу сиксәнненче елларда Түбән Кама каласында «Мунча ташы» татар эстрада татар театры яралды, озакта үтми, шуның ышыгында «Жидегән чишмә» әдәби-музыкаль берләшмәсе «бөрөп чыкты». Казанда опера-балет театры татарныкы булудан төмам туктаган заман иде бу. Ошбу язмамда булган барча рухи оборонабыз корылмаларын барлауны максат итеп куймадым, мактап һәм зурлап телгә алынырга лаек асыл затларыбыз берүк үпкәли күрмәсен. Мәкаләне язуга 28 март көнне Гамил Әсхәдуллага 50 яшь тулу уңаеннан Филармония концертлар залында узган кичә сәбәп булды. Әйе, рухыбыз сагына баскан бастиянарның кәттәсе – «Мунча ташы» эстрада театры соклануга да, олылауга да лаек. Шәмси Закир, Гамил Әсхәдулла, Салих Төхвәтулла, Камил Гыйльмуллин, Ульяна ханым һәм башка фидакәр затлар бернинди матди файдага юл юк чакта шушы эшкә алындылар һәм, каладагы татар халкына милли мохиттә жыйналып, рәхәтләнеп ял итү форсаты ачтылар... Бүген дә алар, Гамил әфәнде әйтмешли, дәүләттән бер тиен алмыйча театрны яшәтәләр һәм үзләре дә яшиләр!

Рәстәм Зарипов.

«Татарстан яшьләре». 2009 ел.

*Шагыйрә Альбина Морта-
зина һәм аның апасы Роза*

«Мунча ташы»ның баш тәнкыйтьчеләре

Туган көнең белән!

Ил гае бар Гамилдә,
Тырыша халык өчен.
Көлдәрә, көеф күтәрә,
Куеп ул барлык көчен.

Жырлый да белә Гамил,
Уйный да белә Гамил,
Күзләр тимәсен үзенә,
Бар яктан килгән, камил.

Тормышын җайлап кына,
Дусларын сайлап кына,
Яши белә, яшьни белә
Барысын җайлап кына.

Даны таралды еракка –
«Мунча ташы» гөр килә.
Син дә гөрләп яшә, Гамил,
Гомерләр бит бер килә,
50 яшь ул бер килә!

Утыз ел сәхнәдә

Бүген халыкны көлдөрү
Авыр анысы, беләсез.
Утыз ел сәхнәдән төшми
«Мунча ташы» – йөгәнсез...

Чеметкәли. Кем үпкәли,
Кемдер егылып көлә.
Төкереп кризис-ташка
«Мунча»лар яши бирә.

Безнең халык чисталыкны
Һәм мунчаны ярата.
Ташы кыза барган саен,
Дан-шөһрәтләре арта.

Атказанган гына түгел,
Халыкныкы сез күптән.
Алтын таштан сезгә һәйкәл
Куярга тәкъдим итәм!

Егерме биш еллыкка

Бәйрәм бүген, бәйрәм бүген,
«Мунча ташы» хәйран бүген.
Житкән буйга, бәйрәм итә
Ул үзенең туган көнен.

Ташы кызган, шартлап китә,
Пары белән каплап китә.
Пар шифалы – күпләр белә,
Саулык килә көлә-көлә.

Әле кичә бала иде –
«Мунча ташы» яңа иде.
Шәмси чибәр егет иде,
Буй-сыннары сөлек иде.

Жыеп мунча пәриләрен,
Ягъни, Рөстәм, Гамилләрен,
Ульянаны, Искәндәрне,
Һәм дә килеп киткәннәрне,

Боерык бирде: «Халык моңсу,
Торган жире дә бик тынчу.
Алыштырыйк һаваларны,
Көлү итик дөваларны».

Шуннан китте мунча төзү –
Ләүкә салу, ташын тезү.
Елдан-ел ул кыза бара,
Үз юлын ул сыза бара.

Артистлары – иң шәпләре,
Бик күп төрле кәсепләре,

Өлгерәләр һәр тарафка,
Гап-гадиләр бер карашка.

Альберт тора гармун уйнап,
Гамил важный сүзләр уйлап,
«Изюминка» кертә рольгә,
Гел үзенчә куя уйнап.

Рөстәм «крутой» план кора,
«Крутой» җырлар җырлап тора.
Бер карасаң – япъ-яшь егет,
Бер карасаң – агай була.

«Мунча ташы» – бердәнбере,
Онытылмый килгән көне.
Князь кызы Ульянаның
Күктән җиргә иңгән көне.

Әби сызгыра беләме?
Нидән тора тормыш яме?
Монысын сора искәргәндә
«Әрмән» улы – Искәндәрдән.

Камил абый, Салих абый,
Япъ-яшь кызлар килеп карый.
Кайсы кала, кайсы китә,
Берсе артист, берсе җаный.

Менә шулай шау-гөр килеп
«Мунча ташы» бара көлеп.
Көлдәрсеннәр һәм көлсеннәр,
Тик озак яши бирсеннәр.

Альбина Мортазина

Шәңгәлче. Мин шушында яшим

Гамил Әсхәдуллада кунакта

Йомыш төшеп, Түбән Кама районы Шәңгәлче авылына баргач, шунда яшәүче «Мунча ташы» театры житәкчесе Гамил Әсхәдулла йортына да сугылдым. Матур итеп эшләнгән ике катлы йортта гаиләсе белән яшәп ятучы артист ишегалдында каргаборын һәм берничә кран күтәрәп йөри иде. «Безнең авылда су проблемасы зур, – дип башлады ул сүзен. – Су басымы аз булганга, бакчага су сибү өчен нокталы система ясарга булдым. Шушы су сиптерү җайланмасын көйләп йөргән чагым иде. Тишәклә шланг сатып алдым да, шуны түтәлләргә суздым. Су тамчылап кына агып тора...»

Өлеге системаның уңайлылыгын сөйли-сөйли, Гамил абый мине бакчасына дәште. Сүз уңаеннан, быел виноградлары, берничә алмагачы, чирәмә өшүенә дә зарланып алды. Аның каравы, теплицада кыяр-помидорлары котырып үскән. Әсхәдуллиннар кыярны инде күптән үзенекен ашый икән. Бакча, яшелчә, җиләк-җимешләр турында сөйләшү белән беррәттән, Гамил абыйдан эше, гаиләсе турында да сорашасы иттем.

– Гамил абый, быел «Мунча ташы» театрының 30 еллык юбилеен гөрләтеп үткәрдегез. Бу уңайдан концертлар кайда узды?

– Түбән Камада да, Казанда да куйдык. Хәзер искә алып утырам, беренче тапкыр сәхнәгә 20 яшьлек чагымда чыккан булганмын. Ул чакта ябык идем әле, хәзер генә жәелдек (көлә).

– **Белүемчә, Шәмси Закиров директорлык эшеннән киткәч, сез ул вазыйфаны үз өстегезгә алдыгыз?**

– Әйе, алтынчы ел инде житәкче булып эшлим. Мин театрда нидер үзгәртәргә тырыштым, иң беренче эш итеп, анда яшә артистлар жыйдым. Болай эшләп ялгышмаганмын булса кирәк, тамашачы яшьләргә бик яратып кабул итте. Кая гына барсак та, залларыбыз тулы. Юбилей вакытында Түбән Камада өч көн концерт куйдык, өч көндә дә зал шыгрым тулы иде. Казанда да кеше шактый булды. Концертта үземә халык артисты дигән мактаулы исем дә бирделәр.

– **Чын күңелдән котлыйм сезне! Алайса, хәзер яңа исем, яңа көч белән эшли башлагансыздыр?**

– Эшләвен эшлибез дә, жәен концертлар азрак була шул. Кайчакта юбилей, мәжлеспәргә баргалыйбыз, бөтенләй эшсез торып та булмый. Хәзер юморны халыкка башкачарак тәкъдим итәбез, яшьләргә номерлар да булдырдык. Элеккеге артистлар белән генә уйнасаң да булмый, аларсыз да күңелле түгел. Стажлы, тәжрибәле артистларсыз «Мунча ташы»н күз алдына да китереп булмый. Шуңа күрә коллективны тулыландырып, биш-алты программа ясадык. Иң кызыгы: миннән кала, барлык артистлар икенче бер эштә дә хезмәт куя. Моңарчы театрга рәсми рәвештә эшкә алырга рөхсәт юк иде. Алга таба эш урыннары булдырырга исәпләп торам.

– **Эш урыннары булдырырсыз да, ә эш булмаса?**

– Ул проблема түгел. Чыгып китсәм, эш табып кайтам мин. Узган ел жәен Башкортстанга чыгып кердек, яңа «нокталар» ачтык. Тик ятып булмый, алайса, күгәрәсең. Әмма жәй көне адәм баласы берәз гына булса да ял итәргә тиеш дип саныйм. Илһамлану, яңа идеяләр жыю өчен организмга эштән онытылып тору кирәк.

– **Артистларыгыз башка эштә эшләп, юмордан читләшмиме, үзегез әйтмешли, күгәрмиме соң?**

– Дәрәс әйтәсең, юньле артист һәрвакыт үз эшендә эшләргә тиеш. Аннары, бөртөрлелек тә артистны бетерә. Кайбер артистлар кая гына барса да, һаман шул бер чыгышын кабатлый, һаман бер сүзгә сөйли, ияләнгән киemen кия. Композиторлар да көйләргә стильгә ияреп яза башлады. Бер жыры чыга да, уңышлы булса, гел шуңа охшатып яза башлый. Юмористлар да руслар чыгышын тәржемә итеп, тозсыз, майсыз сүзләр сөйли башлады. Әле синекен чәлдәргә дә күп сорап тормыйлар. Чыгышларын халык яратмаса да, үзләре турында зурлап, мактанып сөйләп йөрүчеләр күбәйде. Аннары, хәзер яшьләргә күрәп алып, тиешле юлдан жиберүче юк. Элек яхшы тавышлы жырчыларны әллә кайлардан

Ач калмыйбыз...

*Кәкре каенга
терәткәннәр*

Иң кадерле
кешеләрем

Гаиләбез

Дуслар белән

Биш туган

Сал әйдө...

90 килолы
табыш

эзлэп алып, сәхнәгә менгереп бастырганнар. Ә хәзер акчасы булганнар гына чыга, ә яхшы тавышлылар мескен булып, читтән генә карап тора. Бәлки, алар өчен махсус фонд булдырырга кирәктер?

– **Башкалар өчен кайгырып утырасыз, үзегезгә дә, шәхси театр булгач, дәүләттән бернинди ярдәм юктыр?**

– Күз тия күрмәсен инде, 30 ел эчендә беренче мәртәбә юбилейда 1 млн сум акча бүлеп бирделәр. Моның өчен бик рәхмәтлебез. Ул акчаны яңа программа булдыруга, ижатны үстерүгә тотачакбыз. Минемчә, халыкка хезмәт итә торган кешеләргә ярдәм итеп торырга кирәк. Алайса, без гомер буе барысы өчен дә үзебез кайгырдык.

– **Телевидениедән да сирәк күрсәтәләр сезне...**

– Тамашачы да шулай дип аптыратып бетерә инде. Аларга бит чын дәрәсән сөйләп тә булмый. Чыга алган кадәр чыгабыз инде. Шулай да, тамашачы безне күбрәк дисктан карый. Без чыгарган бер генә дискны да калдырмыйча алып барган тамашачыларыбыз бар. Халыкка берәз яки-

Яраткан хатыным

Тырыш хезмәт
нәтижәсе

Төпчек
малай
Балтач-
та, әбисе
йортында

Баҗай һәм аның
гаиләсе белән

наю өчен үз сайтыбызны да ачарга йөрибезд, хәзер шуның өстендә эш алып барабыз. Анда артистлар белән аралашу, юмор турында сөйләшү, афиша, яңа программа, конкурслар булачак. Аннары, билет бәясен дә арттырмакка тырышабыз. Эшлөгән акчабызның бик аз проценты гына калса да, дүрт ел инде билетларыбыз кыйммәтләнми. Халыкны да аңларга кирәк. Аларга телевидениедәге, газета-журналлардагы реклама бәясенә, зал арендасының бәясе артуын әйтеп булмый бит.

– Конкуренция сизәсезме?

– Юк, һәркемнең үз йөзе. Кем ничек булдыра ала, шулай эшли. Мактанып әйтүем түгел, аларның безнеке кебек 30 еллык тәҗрибәсе юк әле. Кем белгән, шулкадәр эшлөгәч, бәлки, алар да остарыр. Бүгенге көндә кая гына барсаң да, яхшы белгечләр аз бит. Хастаханәләрдәге хәлләрне күреп, чәчәң үрә торырлык. Әти авыртканда алып барган идем, бер табиб үләргә җиткән картка карап: «Ник алып килдегез моны?» – дип тора. Битенә чабып җибәрә яздым, хатын-кыз булгач кына туктап калдым.

Гомумән, бүгенге сәясәт бик куркыта. Уйлап карасаң, балаларны кеше итү бөтенләе белән әти-әни өстенә авып калды, хөкүмәт үз өстеннән җаваплылыкны алды. Бала туар алдыннан бала тудыру йортында эшләүче табибларга түләргә кирәк, аннары балалар бакчасына акча түләр йөртергә, укырга кертү дә ансыз гына булмый. Чирләсә, үз акчаңа дәвалыйсың, торак мәсьәләсен үзәң кайгыртасың. Без укырга чыгып киткәндә, әти-әни уку турында кайгырмады да, фатирын да эшләп алдык, хөкүмәт бушлай бирде. Хәзер әти-әниләргә дә, балаларга да катлаулы һәм авыр заман килде.

– Әниегез исән-сау икән әле. Ул да бу авылда яшисе?

– Аллага шөкер, әнкәй әкрән генә яшәп ята. Узган ел, минем 50 яшьлек юбилейны үткәреп йөргәндә, әткәй үлөп китте. Туган көнемә дә килә алмады. Ялгызы калгач, әнкәйгә ямансу, шуңа көн дә хәлен белергә төшеп менәбез. Төп йорт белән янәшә бертуган энем йорт салып куйды, алар да еш кайтып йөри. Киләсе елга әнкәйгә 80 яшь була. Әти генә 80не тутыра алмады, ике генә ай калган иде. Яшь чагында аңа бер чегән: «Сиксәнгә хәтле яшисең, биш малаең була», – дигән булган.

– Чегән әйткәннәр тормышка ашкан, алайса. Сөз гаиләдә биш ир бала бит, шулаймы?

– Әйе, без биш малай үстек. Мин менә шушында йорт салдым, моннан алты өй аркылы гына төпчек энекәшем Назыйм йорт җиткерде, Шамил исемлесе умартачылык белән шөгыльләнә, Равил дигәнә төп йорт белән янәшә йорт салды, төп йорт олы абый Фазыл исемдә. Бишебез дә бер тирәдә кайнашабыз, әллә кайларга таралышмадык.

– Гаиләгез турында да сөйләгез инде. Хатыныгыз кем?

– Алсу. Аның белән сизгез ел яшибезд.

*Андый ук
түгел инде...*

– **Ул сездән яшьрәк бугай?**

– Әйе, 14 яшькә. Ике балабыз үсеп килә. Улыбыз Айтуганга – 6, кызыбыз Айзиләгә – 3 яшь.

– **Сезнең беренче никахтан да балаларыгыз бар бит әле.**

– Әйе, Аллага шөкер, буй житкән тагын ике улым бар. 27 яшьлек Рамил – композитор, көйләр яза. Анысын өйләндердек, Казанда яшиләр. 24 яшьлек Ирек Түбән Камада яши, анысында да өйләнү уе бар бугай инде.

– **Алар белән аралашуыгызга Алсу каршы түгелме?**

– Юк, ул бик акыллы. Улларым безгә кайтып йөри, хатыным бик кунакчыл, шәфкатьле, үз балаларына караган кебек карый. Гаиләнең бозылуына балалар гаепле түгел бит. Аларны укыттым, Рамилгә фатир алырга булыштым.

– **Алсу эшлиме?**

– Әлегә декрет ялында. Аңарчы гимназиядә музыка дәресләре укыта иде.

– **Аның белән ничек таныштыгыз?**

– Күрше кызы бит ул! Алдым да чыктым!

Өңгәмәнең шушы урынында Алсу үзе дә кайтып житте. Үзенең «Хундай гетс» машинасына салып, помидор кәлшәләрен базарга сатарга алып барган булган икән. Тиктормас хужабикәләр шулай барысына да өлгерә инде ул...

Рәзилә Рәсим.
«Акчарлак», 17 июнь, 2010 ел.

Яшьләр...

Бу дөньяда үзгәрми торган бернәрсә дә юк. Театр да шул ук законнарга буйсына. Бүген «Мунча ташы» театрында иң беренче составтан театрның житәкчесе Гамил Әсхәдулла белән Рөстәм Рахманкулгына бар. Әлбәттә, өз генә соңрак кушылган Ульяна Князева, Искәндәр Мотыйгулла бар. Ләкин соңгы елларда коллективка килеп кушылган яшьләргә дә күпләр игътибар итеп өлгерде инде. Алар белән «Азатлык» радиосы журналисты Рөстәм Исхакый үткәргән ике әңгәмәне тәкъдим итәбез.

«Мунча ташы»: «Ташка су сибү сездән, көлдөрү – бездән!»

Февраль аенда Казанда «Мунча ташы» тамашаларына халык бик күп килгән, ди. Алар арасында Рөстәм Миңнеханов кебек дәрәжәле кунаклар да булган. Түбән Каманың «Мунча ташы» эстрада театрына зур кунаклар килүен әлегә театрның егетләре Рамил Әсхәдуллин һәм Илгиз Гыйльфанов әйтте. Алар безне шулай кызыктырып алгач, быелгы тамашалар турында тулырак гөпләшеп алырга булдык.

Рөстәм Исхакый. Хәлләр ничек егетләр, «Мунча ташы»на халык киләме?

Илгиз Гыйльфанов. Бик күп килде, билетлар сатылып бетте, житмәде дә.

Рамил Әсхәдуллин. Кризис вакытында халык тагын да күбрәк килде кебек. Тамашаларны карап, күңелләрен күтәреп киттеләр.

Рөстәм Исхакый. Үзегез белән тулырак таныштырып китегез әле.

Рамил Әсхәдуллин. Мин «Мунча ташы»нда җырлыйм.

Рөстәм Исхакый. Күптәннәнме?

Рамил Әсхәдуллин. Туганнан бирле (көлә). Башта музыкант булып эшләдем, клавишада басып тордым, миниатюраларга көйләр яздым. Хәзер «Мунча ташы»ның яшь җырчысы буларак танылып киләм.

Илгиз Гыйльфанов. Әйе, чыннан да Рамилнең театрга керткән өлеше зур, күп җырларның көен ул яза. Үзенең җырларын да җырлый башлады, кешегә дә бирә. Миңа килгәндә, шушы юмор өлкәсендә кайныйм. Бу профессияне сайлаганчы өч ел Алабуга шәһәрендә махсус белем алдым. Укып бетерүгә «Мунча ташы»на килдем, төрле юмористик әсәрләр иҗат итәм, миниатюраларда катнашам.

Рамил

Илгиз

Рөстәм Исхакый. «Мунча ташы»на ничә яшь була инде?

Рамил Әсхәдуллин. Егерме тугызынчы сезон бара, икенче елга юбилей.

Рөстәм Исхакый. Быелгы тамаша нәрсәсә белән аерылып тора? Казанга ел саен киләсезме?

Рамил Әсхәдуллин. Әйе, һәр елны Татарстан районнарында йөрәп чыкканнан соң, «имтихан бирергә» Казанга юл то-табыз. Быелгы программа бик тө үзенчәлекле, чөнки без Камал театрының «Әлдермештән Әлмәндәр» спектакленә пародия күрсәттек. Бик дулкынландык, залда чын «Әлмәндәр»дә уйнаучылар да бар иде.

Илгиз Гыйльфанов. Чын әжәлне уйнаучы Равил Шәрәфиев килде. Алар үзләренчә пародияне аңладылар кебек.

Рамил Әсхәдуллин. Бүгенге көндә Әлмәндәр ничек яшәр иде дигән күренеш булды.

Илгиз Гыйльфанов. Мин үзем Илсур ролен уйнадым. Малай, үсеп, нинди кешегә әйләнгәнән күрсәттем.

Рамил Әсхәдуллин. Бик кызык килеп чыкты, халык яхшы кабул итте.

Рөстәм Исхакый. «Заманына күрә...» ничек дип атала әле сезнең тамаша?

Рамил Әсхәдуллин. «Заманына күрә һәркем түрә!

Илгиз Гыйльфанов. Хәзер бит төрлечә байлык артыннан куалар, күп кеше яшәү рәвешен үзгәртәргә ашыга, үзенә-үзе хужа...

Рамил Әсхәдуллин. Үзең тырышмасаң, хәзер сиңа беркем булыш-маячак, шуңа, бүгенге кеше ничек булдыра ала, шулай яши. Без шул күренешне сәхнәдә күрсәтергә тырыштык.

Рөстәм Исхакый. Менә сез яшь егетләр, театрда яшьләр күпме? «Мунча ташы»ның составы яшәрәме?

Рамил Әсхәдуллин. Әлбәттә, яшәрә!

Илгиз Гыйльфанов. Безгә талантлы яшь артистлар килә тора. Әле яңа гына бер егет килде. Халык ул сәхнәгә чыккач, егылып көлә, түзә алмый. Килеп карасагыз, күрерсез, ул сәхнәгә чыгуы белән кешеләрне елмаерга мәжбүр итә.

Рөстәм Исхакый. Кем соң ул?

Рамил Әсхәдуллин. Рөстәм Хәсәнов. «Мунча ташы»на ул Башкортстан ягыннан килде. Безне күптәннән яратып караган, талантлы булгач, театрга бик тиз кереп китте. «Мунча ташы»нда яшьләр байтак, алар килгәч, театр да яшәрә.

Рөстәм Исхакый. «Мунча ташы»ның тамашаларын республика житәкчелеге дә яратып карый дип әйттегез. Быел дәрәжәле кунаклардан кемнәр бар иде?

Рамил Әсхәдуллин. Быел гына түгел, башка елларны да киләләр. Алар арасында Татарстан хөкүмәте башлыгы Рөстәм Миңнеханов, Казан мэры Илсур Метшин да була. Әйткәнемчә, быел да килеп карадылар, бик ошаттылар.

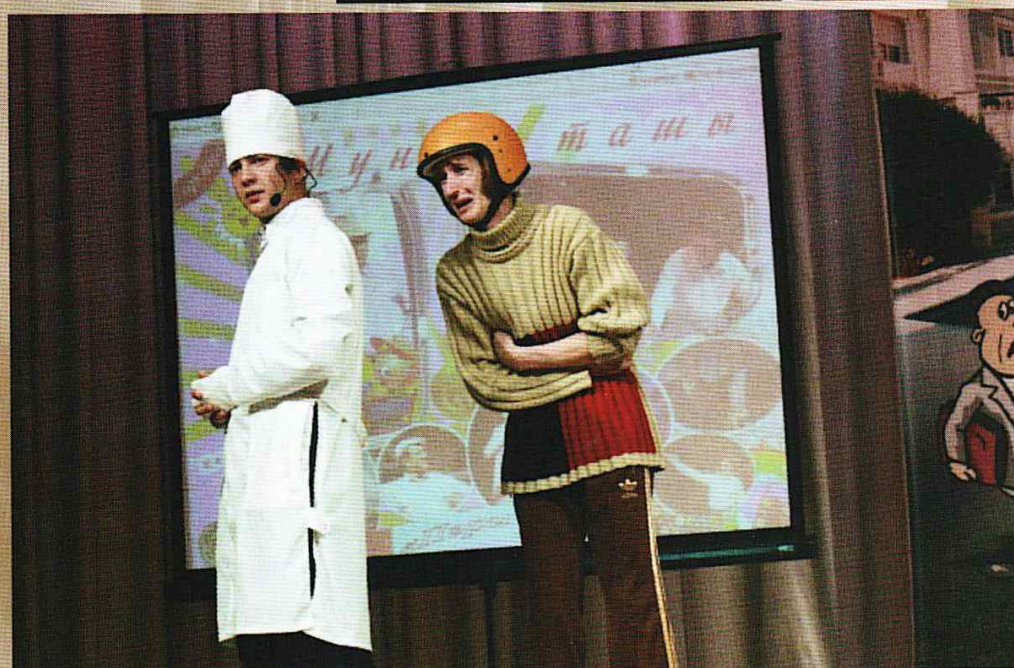
Илгиз Гыйльфанов. Шулай ук, Камал театры артистларыннан Рамил Төхвәтуллин тормыш иптәше белән килде.

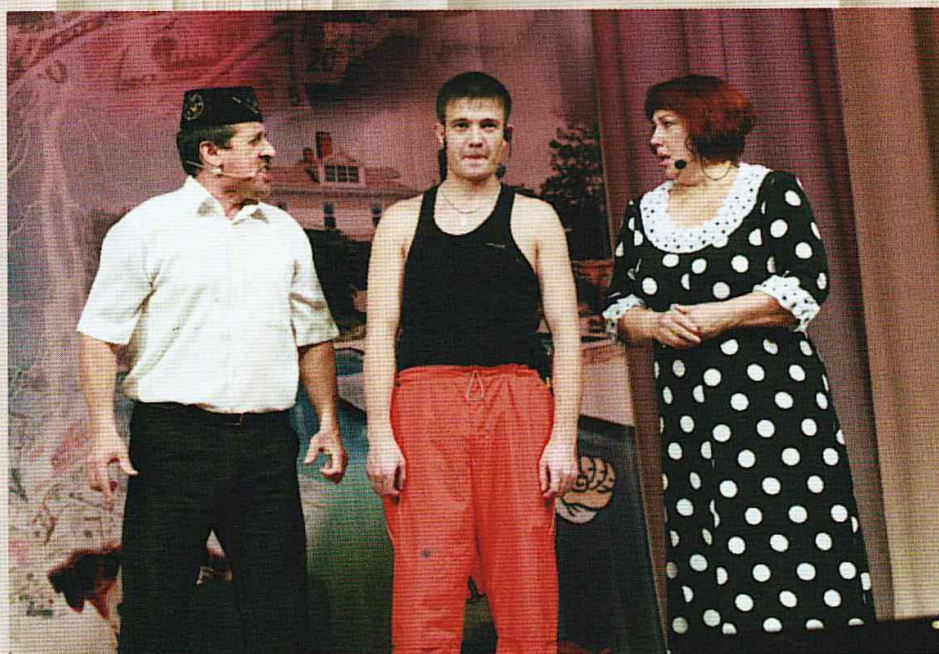
Рөстәм Исхакый. Ничек башланып китә соң быелгы тамаша? Нинди сценарий буенча бара?

Илгиз Гыйльфанов. Тамаша үзенчәлекле башлана. Концертны башларга кирәк, ләкин Австралиядән килгән зур кунакка урын табарга кирәк. Аңа урын эзлибез. Урын табылгач, ул «Әлдермештән Әлмәндәр»не карыйсым килә, ди. Сезнең өчен генә булдырыбыз, пародиясен күрсәтербез, дип башланып китә.

Рамил Әсхәдуллин. Аннары кызык-кызык миниатюралар белән җырлар үрелеп китә. Якынча өч сәгатьләр бара, озак түгел, барысы да бер сулышта кабул ителә. Әйткәнемчә, мин һәм Рөстәм абый Рахманкул Козгынчинский белән юмор арасында җырлап, көлкеле чыгышлардан соң халыкны ял иттереп алабыз. Шулай ук биюләр дә бар. Һинд биюен Алчәчәк Әхмәтова бии. Әлегә яшь артистыбыз миниатюраларда да катнаша.

Илгиз Гыйльфанов. «Мунча ташы»ның февраль тамашаларыннан соң, мартның 27, 28, 29ында Казанда Филармония концертлар залында әлегә тамаша өстәмә куелачак.

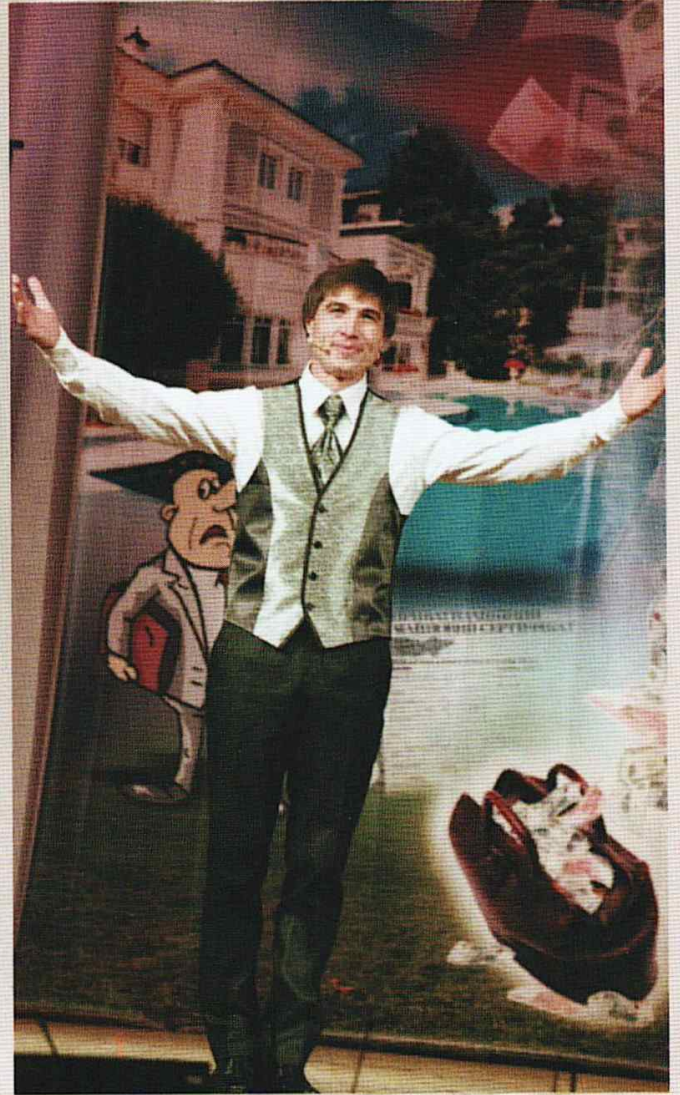

Өнфис белән
Рәстәм

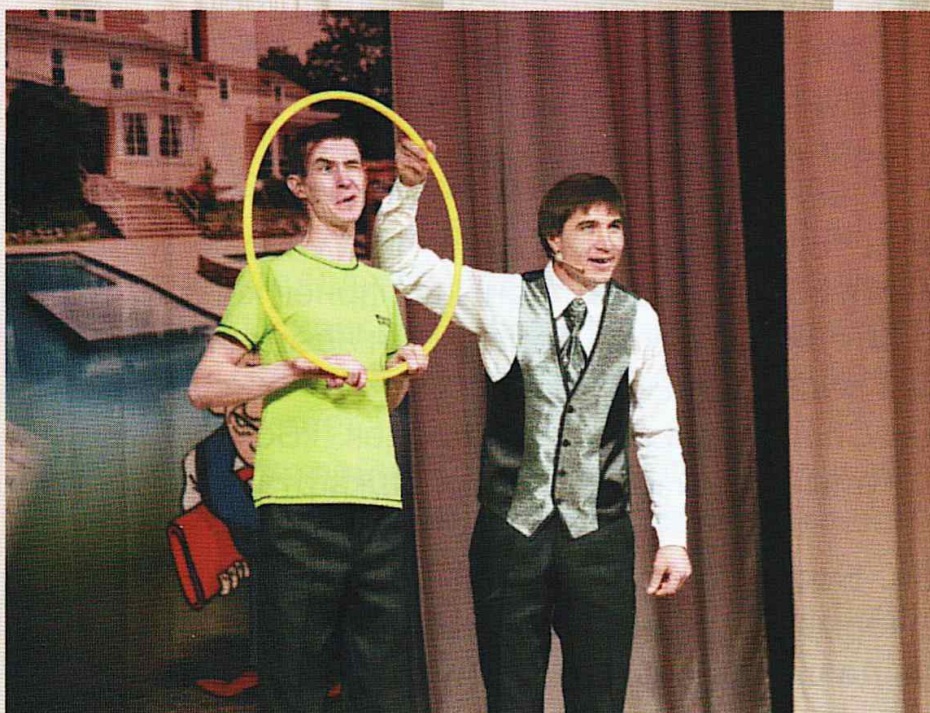
Алчәчәк

Ландыш

Пугачева һәм Галкин

Рамил Әсхәдуллин. 28 мартта әтигә – Гамил Әсхәдуллага 50 яшь тула. Ул көнне тамаша юбилейга багышлана. Ә 27, 29 февраль юморларын кабатлаячакбыз.

Рөстәм Исхакый. Әле Мәскәүгә дә жыенасыз дип ишеттем?

Рамил Әсхәдуллин. Әйе, 4 апрельдә, Алла боерса. Ел да барабыз. Мәскәү халкы бик ярата «Мунча ташы»н.

Рөстәм Исхакый. Быелгы программага кире әйләненп кайтсак, нинди шаяртулар бар?

Илгиз Гыйльфанов. Военкоматтагы акча төртүләрне күрсәтеп китәбез. Авылга, жәйге ялга әбиләренә кайткан яшьләрнең көн күрүләрен сәхнәләштердек. Хәзер бит шөһәр халкы балаларын авылга кайтара да, шунда яшьләр әби-бабай белән мәш киләләр.

Рамил Әсхәдуллин. Спортка да игътибар бирдек. «Бокс» дигән миниатюра бик кызык иде. Халык шуны карап көлдә. «Шкафта» дигән миниатюра бар...

Илгиз Гыйльфанов. Булган хәлгә дә берәз охшаган, чынлыкта уйланып чыгарылган хәл. Тормышның ачы дәрәслеген әйтә. Юмор бит аяк астында ята. Үзем белән дә шундый кызык хәл булды. Бер хатын урамда

басып тора һәм телефоннан русча сөйләшә: «Я около домо», – ди. Ә без кибет янында торабыз, карасам, «Домо» исемле кибет икән. Кеше исә өй кырыенда дип уйлагандыр инде. Менә шундый ул юмор, адым саен. Иң мөһиме – «итәк асты»на кермәү кирәк.

Рөстәм Исхакый. «Мунча ташы»нда билдән түбән мезәкләр юк дип әйтергә телисезме?

Илгиз Гыйльфанов. Кайберәүләр бар дип әйтсә дә, бездә юк андый юмор. «Итәк асты» юмор булмый, аны «кара сатира»га кертергә була. Юмор үзе дә әллә ничә төргә бүленә. Анна соң, «Мунча ташы»ның «ата»лары моңа каршы. Чөнки алар инде 27 ел сәхнәдә, «итәк асты»на кереп, үзләренең репутациясен төшерәсе килми.

Рөстәм Исхакый. Быел тамаша барышында «Мунча ташы»ндагы өлкән абыйларыгызның берсенә ниндидер бүләк, премия бирделәр түгелме?

Илгиз Гыйльфанов. Президентыбыз фәрманы белән Искәндәр Мотыйгуллага «Татарстанның атказанган артисты» исеме бирелде.

Рөстәм Исхакый. Хәзер инде, Рамил, синең ижатка күчик. Жырларны кемнәргә язасың?

Рамил Әсхәдуллин. Өч, дүрт ел элек яза башлаган идем, үземдә андый талант барлыгын белми йөргәнмен. Шуңа күрә жырларымны инде төрле жырчылар жырлай, әйтик, менә Гүзәл Уразова башкаруында «Язмыш йомгак сүтә» дигән жыр популяр булып китте.

Рөстәм Исхакый. Бу жыр тулысы белән синекеме, әллә көе генәме?

Рамил Әсхәдуллин. Көе, чөнки мин музыка һәм аранжировка язам. Сүзләре Марс Хафизовныкы. Шулай ук минем көйгә Салават Миңнеханов, Ландыш Нигъмәтжанова жырлай, әле күптән түгел генә Айдар Галимов минем жырлымны жырлай башлады. «Кияү егете» дип атала.

Рөстәм Исхакый. Юмор сөйләп караганың юкмы, берәр пародиядә катнашмыйсыңмы?

Рамил Әсхәдуллин. Бәләкәй чакта бер булды инде. «Оча торган тәлинкә» дигән сценка бар иде. Ульяна апа әни иде, аның бик күп балалары, шунда мин дә артист буларак катнашкан идем.

Рөстәм Исхакый. Быелгы тамашаларда юкмы?

Рамил Әсхәдуллин. Юк, яңа сезонда жырлыым һәм сәхнәгә урындык ташыйм (көлә).

Рөстәм Исхакый. Тамшачыларга, тыңлаучыларга теләкләрегез?

Рамил Әсхәдуллин. Көлөп яшәгез, бай яшәгез. Ташка су сибү сездән – көлдөрү бездән!

«Азатлык» радиосы. 2009 ел.

«Экскрәмәт»

Мин үзем химиядә эшлим, вагоннарда капчык бушатам. Безнең бит анда, химиядә, рәхәт – бөтен торбадан да спирт ага. Күңелеңә кайсы торба ошый, килеп тишәсең дә, агызып аласың. Менә бер вакыйгадан соң мин эчүне ташладым, Эчкән юк инде күптән, утыз көннән бер ай була.

Хәл болайрак булды. Күрше Гатаулла, Гарифулла һәм мин вагон бушатуда эшли идек. Эшлибез дигәч тә инде, кая инде ул эшләү... Кич белән яхшы гына «бушатасың» да шешәләргә, иртә белән эшкә көч-хәл белән киләсең. Баш эшләми, кул-аяк йөрми. Бригадир Бәчи килеп эш кушып китә. Кая инде ул эшләү! Безгә шулчакта 50шәр грамм гына денатурат булса да житә баш төзәтергә.

Беркөнне Гарифулланы складка жибәрделәр. Өйлә алдыннан тыны кысылып килеп житкән бу.

– Егетләр, килегез әле монда, менә, складтан агызып алдым, исе шунны, – дип, култык астыннан өч литрлы банка тартып чыгарды. Банка эчендә күз яше кебек чиста нәрсә мимыл-мимыл килеп тора, малай.

– Тик менә, егетләр, эчәргә ярыймы икән, юкмы, белмим, – ди бу. Безнең башка кайгы төште. Эһе, эчәрсәң дә ычкынырсың. Әнә, күрше цехта 10 кеше берьюлы ычкынды. Брежневның туган көнен юган булганнар. Шулай аптырап торганда, Гатаулланың башына бер уй килде.

– Егетләр, хәзер экскрәмәт үткәреп карыйбыз, – диде бу.

Безнең будка астында бер эт яши иде. Аның исемен көн дә алыштырып торганга, үз исеме юк иде. Аябрик та ул, Штирлиц та, мин үзем аны Габделшарик дип йөртә идек.

– Экскрәмәт менә болайрак, егетләр. Хәзер Шарикка 50 грамм салып бирәбез, ун минуттан үлмәсә, безнең дә башлар төзәләр, иншалла.

Шулай иттек тә – Шарикны будкага алып кереп, салып бирдек. Эчми, хайван! Шуннан соң мин авызын ачып тордым, Гарифулла салды. Эчте дә бетерде, закусить тә итмәде, ипи биреп караган идек. Шуннан соң күз дә йоммыйча көтеп торабыз – ычкынырмы, юкмы? Бераздан Габделшарик койрыгын сыртына салды да, өрә, будка буенча йөри башлады.

– Чыгарып жибәрегез, тагын сорый бу, – диде Гарифулла. Шарикны чыгарып жибәреп, теге банканы «кактык» өч кешегә. Таман гына булды.

– Ну, – мин әйтәм, – егетләр, хәзер, әйдәгез, чыгып берәрне көйрәтик тә, Бәчи кушкан вагонны бушатык, – дип ишеккә тибеп жибәргән идек, ни күзәбез белән күрик – Габделшарик аякларын сузган, баскыч төбөндә ята!

— Же-е-е-гет-ләр, хәзер без дә ычкынабыз! — дип бөтен көчемә акырып жибәрдем. — Әйдәгез, минем арттан поликлиникага!

Химиянең поликлиникасына ничек барып житкәнне хәтерләмибез. Ул ике метр биеклектәге таш койманы ничек сикереп чыга алганбыздыр... Больница тулы кеше иде.

— Жәмәгать, юл бирегез, биш минуттан үләбез! — дип, кешеләрне бөрөп ега-ега, врач бүлмәсенә атылып килеп кердек. Врач — укыган кеше, хәлне бик тиз аңлап алды, медсестраларны чакырды. Анда ниләр булганын сөйләп тормыйм инде, үзегез бөләсез. Бишәр чиләк салкын су белән клизма ясадылар. Бөтен эчәгеләрем агып чыга дип торам.

Больницадан чыгып, өчәү көчкә кочаклашып эш урынына килсәк, теге Габделшарик һау-һау килеп каршыбызга чыгып килә иде, хайван!

Этәч мажаралары

Авылдашларыннан әллә ни аермалы булмаган Мәрдәнша абзый карчыгы Саимә түти белән инде менә илле ел бергә торалар. Мәрдәнша абзый яшь чагында, солдатка бармас өчен, уң кулының бармагын чабып өзмәкче булган, ләкин ашык-пошык сул кулыныкын чапкан. (Юньле кеше балтаны уң кул белән тота шул). Шуңа күрә авылдашлары аңа чулак Мәрдәнша дип исем кушканнар.

Түбән Мәтәште авылы кешеләре чулак Мәрдәншаны авылдагы иң яхшы этәч хужасы буларак беләләр. Сарык бәрәнә кадәр зур, дөньяда булган иң матур төсләрне үзенә жыйган, кабартма кебек зур кикрикле, горур бу этәчне авылның бөтен юньле тавыклары белә иде. Төп-төгәл иртәнге сәгать дүрттә бөтен күрше-тирә хатыннарын, тавыкларын уята иде бу этәч.

— Тор инде, Мәрдәнша этәче кычкырды, — дип уятты кешеләр берберсен бу авылда.

Этәчнең бер сәер гадәте бар иде. Әле яшь этәч вакытта ук Мәрдәншаның төпчек малае аны шикәр ашарга өйрәткән булган. Шул вакыттан бирле Мәрдәнша абзыйның бөтен гаиләсе, күрше-күлән этәчкә шикәр ашата башлыйлар. Ләкин менә үзгәртеп кору дигән чор башлангач, дөньялар үзгәреп китте чыннан да. Шактый гомер чулак Мәрдәншаның ишек алдында тавыклар командиры булып яшәгән этәч тә сизде үзгәртеп кору жылларын. Аңа шикәр бирүчеләр башта кимеде, тора-бара гел бетте. Кибеттән күрше-күлән талонга шикәр алып кайтканда этәчкә дип ишек алдына аткан шикәр кисәген дә, Мәрдәншаның шәһәрдән кайткан оныгы йөгереп килеп, шалт итеп авызына каба да, бакчага кереп йөгәрә. Бу хәлләрдән сок этәчнең кикригә шиңә башлады. Бөтен дөньяга протест йөзеннән, СССР Югары Советына депутатлар сайлаган көнне, күрше Хәмидулланың лапас түбәсеннән ташланып бөреләп үлдә этәч. Ул көн сайланган депутатларга шатлык көне булса, Түбән

Мәтәште тавыкларына кайгы көне иде. Тавыклар да, Мәрдәнша абзый да бу хәлне бик авыр кичерделәр. Өтәчнең күгәргән кикриген сыйпый-сыйный, артыннан бер адым да калмый кыйкылдап килгән авыл тавыкларын куа-куа, Мәрдәнша өтәчен бакчаның аргы башына илтәп күмде. Мәрдәнша абзыйларның шушы көннән башлап тавыклары күкәй салудан туктады. Өтәчне бик яратканнар, күрәсәң, бичаракайлар. Көннәр үтә торды, күкәй һаман юк.

Саимә түти, иртүк торып, ниндидер патшаны сүгә-сүгә чәй әзерләгәннән соң, Мәрдәнша абзыйга килеп бәйләнгән көннән әкәмәт хәлләр башланды.

— Син, карт шайтан, кайчан инде бер өтәч алып кайтасың, ашарга нәрсә пешерергә белгән юк, тиздән чебиләр чыгар вакыт житә, күкәй юк, үзең бит өтәчсез салган күкәйне ашамыйсың, күкәй — күкәй инде, югыйсә, — дип зарлана башлады.

Ир башына кайгы төште. Мәрдәнша авылдан, күрше авыллардан өтәчләр сорапшырып карады. Ләкин бер гаиләдә ике ир булмаган кебек, ике өтәчле кеше табылмады. Районда тавык фабрикасында эшләүче алкаш Сәмигулла гына Мәрдәншага жылы сүз әйтте.

— Син, Мәрдәнша абзый, безнең янга кил, мин сиңа житмеш өтәч алып чыгам. Безнең бит анда конвейердан чыгып тора өтәчләр. Любоен тотам да бирәм, билләһи газим! Түлке син тегене онытма, смотри, — дип чәнти бармагы белән баш бармагын күрсәтте.

Икенче көнне Мәрдәнша абзый кесәсенә дүрт шешә «кәжә сөте» тыгып («Цитрусовый» дигән одеколон авылда шулай дип йөртелә), район үзәгенә юл тотты. Сәмигулла алып чыккан ике өтәчнең берсен, аягы аксамаганын алып, шатланып кайтып китте.

Ләкин Мәрдәншаның шатлыгы озакка бармады. Алып кайтып, тавыклар янына жибергәч, өтәч дөньяда беренче мәртәбә күргән әйберсә кебек тавыкларга карап торды да, бер почмакка барып басты. Яңа патшаларының бу кыланмышын күргән тавыклар кыткылдашып шаулаша башлады. Зур түшле бер тавык сарай почмагынан бер ипи кисәгә табып, өтәч янына китереп ташлагач та, өтәч баскан жиреннән селкенмәде.

Бу хәлне күргән Саимә түти дә түзмәде:

— И Аллам, нинди мәхлук алып кайттың син, бигрәкләр кыюсыз. Мал иясенә охшап килә ди, дөрестер. Син дә бит, никах укыгач, сәндәрәдә йоклап йөрдөк, — дип көлә-көлә өйгә кереп китте.

Өтәч мескен шулай бер атна яшәде. Инде суеп ашарга дип йөргәндә, әлегә дә баягы күршесә Хәмидулла керде.

— Нәрсә, күрше, басмыймы?

— Юк шул, күрше, рәтле өтәч булмады, ахры. Ул инкубаторда үскән нәрсәне мин алган, жүләр, — дип үз-үзен сүкте Мәрдәнша.

— Карале, күрше, син бу өтәчеңне теге видиа дигән жиргә алып

бар, клубка. Бик шәп нәрсә ди бит минем онык. Шул видадан чыккач, ирләр дә нишләргә белми ди бит.

Кеше сүзен тыңлаучан Мәрдәншага житә калды. 5 сум акча алды да, Саимә түтигә «югары оч Әгъләмнәренә барып кайтам» дип, әтәчен капчыкка тыкты да, клубка китте. Мәрдәнша килгәндә инде видео башланган иде. Караңгы залда бер өер ирләр авызларын ачып, күзләре белән телевизорга текәлгәннәр иде. Мәрдәнша бер урын табып, капчыктан әтәчнең башын чыгарып, телевизорга күз салды. Телевизорда шәрә хатыннар, шәрә ирләр күргәч. Мәрдәншаның да авызы ачылып калды.

– Әстәгъфирулла! –дип, карчыгы Саимә карап тормый микән дип, як-ягына каранып алды ул. Телевизорда күренгәннәргә Мәрдәнша абзый илле ел хатын белән торып та күргәнә юк иде. Ул кызыксынып китте. Бөтен нәрсәгә күзәтеп утырган әтәченә төртте:

– Карап утыр, имансыз, инде моннан соң да басмасаң, «кых» сине, белдеңме!

Мәрдәншаның да, әтәчнең дә телевизорда кычкырган хатын-кыз тавышына колагы тонды. Әтәчнең дә түземлегә бетә, селкенә башлады.

Өенә Мәрдәнша егетләр кебек кызу-кызу ашкынып кайтты. Култык астына кыстырган әтәчне тавыклар янына жибәреп, инде суына башлаган урам һавасыннан качып, Саимә түти янына кереп, аны бер кысып ко-чаклап, жылынып, йокларга кереп китте.

Иртән күзен ачканда Мәрдәншаның борынына тәмле коймак исе килеп бәрелде. Саимә түти ниндидер көй көйләп, мич янында кайнаша иде. Мәрдәнша торырга иренеп ятканда, «кикрикүк!» дигән тавышка сискәнәп китте. Йөгереп урамга атылып чыкты. Ишек алдында юк жимне бар итеп, кырт-кырт килеп, тирәсен тавыклар ураган горур әтәч басып тора иде.

Кикрикүк!

Фәрештә

Хафиз күзен ачканда тирә-юнь кап-караңгы иде. Йөрәгә типкән саен, чүкеч белән суккан кебек башы чатный.

– Кайда соң мин, ничек килеп эләктем монда? Төн дисәң, кайда ай, йолдызлар кайда? Тукта, тукта, кичә мин нишләп йөрдем соң әле? Кичкырын завферма Кашап белән коровник почмагында салып утырган идем түгелме? Әллә соң мине теге чит планета кешеләре алып киттеме икән?

Хафиз кулы белән яткан урынын тотып карады:

– Жир, – дип жиңел сулап куйды ул. – Димәк, мин бүген дә өйгә кайтып житмәгәнмен, – дип сөйләнәп алды. Уң кулы белән як-ягын капшап, берәр нәрсәгә тотынып аягына басмакчы булды. Кулы шап итеп жиргә тиде. Кайда соң мин, дип сул якка да кулын сузды.

– Монда да жир...

Хафизның башы өйләнеп киткән кебек булды, бөтен төненә суык йөгөрдә. – Кабер ич бу! Йә Ходай, үлгәнмен ич мин, – дип калтырый ук башлады. Хафиз кулын өскә күтәрәп, анда такта икәннән белгәч, үлгәннәнә тәмам ышанды.

– Ләхет тактасы, әле генә күмеп киткәннәр, күрәсең, – дип сөйләнә башлаганын сизми дә калды.

Хафиз кайчандыр әбисе өйрәткән бер доганы исенә төшөрәп карады, әмма булдыра алмады.

– Атың кем? – дип сораган тавышка Хафизның чак кына тәһарәте сынмады. «Фәрештәләр сорау алырга килеп тә җитте», – дип уйлады ул.

– Исемем – Хафиз, тоист Мөхәммәтхафиз, – дип, як-ягына карап, кемнәдер күрергә теләде. Әмма якын тирәдә беркем дә күренмәде, бөтен дөнья кап-караңгы иде. Каяндыр аңкып торган махмыр исе генә килеп киткән кебек булды.

– Милләтең кем? – дип сорады тавыш. Фәрештәнең тавышы карлыккан, кемнәдер тавышын хәтерләтә иде.

– Милләтем татар... тоист мәселман баласы инде мин, – дип төзәтте Хафиз. – Без ни, авыл малае инде, фермада сыер карап, бозау карап, тирес чистартып гомәр үтте инде, – дип зарлана башлады.

– Нинди үлем белән үлдең? – дип аның сүзен бүлдә фәрештә.

Хафиз ничек үлгәннән белми иде, дәрәсрәге, хәтерләми иде. Әллә соң ферманың айгыры ике бот арасына типтеме икән? Хатын да, тагын исереп кайтсаң, суям, дип бик кызып йөргән иде, шул чалдымы икән әллә, дип муенын тотып карады. Суйган эзләр юк иде.

Фәрештә ничек үлүе турында кабатлап сорады.

– Ничек дип, эчелгән дә, үленгән инде, фәрештәкәем, – дип башын аска иде Хафиз.

– Коммунистмы? – дип сорады тавыш. Хафизның куркуы тагын да арта төште. Каян беләләр икән мондагы фәрештәләр коммунистлар турында, дип шаккатты. Әнкәй мәрхүм әйтә торган иде аны, ике фәрештә ике иң өстендә утыра кешенең дип, дәрәс икән. Ялганлап файда булмас, дәрәсен сөйләргә кирәк монда, дигән карарга килде Хафиз.

– Коммунист идем шул, фәрештәкәем. Әмма үз теләгем белән кермәдем. Завферма Кашап көчләп кертте, сволочь... бисмилла иррахман иррахим. Понимаешили, аның коммунистлар планы тулмый, имеш, бер ярты куеп алды бит паразит... бисмилла иррахман иррахим, ләхәүле куатә...

Шулчак Хафизның сыртына китереп суктылар. Аннан соң ниндидер кул колак төбенә дә берне тондырды. «Гөнаһларны чистарталар, ахры», – дип уйлады Хафиз, колагын уа-уа. – Коммунист кешегә монда рәт юк икән.

Якты дөнъяда рэхәт яшәп күрсәтәләр дә күрсәтүен, Кашап кебекләренә монда иманнарын алалар икән. Урлап саткан сыерларын таптыралар икән Кашапның монда килгәч...

— Нинди гөнаһлар кылдың фани дөнъяда, мүкләк? — дип, аның уйларын бозды теге тавыш. Кара, монда минем кушаматны да беләләр икән, дип шаккатты Хафиз.

— Гөнаһлар булды инде, хатын сүзенә карасаң, жиде мәртәбә тәмуг утында янарлык булды. Ну мин аларның күбесен юып бардым, арагы белән, фәрештәкәем.

— Нинди гөнаһлар соң ул, сөйләп күрсәт, — дип сорады фәрештә.

— Кеше әйбере урламадым, шул, колхоздан ат арбасы төбенә салып биш-алты чөгәндер, йә булмаса бер-ике жылпуч комбикорма алып кайткалый идем. Язга таба, курмага кытлык була башлагач. Управляющий Саматның «Беларусь» тракторы белән өенә алып кайтып бушаткан колхоз бодае белән чагыштырганда пүчтәк инде ул, бисмилла иррахман иррахим.

— Тагын нинди гөнаһларың бар?

— Үз хатынымны көчләп 16 сутка утырып чыктым, фәрештәкәем, бисмилла иррахман иррахим. Көчләдем дигәч тә инде, йокларга яткач, хатынны бөтенләй чишәндереп карыйсы килгән иде, кинодагы кебек, вчу-теки егерме ел бергә тордык, полный имею право, иптәш фәрештә.

— Чит хатыннар кочакладыңмы?

— Юк, аллам сакласын, шул Ходай биргән ике хатын инде минем.

— Икенчесе кем?

— Кем дип, завферма Кашап хатыны Кәүсәрия инде, жанкисәгем. Әй, шәп хатын иде, мин үлгәч, елагандыр инде. Ничек шул селәгәй Кашапка чыккандыр. Ун ел буе ферма түбәсендә очраштык үзе белән.

Шулчак Хафизның икенче колак төбенә дә берне кундырдылар, артына типтеләр.

— Болары Кәүсәрия жанкисәгем өчендер инде. Аның өчен түзәргә була, — дип утырды Хафиз, йодрыклар тигән саен селкенеп.

Кинәт дөнъя яктырып китте.

— Нәрсә, айныдыгызмы әле? — дип, баз авызыннан Кәүсәриянең башы күренде. Чыгыгыз тизрәк, бозаулар ач, силос кертәсе бар, тракторга кич сауган сөтне төйисе бар, — дип китеп барды. Артыннан: «Ике алкаш, күзләре тонганчы эчәләр. Сөзне айнытырга ферма базы гына житми шул, холодильник кирәк икән», — дип зарланганы ишетелеп калды.

«Икенче алкашы кем икән соң монда?» — дип, Хафиз як-ягына карый башлады. Базның арткы почмагында, йодрыкларын йомарлап, махмырдан шешәнгән йөзәндә ике нокта булып янган күзләрен ялтыратып, чаккына алдан айнып, фәрештә булып кыланган һәм алай эшләгәнәнә бик нык үкенгән завферма Кашап басып тора иде...

Автобус йөртүчөбез
Зөфәр Галимжанов

Саба Лесхозында

Түбән Кама сабан туенда

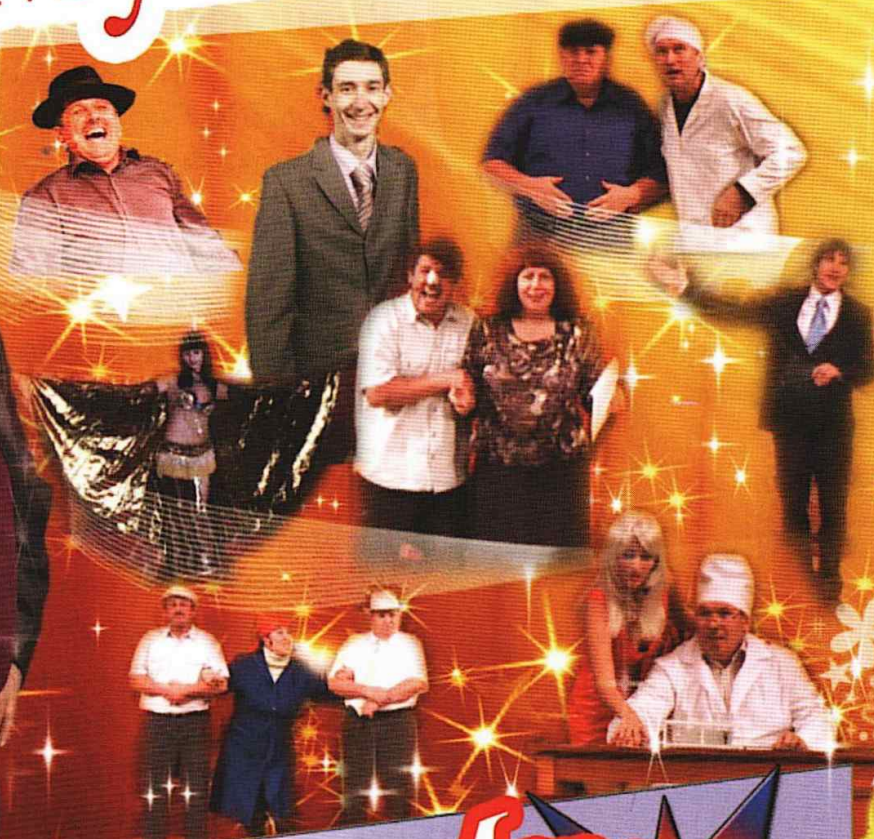
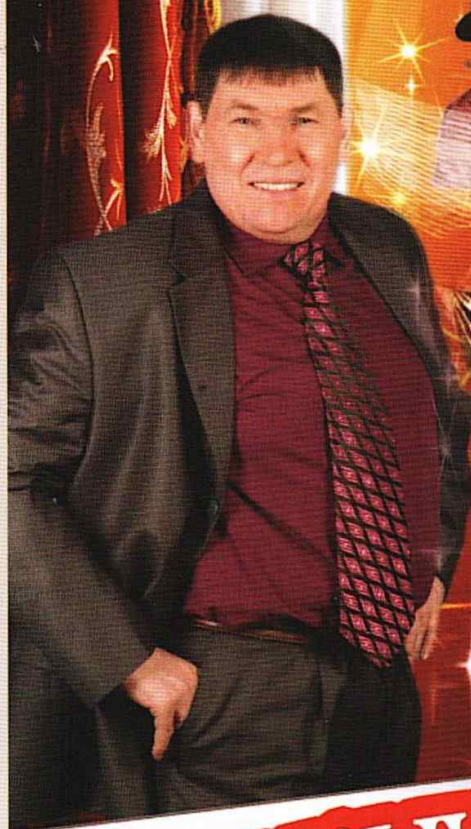

Сургууттагы дуслар белэн

ТАТАР ЭСТРАДА ТЕАТРЫ

Мунча Ташы

Юлчысына күрә Мәзәгә

Тамашада катнашалар :

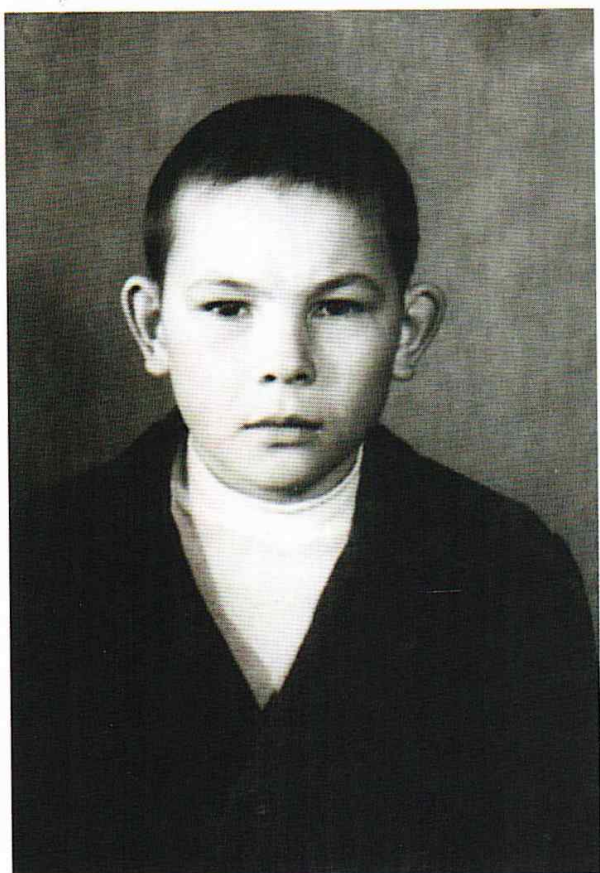
Гамил Әсхәдулла — Татарстанның халык артисты, театр җитәкчесе
Рөстәм Рахманкол — Татарстанның апазанган мәдәният хезмәткәре
Искәндәр Мотыйгулла — Татарстанның апазанган артисты
Ульяна Князева — Татарстанның апазанган мәдәният хезмәткәре

Әнфис Калимуллин, Илыгиз Гильфанов, Алчәчәк Әхмәтова, Рөстәм Хасанов

Альберт Абдуллов Сергей Хоружев
Театрның музыканты тавыш операторы

БӘЛӘКӘЙ ГАМИЛ

Кояш калка

Хәсрәтсез, кайгысыз чаклар...
Әкияти дөнья! Могҗизалы вакыйгалар! Гөрләп яшәп яткан авылның без, кечкенә малайлары, көн-төн шул авылның шавында кайнашабыз. Кайсыларыбыз, әнә, болынга каз куа, кемдер чыбыркысын шартлатып, сыерын эзәрлекли, әйе шул, соңга калган, көтү урамнычыгып бара. Рафиска әнисе урам себерергә кушкан. Себерсен, иртәнге дымлылыкта тузан бик купмый ул. Иркә кызлар әле йоклый. Хәер, алай дисәм, күрше кызы – исемен әйтмим, миңа ул бик ошый, йә үртәрсез – чишмәгә суга чыккан. Әни аны бик мактый, үскәч, миңа киленне әллә кайлардан алып кайтма, шуңа гына өйләнерсең, ди. Ярар. Тик, бик яшь бит әле мин, көзгә алты гына тула. Мәктәпкә дә йөрмим ич, әти әйтмешли, акыл кермәгән. Алай дисәң,

әти кайвакыт, әнигә жүләр баштан өйләнелгән, ди бит. Әй, аңламассың бу олыларны. Ярар, үскәч белербез әле.

Мин табигать яратам. Әни белән әтинең дә мине иртүк уятуларына үкенмим. Жәй көннәрендә кояшның урман артыннан зур шар кебек күтәрелүен күпләрегезнең күргәне юктыр әле. Шулхәтле матур күренеш ул. Карагыз, үкенмәссез, аннан миңа килеп рәхмәт тә әйтерсез әле. Ә кояшның баешын күргәнегез бар. Чөнки сез ул вакытта әле йокларга ятмыйсыз. Искиткеч матур булып сабуллаша ул офыкта. Тик әле күмелгәч тә күзен йоммый, ачык зәңгәрсу төсә күк кабагында кала. Шулай, ләкин безнең кояш бату өчен аеруча матур урын таба – Сарсаз тавын. Печән эскерте кебек биек тә һәм озын да ул тау. Миңа кояш шул тауның бер очы артына качып, иртән урманлы икенче башыннан калкып чыга төсле. Эх, шуның шулай икәннен барып карыйсы иде! Ерак шул, аннан ул тау биек тә, очына менеп житәрлек түгел. Житмәсә, теш сызлый. Кая барып

бәрелергә белми йөрим. Әйтәм жирле, әти, теш сызлаудан да яман чир юк, ди торган иде.

Башка доң-доң тукмак белән сугалармыни. Ай, интектерде ул теш сызлаулар мине кечкенәдән. Үзегезнеке сызламагач, белмисез сез аны. Үзәккә үткәнгә күрә сөйлим мин ул теш турында. Беркөнне шулай сызланып, үлөргә риза булып йөргәндә бер апа (эх, шуның исемен сорамый калганмын) әллә тешәң сызлыймы, жаныкаем, дип үзенә алып кереп китте. Бәхетемә, ул теш духтыры булып чыкты. Шундый ягымлы сөйләшә, яле, карыйк әле, ди, кайсысы шушындый әйбәт малайны интектерә икән, ди. Аллакаем, болар монда бик күбәү икән, хәзер без аларны тәртипкә өйрәтәбез, дип сөйләнә-сөйләнә, әллә нинди чыжлый торган бораулары белән байтак вакыт авызымны ачтырып торды. Бер тешемне алып кулыма тоттырды. Югалтма, өегезнең ярыгына кыстырып куй, ди. Шулай иттем, ул теш әле һаман да шунда. Мин аны гел караштырам. Калган тешләрем барысы да исән. Әлегә апа кайберәүләрен ямаштырган да булган икән. Эх, шул апаны табып, утыз бер тешем исеменнән рәхмәт әйтәсем килә! Менә бит, элек нинди врачлар булган! Табигатьтән, Ходай Тәгаләдән бирелгән сәләтле кешеләр бар инде дөньяда. Ә безнең яклар шундыйларга чыннан да бай. Тарихи чыганаклар бөек шагыйрь Кол Галинең дә безнең яктан чыгуын инкаръ итми. Ул да нәкъ без күзәткәнчә кояш баешларына карап соклангандыр.

Хыялый идем

Кешене кеше иткән – хезмәт диләр бит. Без дә кечкенәдән эшләп үстек. Бер генә мисал китерәм. Авыл тормышының мәшәкәтләре күп бит аның. Әйтик, көтүдән сыер кайтмый. Аны эзләргә, табарга һәм өйгә алып кайтырга кирәк. Ә ул синең борчылганыңны беләмәни? Сыер дип әйтмәсләр иде аны, жүнле булса. Сөтен эчәсе, маен ашыйсы булмаса, кайтмаса да эчем пошмас иде. Китәм эзләргә. Әй лә, табармын әле. Уйларым, хыялларым мине үзем тудырган сихри дөньяга алып кереп китә. Кайсы төштә булуыма карамастан, аулаграк жирдә, янәмәсе, сәхнә ясыйм һәм төрле күренешләр уйлап, хәрәкәтләр күрсәтәм. Очучы да булам, ягъни Маресьев, Газинур Гафиятуллин сыман дзотны күкрәгем белән каплайм, Зоя Космодемьянская кебек горур атлап үлемгә барам, Олег Кошевойларны искә төшерәм. Хыялларымның чиге юк. Матур кояш миңа әйтмичә генә Сарсаз тавына күмелгән ләбаса. Кайда сыер? Юк бит. Әйләнәп кайтуыма, сыерыбыз үзе чыгып, мине эзләрдәй кыяфәттә утарда мөгрәп тора.

О-о! Минем хыяллар, уйдырмалар! Язын, жәен, көзен, кышын дисеңме, бетәрлек түгел. Бигрәк тә кыш житкәч күпертәм мин аларны. Үзем арттырып сөйләгәнгә үзем ышанып йөрим. Бураннар көчәйгәч, авыл тыкрыкларында көрт таулары хасил булгач, шунда окоплар казыйбыз,

дзотлар, блиндажлар ясыйбыз. Аска саламнар да түшәп куябыз. Әйтәм ич, хыялның чиге юк. Үземнең укыган хикәяләрнең эчтәлеген арттырып сөйлим, батырларның батырлыгын көчәйтәм. Менә, карагыз, Муса Жәлил турындагысы. Имеш, ул ярасына кечкенәдән пычак тыгып калдырган. Фашистларга әсирлеккә эләккәч, шул пычакны алып, тегеләрне кырган. Зоя Космодемьянская эчтән тәненә охшаган жылы киём кигән, салкын кышта өстенә су сибеп катырырга маташканнар, ә ул бозга каткан булып кыланган да, дошманнар мәктәп бинасында йоклап ятканда килеп, бөтенесен шартлаткан.

Малайлар авызларын ачып, шаккатып тыңлый. Аннары үзләре дә бу вакыйгаларга төрле фикерләр әйтәләр. Кемдер мин алай итмәс идем, мин болай итәр идем ди, кайсы берсе сразы Гитлерны үтерергә генә кирәк иде дип әйтә. Бәхәс китә. Сугышып та алгалыйбыз шунда.

Яшьлек жөө

Карагыз әле менә минем бу аякка. Күрәсезме бер яра? Хәйран зур, әйеме? Нәрсәдән килеп чыкты, дисезме? Хәзер сөйлим. Фазыл абый белән мичтә суган пешерәбез. Жәмки белән кысып алабыз да, утка тыгабыз. Менә сезнең шундый ысул белән суган пешергәнәгез юктыр әле. Әй тәмле дә була ул. Бер ачысы да калмый аның. Юк, күздән яшь тә чыгармый. Еламыйсыз. Тиз пешә. Берне, икене, өчнө, гомумән, күпме телисең, шул хәтле ашыйбыз. Жәмки белән күбрәк абый эш итә. Жә пешерсең, ди. Мин дә зур инде, югыйсә. Әйбәт кенә сыйланып маташканда абыйның әллә нигә аягы тайпылып китте дә, жәмкие минем тез турысына төртелде. Ялангач бит ул төшем. Кызган жәмки чыжлап тәнәмә батты. Мин акырып елап жибәрдем. Шулчак әти килеп чыкмасынмы? Жәмкинең утлы башын абыйга төбәп куып китте. Күрәсең, пешүнең никадәр авырту икәннән белдерәсе килгәндер. Ләкин әти абыйга тимәде. Чөнки абый туктап, утлы жәмкине хәтта үзенә үзе бастырырга да риза иде бугай.

Әти безне чын ирләр итеп тәрбияләде. Матчада һәрвакыт чыбык кыстырылган. Алай-болай безнең тарафтан кирәкмәгән гамәл кылынса, ул үз вазыйфасын үтәргә эзер торды. Биш балалы гаиләнең гадел яшәү кануннары кәгазьгә язылмаса да, түшәмдәге чыбык тарафыннан төгәл үтәлде, гәрчә ул һичкайчан кыстырылган жиреннән кузгалмаса да.

Начар гадәт

Сезнең ничектер, минем бер начар гадәтем бар. Үзем дә беләм, юкка үпкәләп йөрүнең әйбәт түгеллеген. Ләкин шуны ташлап та, бетереп тә булмый. Шулай да котылдым бит мин моннан. Ничек булды ул, дисезме?

Үз гомеремдә бик начар бер эш эшләдем. Әйтергә дә оят. Шуңа күрә

эйтмим. Кичерегез. Энкэй ачуланды. Эйе, бик нык ачуланды. Безнең гаилә намусына туры килерлек түгел иде шул бу этлегем. Житмәсә әле, үпкәләп өйдән чыгып киттем. Чыгып киттем дигәч тә, кеше күрми торган жиргә, куе сәрвәри куагы төбенә качтым. Энкэй кычкыра-кычкыра эзли. Берәр сәгать утырганмындыр, эндәшмим. Карамаган жире калмады, аптырагач, инешкә төште, буага барып карады. Сизеп торам – эни кара кайгыга батты. Ул, бәлки, мине гарьлегемнән берәр ярамаган хәвефле эш кылып куймасын тагын дип уйлый башлагандыр. Инде, шәт, ачулануына үкенә дә бугай. Ә мин һаман утырам. Менә шулай ул: мин булмасам, еларсыз әле, үкенерсез әле миңа авыр сүз әйткәнегезгә. Мин сезгә бик кирәк шул, ләкин булмам.

Шулай да сәрвәри төбеннән чыгарга уйладым. Ашыйсы да килә башлады. Әнинең мине күрүе булды, жылтерәтеп тыкрыкка сөйрәде дә, әй тәпәләде, әй тәпәләде. Сагышлы битеннән аккан күз яшьләрен бер дә күргәнем юк иде моңарчы. Аңладым, әнием, аңладым, бәгърем, сине. Бүтән беркайчан да үпкәләмәм!

Шуннан бирле әниемә беркайчан хәсрәт китермәдем. Үз балаларың булгач, бигрәк тә аңлайсың икән әниләрнең, әтиләрнең хәлләрен.

Борынгы уен

Авылыбызда «Утрау» дигән жир бар иде. Ул чыннан да утрау – иртән аңа кереп була, чөнки әле аны чолгап алачак су чыкмаган, ә көндезен су арта, кире чыгам димә инде. Менә шунда без иртән сарыкларны кертәбез дә, көне буга рәхәтләнеп ятабыз. Качарлар дип куркасы юк, аннан соң монда үлән дә мул, маллар ашыйлар да йоклыйлар, ашыйлар да йоклыйлар. Үзебез икенче утрауда – анысы да янәшәдә генә. Учак ягабыз, бәрәңге пешерәбез, куян тизәген уып, тәмәке тартабыз. Беркем күрми, беркем ишетми. Уйныйбыз, шаярабыз. Иң яраткан уеныбыз – «бүрек урлашу». Башта бүрекләрне бер жиргә өябез. Әйтик, сигез малай, сигез бүрек. Шуларны болгатабыз. Беребезне артка каратып, уңга-сулга бүләбез. Уен гадел булырга тиеш. Бүрекләрне урталай сызыктан аерып куябыз. Сигез кеше – сигез уенчы мәйданда бит инде. Һәм дә бүрекләрне сакларга сакчы билгелибез. Менә уен башлана. Һәркем йөгереп күршеләрнең бүрегенә ыргыла, әгәр шунда сиңа әбәк ясасалар, ягъни кагылсалар, син шул урында катып каласың, сине, әлбәттә, үзеңнекеләр кагылып коткарырга мөмкин. Кайсы команда бүрекләрне үз ягына чыгарып бетерә, шул җиңә.

Американнар бу уенны туп белән уйныйлар, ә без бүрек белән. Димәк, алар бездән күрәп, регби дигән уен уйлап чыгарганнардыр дигән шигебез бар.

Командир сайлау

Яшерен-батырын түгел, бәләкәй чакта барыбыз да командир булырга ярата идек. Ләкин һәрвакыт бер кешенең гел командир булуына ризасызлык белдерүләр еш кабатланып торды. Андый конфликтлар бердәмлекне тарката иде һәм шуңа күрә без командирны конкурс уздырып, сайлау рәвешендә үткәрә башладык. Сөйләшеп, уртақ фикергә киләбез: ягъни сайлап алу шартларын билгелибез. Беренчедән, командир буласы кеше татарча көрәштә жиңеп чыгарга тиеш, йөгөрештә беренче булуы мөһим, елганың каршы ягына чыгып, текә ярга беренче менәргә, һәм иң әйбәт пистолет-мылтык ясаучы икәннен расларга тиеш.

Менә шулай һәр эшне гадел командир белән берлектә, жиренә житкереп эшләргә тырыштык. Үсә төшкәч, хоккей, волейбол командирлары барлыкка килде. Авылыбызда малайлар 6-7 командага бүленеп хоккей уйный башладык. Иң көчлеләрдән «Тигр», «Экспресс», «Ну, погоди» командалары санала иде. Әле аякта ботинкалы тимераяклар юк. Итекләргә дуңгыз каешы белән бәйләнгән кәнкиләргә бәкегә чумдырып аласың да катырасың, өйгә кайткач та өйгә алып кереш юк, чөнки эри. Фуфайкаларның өстеннән майка киябез, номер сугабыз – шул хәйран формага охшап китә. Читәннең кәкрешкәсеннән, яки таяк башына такта кагып көшәкә ясыйбыз да, ат тизәген суда катырып, алка итәбез. Яки агачны йомрылап кисеп тә алка эшләп була. Дөрөс, бер-ике елдан чын резин алкалар чыга башлады. Кемдер алып кайтты. Без инде аны зур ярышларда гына кулландык. Иң беренче ботинкалы тимераяк миндә барлыкка килде. Чөнки эти тимерче. Яхшы металлдан коньки ясады да, шуны бер ботинкага болтлар белән беркетте. Ботинка жәл дип тормадык, астына киез салып йомшарттык. Аңа бөтен авыл шаккатты. Миңа да миңа, дип сорый торгач, эти күпләргә бәхетле итте.

Хоккей мәйданы буа өстендә, иртүк торып туш чыгарабыз, аны жәябез. Каз Рәнифе шуңа оста. Кушаматы – Харламов.

Мин сакчы булгач – Рагулин. Боз өстендә шуарга шулкадәр остардым – «Двойной тулуп» ясый идем, ул инде һавада ике тапкыр бөтерелү дигән сүз һәм аякта егылмыйча калу. Бортлар ясадык. Тамаша карарга бөтен авылдашлар жыела иде. Үзебезнең «бар» эшли, ягъни көшәкә очына чиста кар алып, бәкегә шуны тыгасың да, мороженое кебек суырасың. Ютәлләмәгән хоккейчы юк иде.

Егылып баш чатнаулар, бәрелешеп, күздән очкыннар чәчрәү, тез астына алка тиеп аңсыз калулар. Нишлисез, «хоккейны чын егетләр генә уйный, куркак хоккей уйнамый». Берсендә капкачы Кираметдинның авызына шайба тигәч, уенны туктатырга да мәжбүр булдык. Бик нык кан акты. Ай, батыр да малай иде инде.

Һәр урамның үз буасы – бу инде хоккей мәйданчыгы дигән сүз. Югары очта «Бака буасы», Түбән очта «Түбән оч» буасы, Тау башларының «Тау асты» буасы кыры. Түбән очларныкы «Үзәк стадион» дип йөртелде. Күрше авыллар белән ярышлар башланды.

Шунда безне күрә белгән житәкчеләр, белгечләр булса, пычагым да безнең илгә читтән хоккейчылар аласы юк иде. Флүс, Рәкыйп, Алмазларны легионерлар дәрәжәсендә күрәм.

Мәктәптә

Болай начар укымадым мин. Мәктәпкә яратып йөрдем. Гуманитар фәннәрне яхшы беләм. Дәрестә әйбәтләп тыңлап утырам да, арттырыбрак сөйлим.

Укытучым Гариф Заманович: «Син, Әсхәдуллин, укымагансың, ләкин кичә тыңлап утыруың өчен «дүртле» куям. Мин нәрсә сөйләмәм, башка алай итмә. Өеңә кайтып, әти-әниңә житкер тагын», – дип әйтә иде.

Мәктәптә минем иң якын дус – Рафис. Дәрестә гел тычкан тотып утыра. Идәндә ярышлар бар, тишекләр. Менә шундый тишекле жиргә утыра да, балык тоткан кебек кармакка жим калдырып, тычкан котырta. Бик оста эләктерә иде ул аларны. Шулай бер тапкыр немец теле дәресендә тотты. Әй, мин сиңа әйтим, тычкан чыелдый. Дәрес бүленде.

Шулай да аның бу гамәленең файдасы булды. Санэпидстанциядән килеп, тычканнарны агуладылар. Мәктәп сафланды.

Чүт исән калдык

Фәнил исемле күрше малае белән мәктәптән кайтышлый тыкрыкта гел сумка белән таудан шуабыз. Карыйбыз, без шуа торган юлдан трактор чанасы үтеп киткән. Инде караңгы төшеп килә. Сумкаларыбызга утырдык та, чана эзеннән, әйдә, түбәнгә! Шулчак тау уртасында утсыз трактор менә. Нишләп ишетмәгәнбез, ничек күрмәгәнбез. Сумканы чана эзеннән читкә борып булмый, ыжгыра гына аска. Фәнил белән котыбыз алынып читкә атылдык. Сумкалар өстеннән трактор үз юлын дәвам итте.

Сумкалар исән, без тере. Китап-дәфтәрләргә дә әллә ни хилафлык килмәгән кебек. Икенче көнне тарих дәресе бара: Ватан сугышы темасы. Укытучыбыз Гусам абыйның күзе минем китапка төште дә:

– Менә, Гамилнең китабы өстеннән дә немец танкы чыгып киткән, – диде.

Анысы шулай да булсын ди, ләкин ул бит кичә безнең чүт кенә үлемнән калганны белми иде.

БЭЛЭКЭЙ РӨСТӨМ

Бабай янында

Мин тимер-томыр арасында үстем. Көннөрөм бабай янында алачыкта үтө иде. Эти – киномеханик, тирэ-яктагы авылларда күченэ-күченэ кино күрсөтөп йөри, өйдө сирэк күренэ, эни – бухгалтер, кичлөрөн генэ күрешэбөз. Шуңа күрө бабам Әхмәтшәрип минем өчөн эти дә иде. Ул мине тимерче һөнәрөнө өйрөттө. Кечкенэ булсам да, ат даглау серлөрөн дә, болт һәм шөрөпләр ясауны да, самавыр, комган ясауларны да беләм. Тик миңа бу эшләрне ышанып тапшыручы гына булмады. Әй, үскөч ялынып килерсез әле минем янга. Ә хәзергә вакыт та юк, уйныйсы бар. Дусларым белән алачык каршына чыгарып түгелгән тимер «отходы» белән уйныйбыз. Әллә

нинди уенчыклар хасил була икән ул яндырылган тимердән. Күмер белән кушыла да, күбекләнгән килеш суынып ката. Менә шуннан төрлө хайваннар, жәнлекләр, хәтта кеше сыннарына охшаган уенчыклар барлыкка килә. Тракторлар да килеп чыга әле араларыннан.

Яз житө башласа, алачыкта тырмалар ясыйлар, сука төзөтөләр. Жәй көнө дә бабай тик тормый, ярдәмчесе белән арба тәгәрмәчлөрөнө кыршау кигертөләр, комбайннар ремонтлыйлар, «күлти»ләрне ашлык сугарга эзерлиләр, печән чапкычларны һәм жыйгычларны майлап, жайлап куялар. Көзлөрөн эшләр тагын да күбәя. Санап тормыйм, бабай өйгә арыпталып керә дә, әбигә иртүк чыгып китәсен әйтеп, ашап-эчеп алгач, йокыга тала.

Иртүк алачыкка барырга бик ашыкмыйм. Йокым туйгач кына торам да, өстәлдөгә әби эзерләп куйган яңа сауган сөтне ипи белән чөмереп бетергәч, дусларымны жыеп, бабай янына китәбез. Чүкөч тавышлары инде күптән яңгырый, алачык кырыендагы техника безне көтө.

Бүген колхоз рәисенең айгырын дагалыйлар икән. Ай, куркыныч андый атлар белән эш итүе. Алар өскә сикерә, тибәләр. Йөгәнләп тоткан хужаларын да тыңламыйлар. Үзләрен станокка кертәп үтерәләр дип уйлый торганнардыр инде. Юк, малкайлар, йөрергә җайлы булсын өчен, аякларыгыз таймасынга дага кигертәләр сезгә. Ниһаять, айгыр араталар арасында. Бер аягын каеш белән күтәртеп сандалга бәйләп куялар да, тоягын чистартырга тотыналар. Ярый әле кәргәнсең, әнә бит, аягыңа нинди эшәке әйберләр ябышып каткан. Авыртып йөргәнсеңдер бит. Мәнә хәзер абыйларың чистартырлар һәм сиңа рәхәт булып китәр. Берәздән хайван акыллылана, холыксызланмый башлый. Бөтен аякларына да дага белән баскач беркавым биеп тә ала. Көз җиткән шул, көз җиткән, юлларда бозлавык. Ә председатель абыеңның эше күп.

Көзен атка дага кигерсәләр, безгә галуш бирәләр. Юллар лычкылдык. Дага белән «буксовать» итми, ә без галуш белән таймыйбыз. Мин әле, өстәвенә, бер галушны дагаладым да. Ул апаныкы булып чыкты. Ну, бабайдан эләкте. Дагаланган галуш чыннан да таймый иде, ләкин аңа су үтә торган булып калды. Андый галуш берәүгә дә кирәкмәс хәлгә килеп, чүпләккә ыргытылды.

Үчлө эт

Минем бабай сугышта булган, шуңа күрә ул минем өчен герой. Кызыл Йолдыз ордены да бар, күкрәге тулы медальләр. Шулар белән эленгән кәчтүмен үзе күрмәгәндә киеп тә караганым бар. Эх, шуны киеп малайлар белән сугышлы уйнасаң иде. Бөтенесен җиңәр идем – немецләрне диюем. Разведкага да барабыз этләр белән. Бөтен малайларда агач мылтык, ә миндә чын автоматтан аерып булмастас, чөнки аны бабай ясап бирде. Әле башымда каска да бар.

Эتلәр белән йөрибез дидем бит инде. Шулвакыт берсе кинәт нишләп миңа ыргылгандыр? Минне немец дип белдеме икән әллә? Талый башлады. Гитлер дип уйлагандыр. Безнең авылныкы да түгел икән әле ул. Соңыннан белдем. Күрше авылдан икән, аның хужасының абыйсы сугышта һәлак булып калган. Шуңа күрә, мин немец булып уйнагач, миңа ташланган, каһәр! Гаепләп тә булмый.

Ләкин мәнә шуннан соң миндә этләрдән шикләнү хисе озак сакланып калды.

Беренче мәртәбә тәмәке тарту

Бервакыт бабай миңа өр-яңа бишмәт алып бирде. Улинде мәктәпләргә барыр өчен, кунакка, бәйрәмнәрдә кияргә. Ә тегендә-монда, уенга искеһе дә ярашлы.

Шулаен шулай да, кияһе килә бит, килә бит тизрәк малайларга күрсәтәһе! Шыя елгасы буенда уйнап йөргән дусларым янына төшөп киттем. Карагыз, минем нинди яңа әйберем бар! Әлбәттә, сокландылар, кызыгып карап торучылары да, көнләшүселәре дә булды. Эш тәмәке тартуға күчтә. Куакның кипкән яфрагын уалап, трубка ясыйбыз да, суырабыз. Кайберләребез төтөн өрөп божралар да ясый белә инде, борыннан да чыгаралар, колактан да. Кыланып утыра торгач, бишмәтемә очкын төшөп яна башлавымны сизми дә калганмын. Жинемдә зур тишек барлыкка килгән бит! Әйтәм жирле, әллә нинди көйгән ис килә. Нишләргә инде бу тишек жинле бишмәт белән? Бабай күрсә, бирә бит миңа кирәгемне.

Кайттым да, бишмәтемне бәрәңге базы өслегенә эләп куйдым. Бабай күрөп алган. Нигәдер ачуы апага эләкте. Аның ни гаебе бар? Бишмәт минеке ич. Минә карамаганы өчендер дип уйладым. Минем гамәлләрем өчен ул җаваплы бит.

Кызым, сиңа әйтәм, улым, син тыңла, диләр олылар. Шулай булгандыр безнең белән дә. Әле дә ул гаебемне апа алдында юып бетерә алмыйм. Шуннан соң авызыма тәмәке капканым булмады. Рәхмәт бабайга.

Игелек кыласы килә

Үсә төшәрәк минем бер теләгем барлыкка килде: һичшиксез, шофер булчакмын! Ул теләк төшләргә кереп йөдәтә, көндезләрен урамда машина үтмәс микән дип утырам, үземне руль тотып барган кебек хис итәм. Менә шофер булырмын да, кая сорый, бабайны шунда алып барырмын, әбине кунакларга илтермен. Тәкәнеш больницасына да жәяү йөрттермәм, мин аларга тәмле әйберләр алып кайтырмын. Авылдашларымны, дусларымны утыртып йөрермен, аларга, үзөбөзгә печән, утын ташырмын, зур йорт салырмын, әби-бабай түрдә генә утырыр. Бәлки әле, вакыт калса, Тәкәнешкә котлет ашарга барып кайтырга да өлгерермен. Бер-икене кунак кызы Марианага да ашатырмын. Тәкәнеш котлетыннан да тәмле әйбер юк ул дөньяда!

Әмма алай җайлы гына түгел икән шул тормыш корулары. Утлар, сулар, таулар, упкыннар кичәһе бар икән бу фани дөньяда. Балачак хыяллары әкият булып кала икән.

Марина дигәннән...

Сигезенче класска күчтем. Борынга кызлар исе керә башлады. Һиндстан кинолары карыйбыз. Бигрәк тә жәй көнендә котыра бу хисләр. Түбән Тагилдан һәм башка жирләрдән жәйге каникулга кызлар кайта. Миңа шуларның берсе ошый – Марина исемлесе. Матур да инде чу-кынган! Әтисе – татар, әнисе – маржа, ә үзе гел урысча сөйләшә. Тужы маржа инде. Кул житми торган әйбер тәмле була диләр, бу да шулай, житмәсә, русча белмим. Ә сөйләшсә килә, чөметүдән ерак китмим. Ми-нем иң нык белгән русча сүзем «Да-да!» Моңы гел сәпиттә йөртәм. Күрше авылга да барабыз. Берсендә тотып кыйнадылар үземне күрше авыл ма-лайлары. Югыйсә, сәбәбе дә юк иде инде сугышырдай. Марина белән йөргәнгә көнләшкәннәрдер дип уйладым. Шулай да ачуны алдым. Бу ту-рыда күршем Камилгә сөйләгән идем, мине ияртеп барды да, тегеләрнең бөтенесен берүзе ярды. Бик көчле ул Камил, шуның өстенә әле авыл со-веты рәисе малае да.

Шуннан соң тегеләр ник миңа ябышсыннар! Ә Марина белән мәхәббәтебез саф булды. Кулыннан тотарга да ояла идем. Ул чакта ан-нан да чибәр кыз бөтен дөньяда юктыр кебек тоела иде, әмма бар икән. Марина кебекләре тормышта күп очрады, ләкин хәзергесә, хатыным, балаларымның әнисе кебеге бердәнбер булып чыкты. Утыз ике ел яши-без, Аллага Шөкер!

Военкомат

Борынга кызлар исе керсә, димәк, военкоматка йөрүләр дә килеп житкән дигән сүз. Беренче тапкыр шул исәп белән Мамадышка чакыртты-лар. Сугышка алынган кебек авылдан чыгып киттек. Комиссия торабыз. Бездә шундый тойгылар: әйтерсең лә, иртәгә сугыш башлана, ил куркы-ныч астында, без аның сакчылары Ватан өчен үләргә риза.

Килү белән чишендереп ыргыттылар. Кара трусиклар белән нәрсәбез бар, шуны күрсәтеп йөрибез. Мин чандырларның чандыры. Малайлар «склет» дип үрти. Шуңа күрә, сәбәп итеп алмаслар дип куркам. Армиягә ярамасам, хурлыгына ничек түзәрсен! Житмәсә, комиссиядә хатын-кыз-лар утыра. Оят. Әй, әле тикшерәләр генә бит, алу вакыты житкәнче таза-рам ич мин. Күңелемне тынычландырып, Мамадыш ашханәсендә туйган-чы котлет ашадым. Тәкәнешнеке шикелле тәмле иде.

Авылга фашистларны жиңеп кайткан кебек гөрләшеп кердек. Тик кар-шы алучыларның булмавы гына күңелне төшерде. Югыйсә, без бит инде хәзер клубка керү хокукына ирешкән егетләр булып кайттык.

БЭЛӘКӘЙ ИСКӘНДӘР

Чөгендерле балачак

Тугач та, үз-үземне белә-белгәннән, чөгендер хәтеремдә калды. Менә хәзер дә күземне йомсам, каршымда чөгендер эленеп тора. Була бит әле: лампочкага карап, кулларың белән битеңне капласаң да, спирале һаман күз алдында. Нәкъ менә шул. Кемгәдер яфрагын кисәргә кушалар, кемгәдер кисмәскә. Председательнең туганы булсаң, кисмисең, булмасаң – кисәсең. Ягъни ул 250сен кисмичә тапшыра, 50сен кисә. Алланың каһәре суксын ул тормышны!..

Ике татар авылында дуңгыз фермасы тотабыз. Масловка дигән авылдан алма төяп кайтабыз да, дуңгызлар белән сугыша-сугыша ашыйбыз.

Аннары утын мәсьәләсе. Монда да зур хикмәт. Кемгәдер май аенда, кемгәдер сентябрь ахырында бирәләр. Майдагыларга киптерү мөмкинчелеге бар, ә

сентябрьдәгеләргә... Утырып еласаң да, кипми ул утын кышка таба.

Әниләрнең үзәгенә үткән тагын бер нәрсә – бәрәңге орлыгы «сортировать» итү. Куллары күшегеп бетә иде жаныкайларымның. Шул бригадирның бер «таягына» бит ул, хезмәт көненә диюем.

Әнием гомере буе шәл бәйләде. Аннан соң аларны салкын якларга барып сатып йөрде. Ул вакытларда андый шөгыльне спекулянтлык дип атыйлар, аның өчен төрмәгә дә утырталар иде. Өч тиенлек табыш өчен, безнең тамак хакына интекте алар.

Хәзер бөтен илне базар баскан, димәк, элеккечә уйласак, күпләргә «төрмә плачет». Базарның дүрт почмагына дүрт каланча куеп, автомат белән солдатлар бастырсаң – готовая зона түгелме соң?!

Әнием, бәгърем, нишлим соң, сине озак жәфаламас өчен үзем дә шул юлдан киттем. Сәүдәгәр булдым. Ләкин гаделсезлекләре фаш итү өчен өстәмә шөгылем бар – сәхнәм, «Мунча ташы»м, фикердәшләрем янымда. Әйе, мин әле көрәшчә дә. Театрда гына түгел, мәйданда да бил

алышып йөргән кеше. Залдагы алкышларны гына түгел, гөр килеп торган Сабантуй шавына илһамланып батыр калган егет тә.

Укып йөрүләр

Иң беренче мәктәпкә барганчы проблема – сыерның хәлен белеп чыгу. Тукмы ул, аслары чистамы?

Китәм мәктәпкә. Андагы тормыш күңелгә якин. Әни һәрвакыт кабатлап килде: «Укы, улым, укыган кеше югалмас!» – дия иде. Әни сүзе иң кыйммәтле. Әтием гап-гади, киң күңелле булды. Сабырлыгы, олпатлылыгы белән миңа һәркайчан үрнәк.

Мәктәптә уртача укыдым. Рус телен яраттым. Әдәбиятны да. Математикадан җавап бирергә ашыкмый идем, күбесенчә башкаларга юл бирәм. Күп белгәннәргә гел шаккаттым. Химияне су кебек эчтем.

Тәртибем бүтәннәрдән әллә ни аерылып тормады. Сугышсак та, елашсак та, канашсак та бер-беребезне сатмадык, әләкләшеп йөрмәдек. Дәрестән дә качкаладык. Тик шулай да берәүгә дә безнең өчен кызарырга туры килмәде. Дәрестән качу дигәннән... Үтер, егыл, биш дәрәскә түзеп булмый иде. Дүртенчесеннән соң сумканы тәрәзә аша тышка атабыз да, берәм-берәм мәктәптән шылабыз. Урам тарта, уен чакыра. Нич шул уенны уйнап туеп булмый. Берсендә сумкам ике тәрәзә арасына төшеп «плөндә» калды. Үрелеп алырга буй җитми, тимерчыбык та юк, пыяласын ватарга ярамый. Бетте баш, хәзер география дәресе башлана, укытучыбыз Әхәт абый керә. Зур хата эшләдем, миңа әлгәчәк. Ләкин әләкмәде. Әхәт абыйның кәефе яхшы булганга, берәз безнең хәлләрне белешкәннән соң, барыбызны да өйләребезгә җибәрде. Икенче көнне тимерчыбыктан ыргак ясап, сумкамны әсирлектән коткардык. Әлбәттә, дәрәс хәзерләнмәгән, күңелсез билгеләр алып, сабаклы булдым.

Үзгә ярату

Безнең якларда кызлар барысы да матур булганнар, ахрысы. Шуларга гел кызыгып йөрдем. Кайвакытта, онытылып карап торган чакларымда, кайнар хисләремнән төртеп айныталар иде. Әйе, авызымны ачып, шаккатып торам икән бит. Берсе аеруча матур иде. Дүрт ел буе йөрдек. Йөрдек дип, шул, басмадан чыккан чагында кулыннан тотканым булды, җил искәндә чәчләре миңа тигәләп киткәли иде. Шуңа күрә җилле көннәрне ярата идем. Армиягә бик яхшылап озатты. Үбәргә дә кыймадым шунда. Хәзер кыю күренсәм дә, нишлим соң, шулайрак шул мин. Гадел йөрдек. Вәгдәләр бирештек. Автобулга авыл күмелгәнче өстерәлеп барды, ләкин каршы алуы җайлы булды – килмәде дә, күренмәде дә...

БЭЛЭКЭЙ УЛЬЯНА

Авылым куенында

Әбием әйтә торган иде: «Мин сиңа, кызым, кызыл кар яугач, пыяла чана алып бирермен, яме, өйдәге сәкедән шуып төшәрсең дә, урамга чыгып китәрсең. Әле бәхетең алда, килер ул көннәр!» – дия иде. Шул сүзлөре һаман истә. Ул миңа матур-матур әкиятләр сөйли, ә мин хыялга чумып, үземне шул әкиятнең иң бәхетле кызчыгы итеп сизәм. Әкият белән, хыяллар белән үстек. Ярый әле, шулар белән күңелне тынычландырганнар. Югыйсә, яшәү начар, тормыш авыр иде безнең. Әни – колхозчы, әти – комбайнчы.

Тормышның очын-очка ялгап яшәдек. Шулай булгач, кызыл кар яуганны ничек көтмисең инде, гәрчә аның гомергә яумасын белсәм дә. Безнең иң зур байлыгыбыз шул хыял инде.

Әбием бик шаян иде минем. Үзе юан, үзе ягымлы һәм нечкә күңелле. Бөтен авыл кешесе безгә кереп чәй эчә, кунаклар еш килә. «Якты чырай, тәмле сүз» ди бит халык. Әбием нәкъ шундыйларның берсе инде. Хәзер үзем дә шундыйга әйләндәм. Менә шунысын белми калдым, нигә аны Апуш Аннасы дип йөрттеләр икән? Габдулла Тукайның кечкенә чагындагы исеме Апуш булган, әлегә хәтле шуның белән горурланып йөрим.

Ә менә авылыбызның исеме каян килеп чыкканын беләм. Бу тирәдә күл булган, күл кырыенда каен үсеп утырган. Менә шул каен яныннан кабан дуңгызы үтеп барганда, каен ауган да кабанны басып үтергән. Шуңа күрә авылның атамасы Кабан Бастрык дип йөртелә. Тирә-юньдә таулар калкып тора: Чия тавы, Шалкан тавы. Чишмәләр күп. Берсе сары елга булып ага. Төбә сап-сары балчык һәм ташлардан түшәлгән аның.

Соңрак Түбән Кама шәһәрәндә яши башласак та, туган авылымны бик яратам. Жирдә үскән кыз бала ич мин. Элегрәк, сагынуым чиктән ашкан чакларымда ешрак кайткалый идем. Туган җире булмаганнарның терәге нык булмый, тормышы тулы түгел, яшәү мәгънәсе саерак.

Яшьлегем каласы

Авыл мәктәбеннән соң Түбән Кама шәһәрәндәге 5нче мәктәпнең бишенче сыйныфына укырга килдем. Мәктәптә татар класслары да, урысларныкы да бар. Урыслар безгә карап: «Вот, татары идут!» – диләр иде. Шулхәтле ачуым чыга. Без бит: «Әнә, урыслар килә! – димибез. Башыбызга да килми андый уйлар. Безне әби-бабайларыбыз, әти-әниләребез бөтен кешегә хөрмәт белән карарга өйрәтте, ихтирам белән. Әлбәттә, без үзебезнең яхшы укуыбыз, тәртипле, инсафлы, тәүфыйклы булуыбыз белән мәктәбебездә яхшы чутта, үрнәк булып саналдык. Дәрәсләрдән тыш әле төрле түгәрәкләргә дә йөрдек. Мин үзем Фәрит Жәләев һәм Наил абый Нуретдинов житәкләгән «Әллүки» театрына унынчы сыйныфыны бетергәнче йөрдем. Шул чакларым әбием сөйләгәндәге кебек «Кызыл кар» яугандагы вәгдәләр чоры булды микән – гомерем буе театр житәкчесе буласым килде. Ахры, шуңа ирештем. Үз театрым да бар, һәм дә «Мунча ташы»м.

Гөнаһлы гамәлләр

Кеше күңелендә кайвакытта аңлатып бирә алмастай вакыйгалар истә кала. Кечкенә чагым. Әби кем беләндер сөйләшә. Жәйге көн, эссе, тузанлы юлда торабыз. Кайчагында күрәзәчеләр белән дә аралашасың бит инде. Еллар авыр, алда бәхет көтмәсме икән дип тә бактырасың. Алар язмышыңа туры килердәй сүзләргә бик оста файдалана. Әйтик, «синең юлларың такыр түгел», «кара көннәрең булачак, тик алар үтеп китәчәк». Балаларың булса «ат басмасын!» – диләр. Әби белән сөйләшеп торучы әллә шул күрәзәче булды микән? Берзаман кычкыралар: «Кит, юлдан! Кит!» – диләр. Урам буйлап, ярсып ат килә. Дулаган. Мин басылмыйча чак калдым. Ышанмас жиреңнән ышанырсың шул күрәзәчеләргә.

Алла бармы, юкмы, дигәннән...

Биш яшьлек чагым. Каядыр киткән бер әбинең өенә дус кызым белән астан кердек. Ул чактагы өйләрнең нигезендәге тишәктән үтеп, идәннен күтәрәсең дә – син өйдә. Иконаларын урамга алып чыгып уйнадык.

Шулчак яныбызга үз әбием килеп чыкмасынмы? Ай эләктерде бу яман эш өчен, ай, ачуланды!.. Беренчедән – урлагансыз, икенчедән Алла бабай гафу итмәс, диде.

Икенче көнне кулларыбыз үлекләп шешеп чыкты. Шулхәтле курыктык.

Мин бу хәлне ничек дип тә аңлата алмыйм. Тик шунысына төшендем: кеше әйберенә тимә, ярамый, гөнаһ.

Тора-бара кешене рәнжәтергә ярамаганлыгы да хәтеремә бик нык сеңеп калды.

Ул миңа ошады

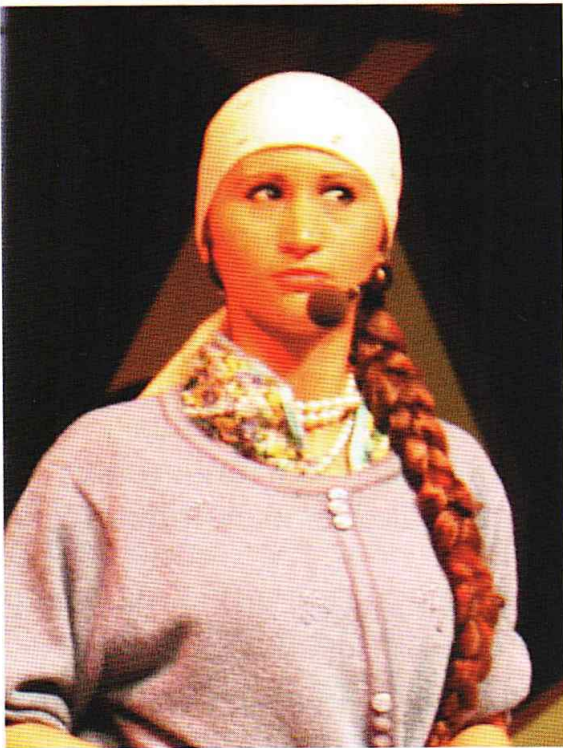
Бер жәйдә авылга кунак малае кайтты. Сап-сары чәчле, сипкелле дә. Атасымы, анасымы урыс булгандыр. Мин аңа карап шаккаттым. Көннәрнең берсендә кузак урларга бардык. Ул да безнең белән. Нәрсәседер бар шул малайның, жәлеп итә бит үзенә. Тик шунысы кызык: бер-беребез белән сөйләшә алмыйбыз. Ул татарча белми, мин урысча. Жыйдык, жыйдык та борчак кузагын, таралыштык. Танышу шул булды. Аннан соң ул мине койма ярыгыннан карап торды. Шундый көчле булды минем беренче мөхәббәт, әле дә оныта алмыйм шуны.

Минем әнинең әнисе дә сары булган. Афанас авылында туган сары маржа. Күзләре зәп-зәңгәр иде үзенә. Әйбәт, ягымлы әби иде. Татарча акценты да матур. Әле дә колагымда: «Доченька, доченька!» – дигәннәре. Ул әби дә сагындыра.

Хатирәләргә уралып, еш кына уйланып йөрим. Наман авыл тарта. Көнбагыш басулары... Нихәтле кояш ул басуларда! Сары төсне яратам. Кояш кызы мин.

БӘЛӘКӘЙ АЛЧӘЧӘК

Шәңгәлче кызы

Шәңгәлче авылында туган кыз мин. «Мунча ташы»ның күп кенә миниатюралары шушы авыл мөһәббәтләре белән бәйлә. Әле бу театр белән тыгыз элемәтәм барлыкка килгәнчә аның турында әни сөйли иде. Мин туганчы ук яшәп килгән бу эстрада театры шактый танылып, татар жәмәгәтьчелегенең игътибарын яулаган бердәнбер популяр артистлар оешмасы булып гөрләгән. Үзем дә соңрак шуларга мөһәббәт идем. Шәмси абый Закировтан соң Гамил абый Әсхәдуллин житекчелекне үз кулына алды. Шул, безнең авылныкы бит инде ул да. Талантлар күп ич безнең яктан: Разил абый Вәлиев – үзе ни тора! Алмаз абый Хәмзин – гажәеп оста эстрада артисты, Рафаэль абый Сәхәбиев опера

сәхнәсендә тиңнәр сирәк, Зөлфәт абый Хәкимов – талантларның таланты! Авылыбыз халкы үтә зирәк, мәзәкле һәм җырлы-моңлы! Тамырларыбыз шушы авылдан – Шәңгәлчедән.

Һөнәрле югалмас

Үземне авыл кызы дип мактасам да, мәктәбем Түбән Камада иде. Ул шөһәр безнең бәхеткә калкып чыккандыр инде. Мондадыр безнең киләчәк һәм хөррият! Укыганда күбрәк чит телләргә игътибар бирдем, тегү-чигү һөнәрен үзләштердем, спорт та читтә калмады. Өлгерә алганчы барысына да җитештем. Шулай да миңа бер укытучым: «Сиңа бары тик татарчага юнәлешне көчәйтеп укырга кирәк!» – дигән таләп куйды. Күрәсең, ул миндә талант күргән, юкка-барга чәчелеп йөрмәсен дип уйлагандыр. Хәзер сөенеп бетә алмыйм, ярый әле, аның сүзен тыңлаганмын. Рәхмәт аңа. Югыйсә, «Мунча ташы»на элгә дә, күпмедер дәрәжәдә дан казана да алмас идем.

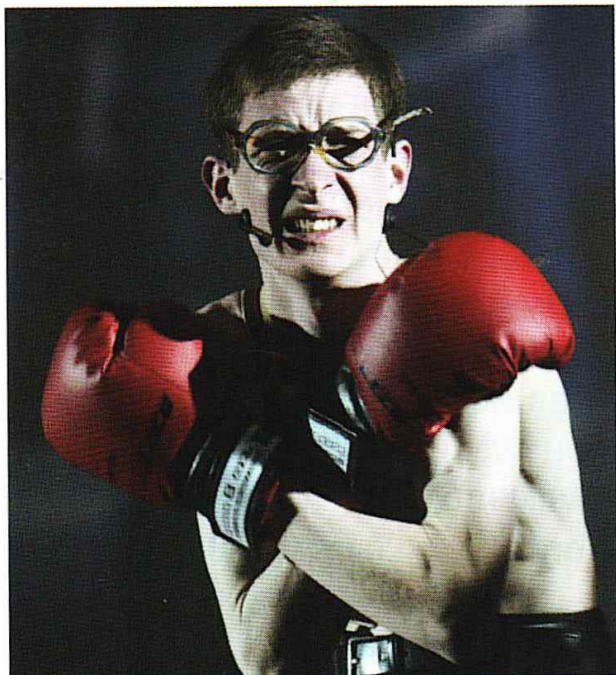
Куркак түгел икәнмен

Жәй көне. Бар халык су коена. Әйтерсең лә, бөтен Түбән Кама халкы Чулманга төшкән. Чумалар, чәчрәтәләр, йөзәләр... Кем нишләгәннен кем белгән... Берзаман, эчкәрәк кергән дус кызым, калкавыч кебек – бер бата, бер чыга дигәндәй, тыпырчына. Бата түгелме соң ул? Нигә кычкырмый? Бата башлаган кешенең тавышы чыкмый аның, кычкырам дисә дә... Бу гыйбарәне элек ишеткәнем бар иде. Як-якка карыйм, батып маташучы дустаны күрүче юк. Абайлаганнары да шикләнеп тора бугай. Әллә йөзә белмиләрме? Куркалармы? Ике дә уйлап тормадым, колач салып берничә талпынуга янына барып та җиттем. Менә-менә төпкә китәм дип торган чагы иде. Чәчен толымлап алдым да, ярга өстерәдем. Комлыкта байтак су агызды авызыннан. Тончыга башлаган идем ди. Елап ук җибәрде. Миңа рәхмәт әйтүдән башка сүзе юк. Кыюлык дип атым микән инде бу адымымны? Токымнан киләдер.

Дәү әти белән танышканда дәү әнигә бер кыз әйткән: «Мин барыбер аны сиңа бирмим, Хәким минеке булачак!» – дигән. Дәү әни аптырап тормаган, «менә сиңа!» дип кукиш күрсәткән дә, тегене кыйнап ташлаган. Безнең нәсел шундый. Егетләр, әле мин кияүгә чыкмаган, алырга килсәгез, чамалап сөйләшегез. Ниятегез изге булса, үзегез тәртипле йөрсәгез, гомерегез рәхәттә үтәр. Вәгъдә!

БЭЛЭКЭЙ РӨСТЭМ

Сагышлы балачак

«Мунча ташы»нда гел көлдөрөп йөрсөм дә, бэлэкэй чагым сагышлы-рак булды минем. Әнием Динә исемле. Аннан да матур исем минем өчен юктыр. Әйе, бәлки ул әнием исеме булганга күрәдер. Һәр бала өчен әнидән дә кадерлерәк, изгерәк жан булмастыр. Ләкин минем әни барысыннан да изгерәк!

Газизем мине 38 яшендә тапкан. Мин өченче бала һәм аның төпчеге. Эти әнигә тагын бер малай кирәк дигән. Ниятләре кабул булган, дөньяга мин туганмын. Тугыз яшькә кадәр мин эти-әниле яшәдем. Бер кайгысыз, борчулусыз, сагышсыз көннәрем әтиемә

47 яшь тулгач туктады. Дөньяны әллә ни танып та бетермәгән миндәй малайга һәм дә абыем, апама әтисез генә гомер итәргә язган булып чыкты. Нишлисең... Яшәргә кирәк. Этинең якты истәлеге, безгә өйрәткән үрнәге маяк булып, алдагы тормышыбызны яктыртып торыр.

Әтием Рәдиф хәрби кеше иде. Андый һөнәр кешеләренә хас төгәллек һәм кырыслык анда да булды. Әнием мәдәният өлкәсенә жаны-тәне белән бирелгән зирәк тә, талантлы да, чибәр дә, бөтен яктан булган. Уңган хатын. Мин һәрвакыт аның янында буталып йөрдем. Кайвакытта эти килеп, мине үзе белән алып киткәли дә, әниеңә комачаулап йөрмә дип, шөлтәләп тә алгалый. Күрәсең, ул минем үзе кебек хәрби булуымны теләгәндер. Нишлим соң, эти белән гел йөрөп булмый, аның эшендә бездәй балаларга жай юк, ә әнинекендә хорда жырларга була, гитарада өйрәнәсең. Эти ачуланмасын дип, хоккейга да йөргәләдем. Хәйран оста уйный идем мин аны.

Бервакыт Радик Шәймөхәммәтов дигән кеше гаиләсе белән авылларда концертлар куеп йөри башлады. Ул безнең гаилә дустаныбыз. Әнине концертның алып баручысы итеп алдылар. Миңа да артист өлеше чыкты – концертта Ельцин булып сөйләдем. Халыкка бик ошады. Шундагы алкышлар шавы киләчәктә минем тормыш һәм ижат юлымны хәл итте бугай инде.

Шуннан соң безнең авыл һәвәскәрләрен Уфа телевидениесенә ча-

кырдылар. Мин дә шунда эләктем. Бер жыр жырларга кирәк иде. Бик нык каушадым. Шулай да жиңеп чыктым. Авылдашлар үземне мактады да әле. «Булдырдың, афәрин!» – диделәр.

Беренче шаяртулар

Мәктәптә укыган чак. Дәрәс бара. Физикадан таләпчән һәм дә бик әйбәт укытучыбыз Римма Гыймрановна үзенең гадәттәгечә позасы белән стенага сөялеп, иңнәренә шәлләр бөркәнеп, бик тә мавыктыргыч, кызыклы итеп сөйли. Мин аны дикъкаты белән күзәтеп утырам, гадәтләрен өйрәнәм. Кыланышларын отып калам. Менә берзаман Яңа ел бәйрәме бара, тоттым да, шунда Римма Гыймрановнага пародия ясадым. Шәп чыкты, ахрысы. Укытучы үзе дә мактады. Сөеп куйды.

Нәрсә әйтәсем килә? Римма апа исемендә бар укытучыларга тирән хөрмәтем тәрбияләнде. Рәхмәт аларга! Туган мәктәбемә, авылдашларыма!

Рәхмәт Ходайга

Бәләкәй вакыттагы бер хәл искә төште. Урамыбызның каршы ягында йорт салалар. Тирән генә подвалы бар. Шунда су жыелган. Өсте бозлы. Шуам. Рәхәт. Дөньямны онытып, әллә нинди хәрәкәтләр ясыим. Бер дә фигуристлардан ким түгел. Кинәт боз ярылып китмәсенме?!.. Төпкә киттем. Чәпәләнәм. Аякта зур итек, авыр, аска тарта. Бозга ябышам, юка, тотмый, ярыла. Минем белән күршем дә шуа иде. Адашым. Ярдәм итәргә тырыша. Каушый. Көчкә әйтә алдым, абыйны чакыр, дип. Бәхеткә, тиз килде. Кулыңны берсен-берсенә тоташтыр диде дә, тартып чыгарды. Итекләр суда калды. Суык тимәсен тагын дип, өйгә йөгәрдем. Әлбәттә, әтидән яхшы гына эләкте. Тәнемне спирт белән удылар бугай.

Олыгайгач машинада бер мәртәбә әйләнүемне әйтеп тормыйм. Бу очракта да исән калуыма Ходайга зур рәхмәт. Әгәр алай-болай булган булса, сез, хөрмәтле дусларым, Рөстәм исемле «Мунча ташы» артистын белмәгән булыр идегез.

БЭЛӘКӘЙ ИЛГИЗ

Шуклыклар

Иң башта шуны әйтим әле: туу белән шаккатырдым, чөнки мин кыз булырга тиеш булганмын. Шулай фаразланган, әфсенләнгән-төпсенләнгән. Ходай белән дә сөйләшәнгән, килешәнгән булган. Ләкин, күрәп торасыз, исемем Илгиз, жисемем... сөннәтләнгән. Бәләкәйдән үк башлы булганмын, кеше башсыз тумый бит инде. Һәр кешенең туганда ук башы, аягы-куллары була. «Р» хәрефен әйтә алмаганмын. Бу – бөөкләк билгесе. Үзегез беләсез, Ленин да шундый булган. Гәүдәм кечкенә булуга карамас-тан, алты яшьтән үк укырга йөри башлаганмын. Моңысы да даһилык билгесе. Әни сумканы башта алга ыргыткан, аннан кире килеп, үземне күчәргән, гел

шулай, мәктәпкә барып житкәнче.

Беренче атнаны укырга бик теләп йөрдәм, аннан соң кача башладым. Уку җиңел нәрсә түгел икән, аңладым. Вакытында торырга, дәрәс хәзерләргә, тәртипле булырга кирәк икән. Ә мин иркенгә өйрәнгән.

Абый да шук иде. Шулай бервакыт ул мине машина килер алдынан җыелган суга тәпәч белән су чәчрәтергә өйрәттә. Янәмәсе, тәрәзәсе пычрак су белән каплана, машина туктый, ә сиңа рәхәт. Шулай иттем, ул өйрәткәнчә. Ну, рәхәтә бик рәхәт түгел икән. Шоферы чыкты да, куып тотып, үземне тәпәләде. Шуннан соң абыйның мондый шуклыкларын кабатламый башладым. Абый да алардан бик күп газаплар кичерде, мин дә. Әкрәлләп акылга утырдык. Тормыш утырта ул. Калганнарын язып тормыйм, ул шуклыклар кайчагында искә төшәп, «Мунча ташы» сценариеларында күрсәтелә. Килегез, күрерсез!

Сугыш

Һәр кешенең гомере бер мәртәбә кыл өстендә кала, ахрысы. Минем дә шундый хәл булганы бар. 10 яшьлек чагым. Умарталыкта яшим. Жәй көне бит – ял вакытыбыз. Мин шунда үстем дисәң дә була. Тирә-юнь урман. Яшеллек. Саф һава. Ләкин якин-тирәдә елгалар, күлләр юк. Су

коенасың килсә дә берни эшли алмыйсың. Үзебезнең овчарканы умарта-лыкка алып килдек. Иркенлек бит, рәхәтләнеп йөрсен. Әллә нәрсә булган моңа: тиктомалдан мине ботарлый, тешли башлады. Качам, куып тота. Һич котылыр хәл юк. Ниһаять, чылбыры нәрсәгәдер эләгеп, минем өскә сикерә алмый калды. Беткән иде баш. Минә эт талаганы моңа хәтле дә бар иде. Шулай тәмле микәнни соң мин? Моңа чаклы да бер этнең авы-зында калган иде бит минем тәмлелек.

Хыяллар һәм максатлар

1. Башта шофер булырга хыялландым.
2. Тик, нигәдер, ул ГАИшниклыкка күчте. Киёмнәре шәп.
3. Аннан, начальник. Акча күп эшли.
4. Әлегә артист булып йөрим. Шуңа терәлдем.

ӘНФИС КӘЛИМУЛЛИН ҮЗЕ ТУРЫНДА...

Аллаһының рәхмәте һәм әти-әнисенәң теләге белән, Әнфис Кәлимуллин 1973 елның 25 сентябрендә бик үк матур булмаган тавышын беренче тапкыр дөньяга ишеттерә. Түбән Кама районы, Үчкә авылы буйларында чабып, Зәй суларында чумып, берәз урам тәрбиясе алганнан соң, мәктәпкә керә. 1990 елда Каенлы урта мәктәбен тәмамлагач, шул ук елның көзендә Казанның Киров районында урнашкан 41нче һөнәри училищесы авылдан килгән бу «яшел авыз»ны колач жәеп каршы ала. Уку бик авыр бирелә (училищеда 100 егеткә – 500 кыз), замана буталчык, носки, трусик, маргарин талонга, акча житми. Елга портында, складларда вагон бушатып, укытучыларның дачаларына ремонт ясап, Әнфис «телерадиомеханик» дигән диплом белән яңадан Түбән Камага кайтып тая. Һәм телерадиоаппаратура ремонтлау заводының аклы-каралы телевизорлар төзәтү цехына эшкә урнаша. Шунда беренче тапкыр телевизорның артын күрә. Ул заманда совет телевизорлары еш ватыла, көйләүче осталар

эз, шуңа күрә егет – һәр өйдә диярлек көтөп алынган кунак. Эшләр китә худка – акча, дуслар, блат бөтөн җирдә. Ләкин бу оҗмах озакка сузылмый – егеткә военкоматтан чакыру кәгазьләре килә башлай. Ел ярым рядовой Кәлимуллин Рәсәйне Чыңгызхан оныклары – монголлардан саклай, 12 заставада командировкада була, дөньяның иң биек тауларын, иң матур табигатен күрә. Армиядән кайтып төшсә, ни күрсен: ел ярым эчендә дөнья үзгәргән, халык нык баеган, бөтенесе миллионер (коточкыч инфляция!), эшләр дә эшләр. Ләкин, кызганыч, телевизор ремонтлау бизнесының төгөрмәче кадар таба – илгә мәңге ватылмас япон телевизорлары керә башлай. 1996 елның кышында Әнфиснең бизнесы тәмам төпкә төрөлә һәм ул бу шөгыльне ташлап, үзе сыман эш сөймәүчеләр – янгын сүндерүчеләр янына эшкә керә. Тагын погон, тагын эш эшләгән кыяфәт ясап йөрү. Янгыннар да булгалый, ләкин болар килеп җиткәнче йә аны сүндерәләр, йә янып бетә. Нәкъ шушында җитәкче подполковник үзенең хезмәткәренә «синең башыңда җил түгел, синең башыңда – мусор» дигән хәлиткеч фразасын әйтә. Шушы сүзләрдән соң баштагы «мусор» Әнфискә тынгы бирми һәм гасыр башыңда ул аларның беренчеләрен кәгазьгә төшерә. Бу язылган «ижат жимешләрен» кемгә дә булса күрсәтсә килә «язучының». Якиннар-га, дусларга күрсәтсәң, аңламаслар, тиле диячәкләр, шуңа да ул Рөстәм Рахманкул аркылы «Мунча ташлары»н таба һәм 2005 елның язында беренче тапкыр алар белән офисларында очраша. Көз көне театрның яңа җитәкчесе Гамил Әсхәдулла Әнфисне үзенең коллективына чакыра, аны өйрәтә, күрсәтә, сәхнәгә чыгара. Бүгенгә кадәр Әнфис театрда, аның бүтән җирдә эшлисә килми. Өйләнгән, өч баласы бар. Яшәве авылда, колорадо коңгызы үрчәтә, кемгә кирәк – шалтыратыгыз.

*«Мунча ташлары»ның бөләкәй чаклары белән
Алмаз Хәмзин
танышты.*

Мунча ташы

өр - яңа тамаша

Көлке
Мыбыркысы!

Яңа состав. 2012 ел.

«Мунча ташы» шәп кызган...

«Мунча ташы» театрының яңа тамашасы да татарлар яшәгән бөтен төбәкләрдә уңышлы бара. Төрле басмаларда бу тамаша турында фикерләр, язмалар да күренә башлады. Менә шуларның берсен сезнең игътибарга тәкъдим итәбез.

Мунча керү – тән рәхәте, диләр. Ничшиксез шулай. Чөнки ул тәнне чистарту, пакълау урыны. Эссе мунчаларга кереп, хуш исле каен себеркеләрен кызган мунча ташларына куеп, эссе салып жибәрсәңме, аннан соң сап-сары юкә мунчасы белән уынып керләрне бетерсәңме! Әнә дөнья рәхәте кайда ул! Шуңа күрә «мунча» сүзе «сәламәтлек», «чисталык», «тазалык» сүзләре белән янәшә йөри.

Тән рәхәте – тән рәхәте инде, ә менә рухи каралыктан ничек котылырга? Бер уйлап карасаң, хәзерге вакытта жәмгыятебез тездән шакшыга баткан бит. Аны пакълау өчен гадәти мунча, гадәти себерке яки мунчалагына ярдәм итә алырмы? Аның өчен үзенчәлекле «мунча» һәм парның да чөметтереп ала торганы кирәк.

«Мунча ташы» татар эстрада театры, инде менә өч дистә елдан артык, шәһәрдәшләребезне, милләттәшләребезне әнә шул рухи шапшаклыктан арындыру эшенә үзләренчә саллыгына өлеш кертә. Аларның чистарту ысуллары үзенчәлекле – алар үткен юморлары белән жәмгыятебездәге житешсезлекләрдән ачы көләр. Тискәрелекләрне күрү, атлаган саен алардан сукранып йөрүчеләр болай да күп инде ул. Аның өчен театр-га кереп йөрисе дә юк, якындагы тукталышка чыгып бассаң, йә кибеткә керсәң, андый сөйләшүләрнең шаһиты булырга туры килә. Болары – тискәре эмоцияләр! Ә менә үзебездәге житешсезлекләрне күрү, алардан үзебез үк көлү карыйк. Булдыра алырбызмы? Андыйлар булса да, бармак белән генә санарлыктыр...

Театр үзенең быелгы сезонндагы яңа тамашасын «Көлке чыбыркысы» дип атаган. Көлке белән чыбыркының нинди уртаклыгы бар инде, шулаймы? Ә менә авылда туып-үсеп, чыбыркы дигән нәрсәне бик яхшы белгән кешеләр аңлайдыр. Әйе, әйе, гап-гади көтүче чыбыркысы. Аны шартлатсаңмы?! Аның белән чажлатып берне сыдырсаңмы?.. Аллам сакласын, очыгына тиеп китсә дә, әллә-лә-лә, сикертә! Өчеттереп, кызган мунча ташы шикелле пешереп ала...

Тамаша башлануга ук, «айгыр»га атланып сәхнә алдына чыккан тамашаны алып баручы Әлфис Кәлимуллин кулында шул әйберне күрүгә үк эшнең нәрсәдә икәнлеген чамаладым: бүгенге тамашада әнә шул чыбыркы

очы ярдәмендә жәмгыяте бездәге житешсезлекләре, гаделсезлекләре, тәртипсезлекләре һәм тагын әллә нинди «...сезлекләр»не пешермәкчеләр инде болар.

Сәхнәдә беренче уйналган тамашада шәһәр тулай торакларындагы хәлләр чагылыш тапты. Шунда ук күңелемә театрның әле 90нчы еллардагы бер тамашасы искә төште. Анда да тулай торак хикмәтләре тасвирланган иде. Сүз дә юк, 90нчы еллар белән хәзерге вакытны чагыштырырлык та түгел – жир белән күк арасы. Жәмгыятьтә үзгәрде, кешеләрне инде әйтеп тә торасы юк. Тик тулай торак әлегә үзе яшәгәндә, андагы кимчелекләр, житешсезлекләр, шапшаклыklar һ.б. бетәсе юк икән. Әнә бит, шунда бер жылы почмакка «оялаган» Бану Эскертовна да үз тирәсенә бөтен туган-тумачасын, ахирәтләрен, дус-ишләрен жыеп, рәхәтләнеп яшәп ята. Кайда урлап, кайда әрсезләнеп сорап тамак туйдыра. Кем әйтмешли, тамак та тук, өс тә бөтен. Ә калганнар ник чәнчеләп китми шунда! Шул безнең арада яшәп ятучы «эскерт»ләр бит инде алар...

Тагын бер тамаша. Анысы хәзерге замандагы «гаишник»лардан ачы көлгән. «Мунча ташы» артистлары репертуарында элек тә бар иде андый эпизодлар. Тик ул чакта алар «гаишник»ларның ничек итеп машина йөртүчеләрдән акча кысуларыннан, ничек итеп ришвәт алуларыннан ачы көлгән булса, монда инде хәл үзгәргән. Юлларда тизлекне арттыруларга каршы «радар әржәләре» куелгач, «мент»лар ришвәт ала алмый. Юлдагы ментның ничек итеп элекке рәхәт чакларны сагынып искә төшерүе, шул чакларны юксынуы тасвирлана бусында...

Әй, мин онытылып китеп, үзем дә сизмәстән «Мунча ташы»ндагы бөтен тамашаларның эчтәлеген язып чыгам түгелме?! Тамаша бит ул караганда гына тамаша була. Болай булса, бөтен кызыгын бетерәчәкмен. Кыскасы, «Мунча ташы» артистлары коллективы бу сезонында да кызыклы тамашалар әзерләгән. Аларны карагач, рәхәтләнеп көлеп (сукранып түгел), эчләреңне бушатып кайтасың...

Быелгы тамашада «Мунча ташы» коллективының өлкән һәм урта буын артистларына яңа яшьләр дә өстәлгән икән. Яхшы туфракка төшеп, әйбәт кенә үрентеләр жибәргән орлык шикелле, алар да сәхнә тормышына кыю гына кереп баралар. «Мунчачы»ларның нәкъ үзләренә охшаганнар – «чәтердәп» торалар. Монда инде барыбызга да таныш, театрның умырткалыгын тәшкил итүче өлкән артистлар, театрның аксакаллары – коллектив житәкчесе Татарстанның халык артисты Гамил Әсхәдулла, республиканың атказанган мәдәният хезмәткәре Рөстәм Рахманкул, Татарстанның атказанган артисты Искәндәр Мотыйгулла һәм... Шулай дидем дә, туктап калдым, алга таба әйтеләчәк артистым Ульяна Князева иде. Хатын-кыз «аксакал» була алмый бит инде. Бәлки «Ак әби» дип атаргадыр? Алай дисәң, әле иртәрәк кебек. Чөнки ул гел генә япъ-яшь кыз-

лар, «этчәйни» яшь хатыннар рольләрен башкарып килә. Әбиләр, өлкән хатыннар рольләрен оста итеп башкаручы Искәндәр Мотыйгулла булганда, ник андый рольләрне Ульянага биреп торсыннар соң?! Искәндәр әби рольләрен әбиләрнең үзләренә караганда да остарак башкара бит. Бер шул рольгә кереп китсәме, тамашачыны сәгатьләр буе авызына каратып көлдөрә.

Гадәттәгечә, тамашалар гел көлү белән генә бармады, үткен юморны моңлы җырлар да алмаштырды. Композитор һәм башкаручы Рамил Әсхәдуллин үзе көйгә салган җырларны башкарып тамашачыларның күңелен яулады. Шунисын да әйтергә кирәк, бу талантлы яшь җырчы көйләрне, нигездә, Түбән Кама шагыйрьләре язган шигырьләргә чыгара икән. Шулай итеп, үзебезнең төбөктә иҗат итүче шагыйрьләрнең иҗатларын республика күләмендә танытуга зур өлеш кертә. Яшь артистлары Миләүшә Нургалиева көлкеле рольләрен башкару өстенә, моңлы итеп җырлый да икән әле. Аны да тамашачылар алкышларга күмде...

Кыскасы, «Мунча ташы» бу юлы да һәрвакыттагыча кайнар булды. Инде алар селтәгән «Көлке чыбыркысы» да җәмгыятебездәге күп кенә тискәрелекләргә тимичә калмагандыр, шөт.

Фәрит ИМАМОВ.
«Туган як» газетасы.

Альберт дусның пеләше галәмнән дә күренә

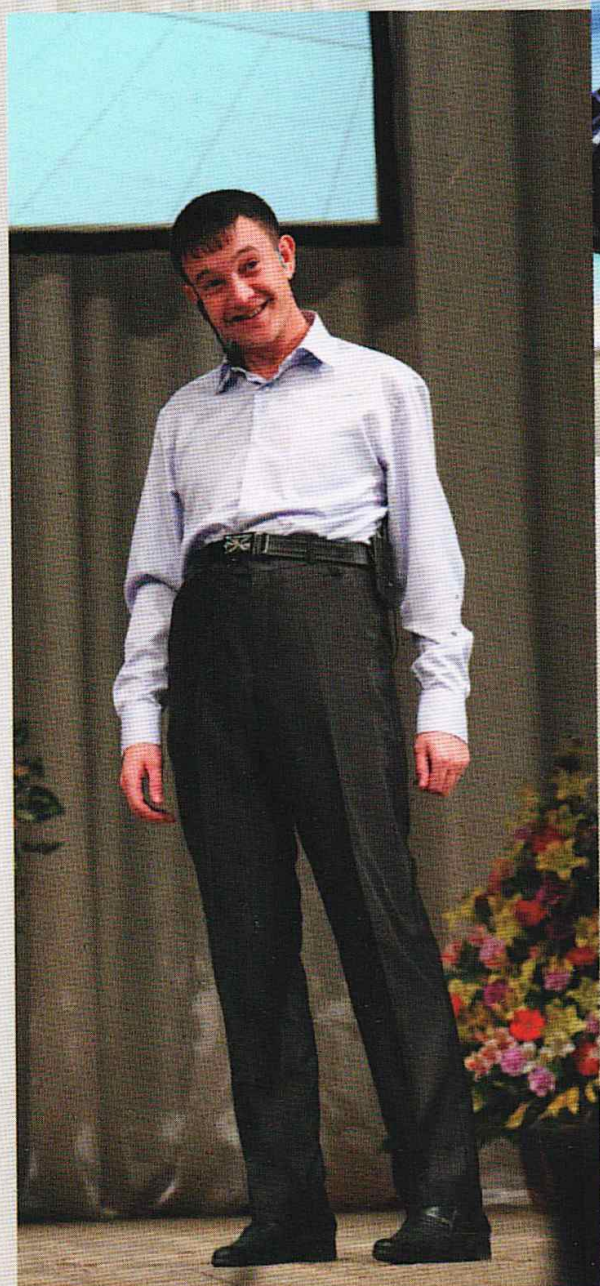
ЯҢА ТАМАШАДАН КҮРЕНЕШЛӘР

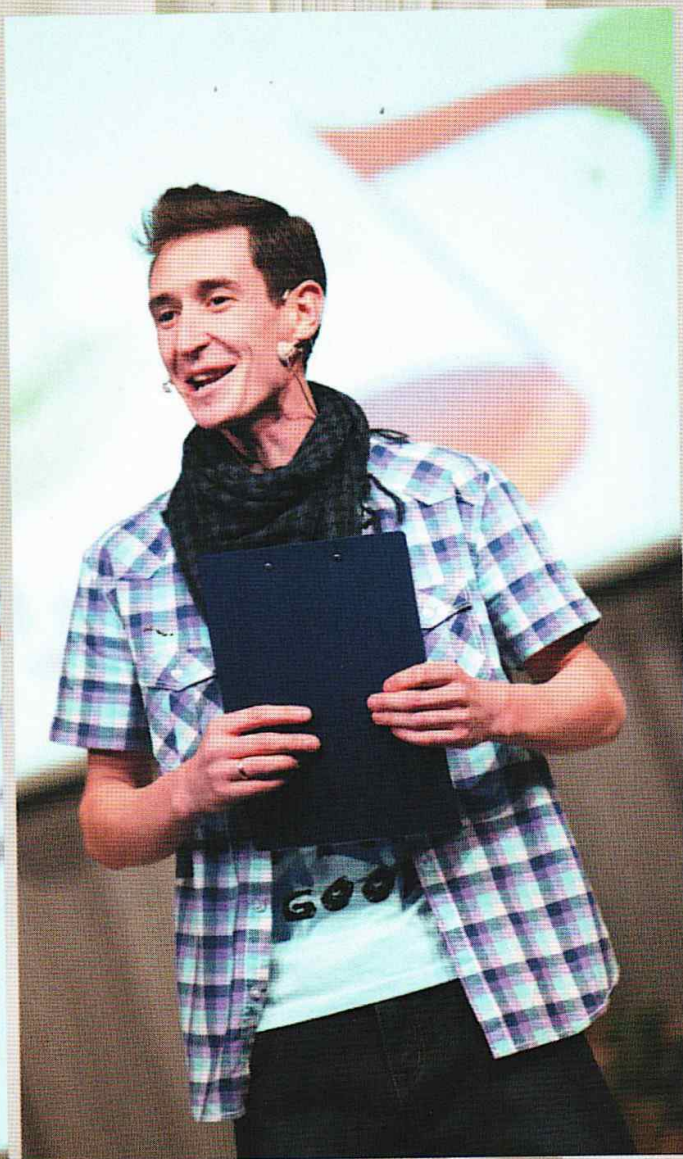
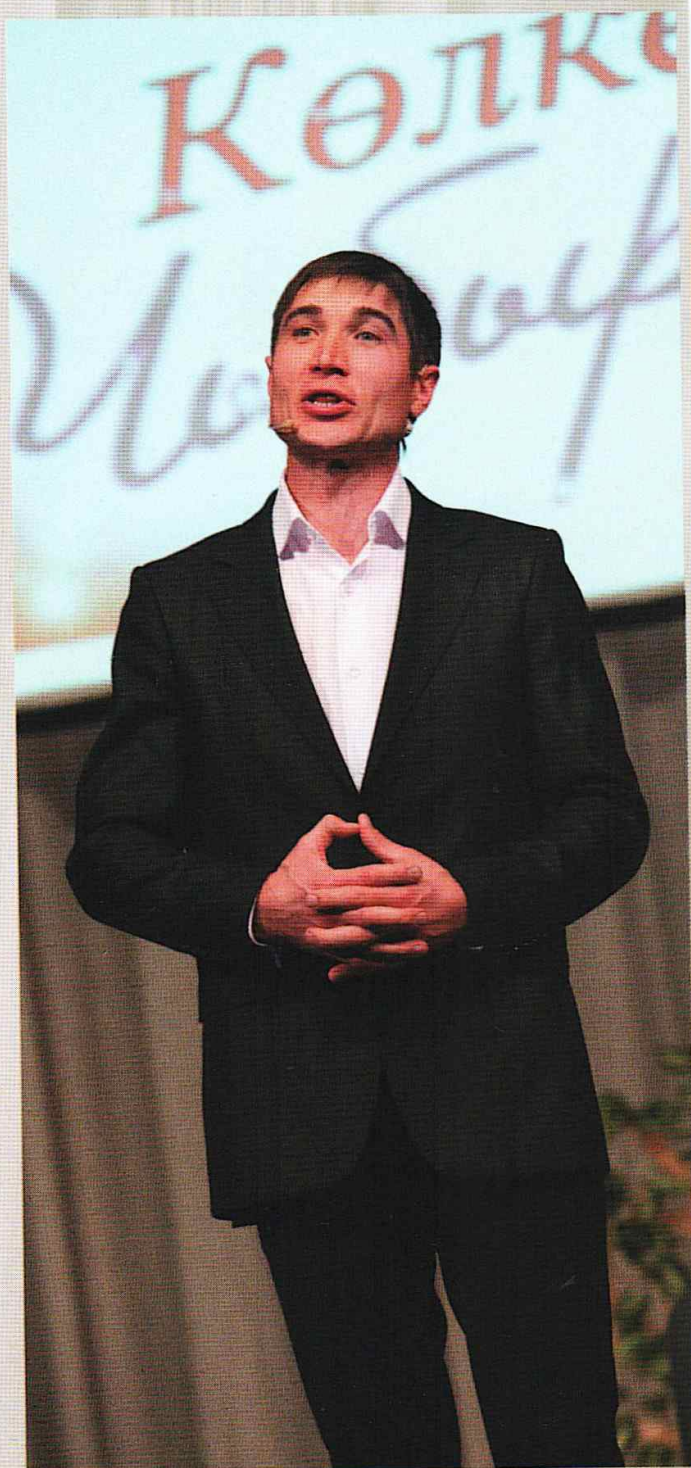

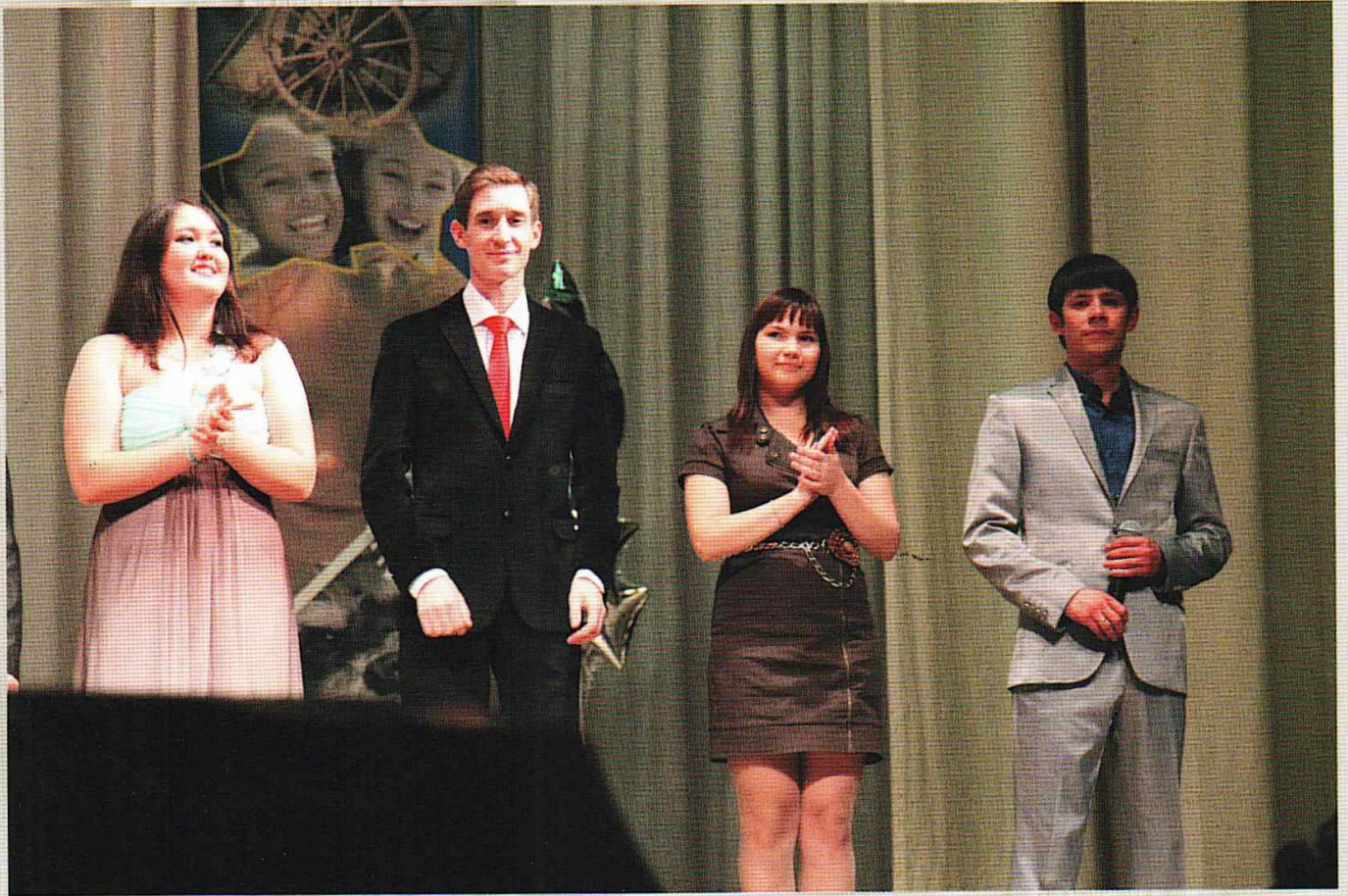

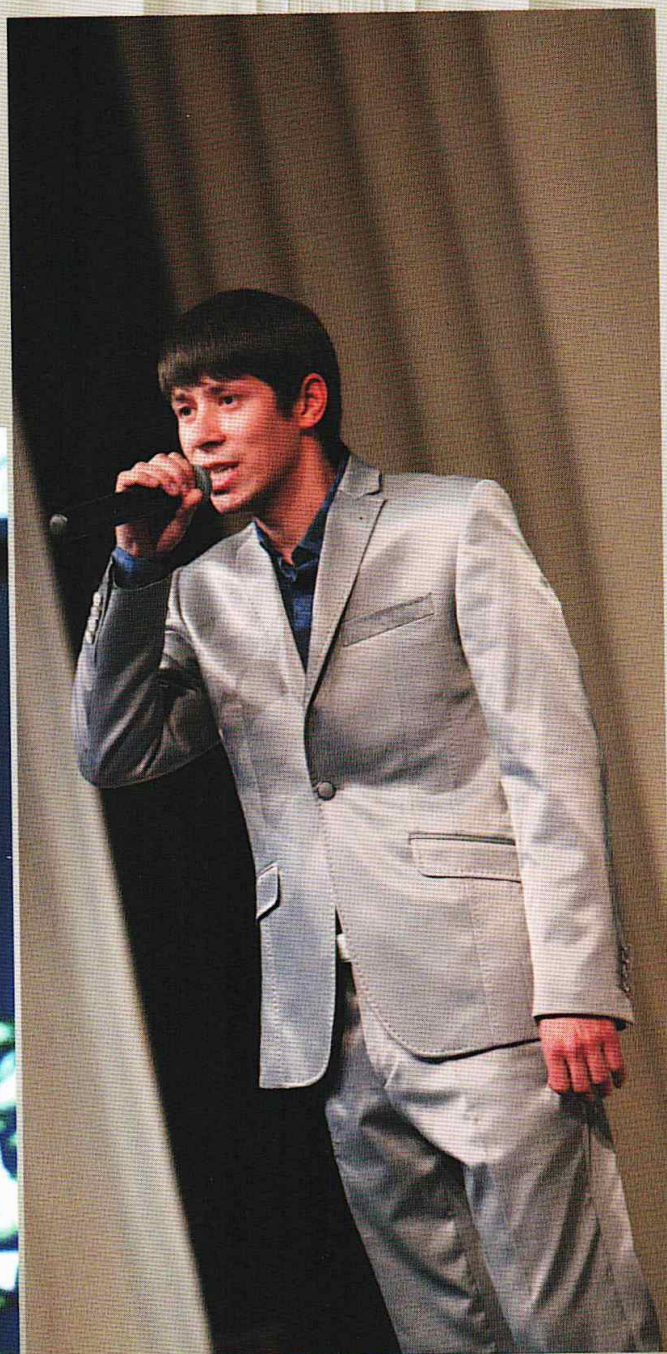

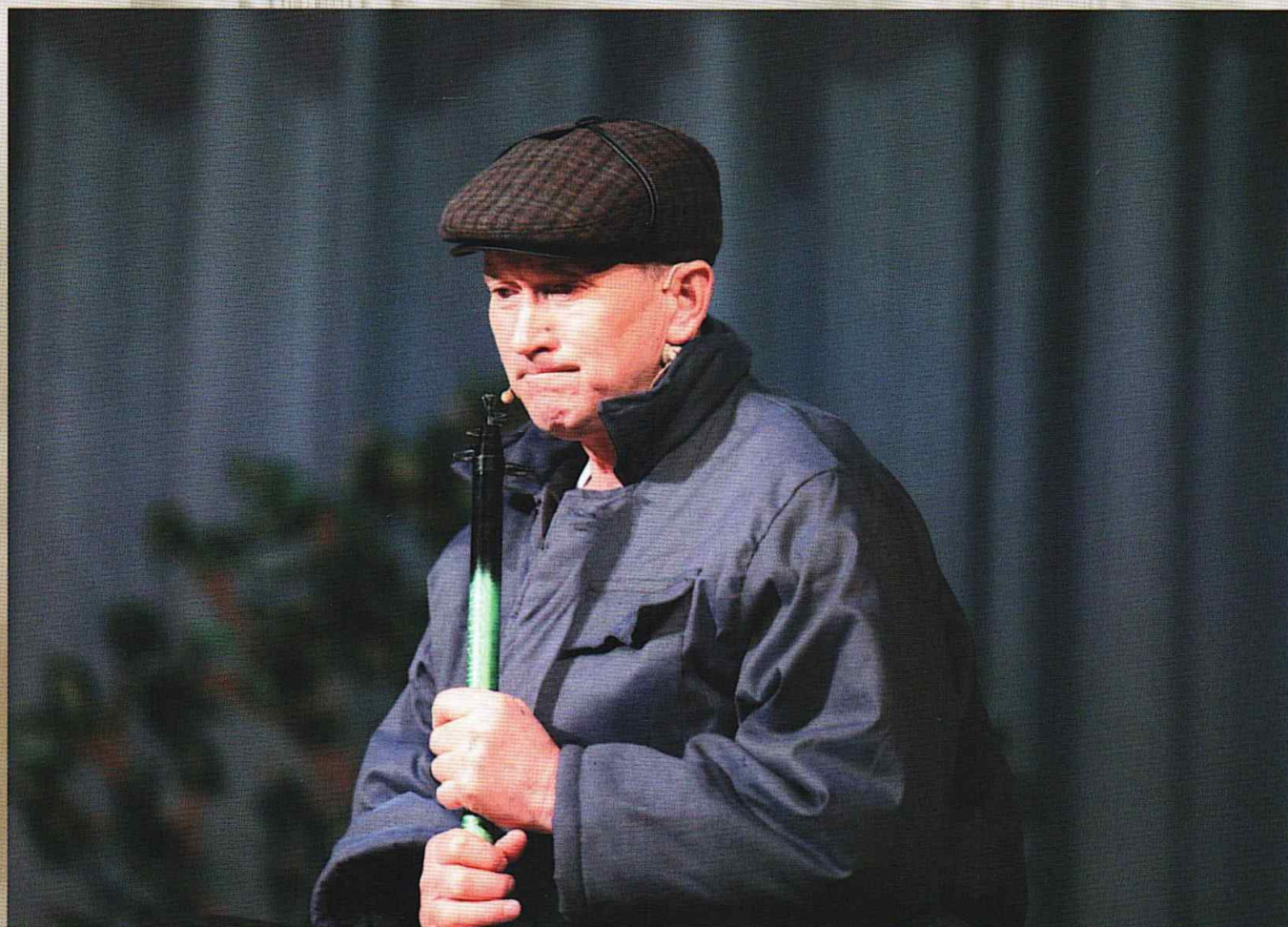

Китапның соңгы юллары тупланып бетеп яткан көннөрдә «Мунча ташы» эстрада миниатюралар театры тамашачы алдына әлеге «Көлкө чыбыркысы» исемле тамаша белән чыгарга жыена иде. Бөтөн тормышлары шуның тирәсендә әйләнә иде аларның. Бу урында яңа тамаша өчен махсус язылган җыр сүзләрен китереп китү бик урынлы булыр дип уйлыйбыз. Сүзләр авторы – Никифор Тукмачев.

Чыбыркы

Шәфкатъ бетте, оят качты,
Чиргә кеше юлыкты.
Терелтергә дару түгел,
Кирәк каеш чыбыркы.

Чыбыркы, бары чыбыркы
Төзәтәдер холыкны.

Туган телен, дус-туганын
Байтак кеше онытты.
Кыйбласына борыр өчен
Кирәк каеш чыбыркы.

Чыбыркы, бары чыбыркы
Тәрбияли халыкны.

Чыбыркы бер шартласамы –
Хәтерләрне уята,
Мәнсезләрне уйландыра,
Сәрхушләрне айныта.

Затлы тартмаларга салган
Импорт дарулар – ялган.
Иң шәбе – каеш чыбыркы,
Ата-бабадан калган.

Ал димибез, ял димибез,
«Мунча ташы» – юлларда.
Дөнья дөвалап йөрибез,
Чыбыркыбыз – кулларда.

Аларның ярдәмен һәрчак тоеп яшибез

Рәсим һәм Әсгать дусларыбыз

Себердәге дусларыбыз Радик

“Мунча ташы»ның администраторы Марсель Иванов, дустаныбыз Заһир Вильданов һәм аларның жәмәгәтләрә Лилия белән Саимә

ТАИФ НКның генераль директоры Кәлимуллин Әмил Камил улы

Вакыт тиз үтә икән ул. «Мунча ташы»на 32 яшь бит инде дип әйтү кемнәрдер өчен бары тик өч дистә ел булса, безнең өчен чынлап та янып, иҗат итеп, дәрәсә генә әйткәндә, кеше көлдәрәп узган 32 ел гомер ул. Юк-юк, һич кенә дә арытты, туктыйбыз дигән сүз түгел әлеге 32 елны искә алу. Бу бары тик тәҗрибәне җыйдык, хәзер менә җитди итеп юмор-сатира тудыра башлыйбыз, дигән кебек кенә. Әлеге китап та фәкать туктап, үткәннәргә күз салу, эшләнгәнне барлау, аларны тагын бер кат искә төшерү генә.

Планнарыбыз бик зур әле безнең. Атлап түгел, чабып барган чагыбыз. Ә шулай да, бер генә мизгелгә туктап, берничә сүз әйтеп китү ярылды. Әйтәсе килгән төп сүзем, төп фикерем шул – Рәхмәт! Чын күңелдән рәхмәт сезгә! Моңы мин үземнең

генә түгел, театр исеменнән дә, эшләгәннәр, эшләүчеләр, эшләгәнчәкләр исеменнән дә әйтәм. Олы рәхмәт безнең иҗатны кабул иткән татар халкына. Олы рәхмәт мөмкинлекләреннән килгәнчә «Мунча ташы»на матди, иҗади, әхлакий ярдәм күрсәтүчеләргә. Олы рәхмәт бездәй юлдан талчыккан юлаучыларга бер чынаяк кайнар чәйдән алып, шактый саллы бүләкләр белән ярдәм итүчеләргә. Рәхмәт безнең тамашаларыбызны яратып каравыгыз, безнең белән бергә ихлас көлгәнәгез өчен. Сөз һәрвакыт аны чын күңелдән эшләдегез. Шәмси Закир әйтмешли, безгә күрсәткән ярдәмнәрегез үзегезгә мең булып кайтсын! Без сезнең өчен эшләдек һәм эшлибез. Сөз безне шушы югарылыкларга күтәрдегез. Без бүген дә, иртәгә дә, аннан соң да эшләргә җыенабыз. Шунның өчен, үткәннәр өчен генә түгел, киләчәк өчен дә рәхмәт әйтеп куюны дәрәсә дип саныйм. Сөз исән булыгыз! Без дә исән булайк.

Гамил Әсхәдулла

Миллионнан артык тамашачы яратып караган «Мунча ташы»ның юмор өлкәсенә килүе, аны үзенчә боруы шулкадәр үзенчәлекле булды ки, әлеге театр соңгы чирек гасырда татар өчен юмор өлгесенә әйләнде. Бу инде – вакыйга. Чын мәгънәсендә тарихи вакыйга. Сәбәбе ни нәрсәдә соң моның? Бу феноменның сәбәбе шунда гына – **«МУНЧА ТАШЫ»** коллективы, бәлки үзе дә уйламыйчандыр, **ЧЫН ТАТАРЧА ЮМОР** тудырды. Бу чыннан да феномен һәм шушы китапта без әлеге «Мунча ташы» феноменына булдыра алганча анализ ясарга, аны аңларга тырышып карарбыз. Тик ниндидер академик юллар белән түгел, ә Түбән Кама эстрада миниатюралар театрының коллективы, ижат юлы, сәхнә арты белән танышып, әңгәмәләр, язмашлар аша... Бу эшнә эшләргә күптән вакыт иде инде һәм әлеге китапны шушы эшнен бер бөртеге дип кабул итегез.

ISBN 978-5-904-73-603-3

9 785904 736033 >

